

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
Україна
Національний науково-дослідний інститут праці та соціального захисту,
Румунія
Вроцлавський економічний університет,
Польща
Вроцлавський науково-технічний університет,
Польща
Дубницький технологічний інститут,
Словаччина
Школа прикладних наук Кешана Юсуфа Чапраза, Тракійський університет,
Туреччина

Збірник тез доповідей

IV Міжнародної науково-практичної конференції

«РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В ГЕОЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ»

22-23 травня 2024 р.
м. Тернопіль

ТЕРНОПІЛЬ – 2024

Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі: збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 22-23 травня, 2024 р.). Тернопіль, ФОП Паляниця В.А., 2024. 136 с.

ISBN 978-617-7875-79-5

ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

1. Соціальна відповідальність – основа філософії бізнесу
2. Сучасні управлінські процеси у контексті соціально-економічних та просторових змін
3. Проблеми підвищення якості бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту в сучасних умовах господарювання
4. Сучасний стан та перспективи розвитку системи оподаткування в умовах інституційних змін національної економіки

ISBN 978-617-7875-79-5

За достовірність поданих до друку матеріалів відповідальність несуть автори.

©Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ

«СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ – ОСНОВА ФІЛОСОФІЇ БІЗНЕСУ»

Беш Христина	6
Інструменти підтримки підприємництва України в умовах воєнного стану	
Гумен Юрій, Краузе Олександр	8
Тенденції реалізації концепції соціальної відповідальності бізнесу під час війни	
Малярський Олег	10
Адаптація соціального підприємництва до воєнних реалій	
Надозірна Богдана	12
Соціальна відповідальність бізнесу в Україні в умовах війни	
Поліщук Єлизавета	14
Взаємозв'язок між економічним розвитком і рівнем життя населення	

СЕКЦІЯ

«СУЧАСНІ УПРАВЛІНСЬКІ ПРОЦЕСИ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПРОСТОРОВИХ ЗМІН»

Амірзянова Надія	16
Ефективність використання природних ресурсів України під час повномасштабної війни	
Блохіна Вікторія	18
Впровадження еgr-систем на підприємствах України	
Букай Аліна	21
Аналіз якості продукції	
Гавдида Христина	23
Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів	
Галиняк Леся, Співак Сергій, Мариняк Богдан	25
Відновлення кадрового дефіциту у військовий час	
Гнап Емілія	29
Шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства в економічному аналізі	
Голда Надія	31
Ризики в туристичній діяльності	
Гончарук Олег, Мельник Лілія	33
Функції та обов'язки керівників у контексті стратегічного управління закладами охорони здоров'я	
Греськів Вікторія	35
Характеристика методів економічного аналізу	
Грицишин Вікторія, Машлій Галина	37
Концептуальні засади фінансового управління	
Гудз Юлія	39
Вплив факторів матеріально-технічного постачання	
Державець Денис	41
Оцінка ефективності діяльності підприємства	
Зяйлик Марія, Горин Руслан	43
Маркетинг на ринку інтелектуального продукту	

Ковальчук Дмитро, Сверстюк Андрій, Гунька Віктор	
Використання сучасних інформаційних технологій медичного страхування при порушеннях опорно-рухового апарату	45
Король Світлана, Метешоп Ірина, ІВАНОВ Олександр, ПІХ Володимир	49
Інструменти управління медіаінновацій на ринку газопостачання в Україні	
Медвідь Анна	51
Ефективність використання трудових ресурсів	
Перезовова Ірина, Степанюк Ольга, Шекета Василь, Чернова Оксана	53
Комунікаційний вплив медіаповідомлень на ринку газопостачання	
Сверстюк Андрій, Радчук Дмитрій, Хемій Андрій	55
Менеджмент та оптимізація релевантного пошуку наукової літератури	
Федчишин Вікторія	
Цифрова еволюція в умовах війни: нові горизонти для економічного зростання в Україні	58
Юрша Олег, Мельник Лілія	60
Значення стратегії розвитку підприємства для подолання кризових явищ	
СЕКЦІЯ	
«ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ»	
Бандура Оксана	62
Аналіз собівартості за калькуляційними статтями	
Баюс Лілія	64
Аналіз резервів виробництва та реалізації продукції	
Білоус Ольга	66
Введення в спеціальність: методичний аспект	
Будівський Назар	68
Управлінський облік на підприємстві та шляхи його вдосконалення	
Жила Мар'яна	70
Вплив впровадження діджиталізації на ефективність бухгалтерського обліку в сучасних організаціях	
Калаур Вікторія	73
Ресурсний аналіз резервів: ключ до оптимізації та ефективності впровадження стратегій розвитку	
Каленюк Оксана	75
Цифровий облік та його роль у формуванні бізнес-середовища	
Ковальчук Ігор, Шаюк Микола, Співак Сергій	78
Інтегрована звітність в системі управління підприємством	
Козаченко Дарія	80
Аналіз собівартості продукції	
Королюк Тетяна	82
Електронний документообіг в інформаційній системі підприємства	
Краузе Ольга, Краузе Олександр	85
Методи і методичні прийоми економічного контролю	
Кундеус Олександр, Зарудна Наталія, Кундеус Віктор	87
Роль консалтингових послуг в процесі повоєнної відбудови економіки України	
Носко Тетяна, Синькевич Надія	90
Використання діджитал-технологій у сфері обліку та звітності в умовах воєнного часу: виклики, можливості та стратегії адаптації	
Осадчук Аліна	93

Історичні аспекти розвитку економічного аналізу	
Пальчак Діана	95
Економічний аналіз впливу інфляції на бізнес. Інфляційний ризик	
Пашкевич Аліна	97
Методи обліку витрат і калькулювання	
Поливко Тарас	99
Аналіз основних фондів	
Рій Діана, Синькевич Надія	102
Аналіз собівартості за елементами витрат	
Рубченко Ангеліна	105
Методи аналізу господарської діяльності	
Сивак Тетяна	108
Значення аналізу собівартості продукції в підвищенні ефективності діяльності підприємства	
Сисак Марія	111
Методи економічного аналізу	
Собко Олександр	113
Аналіз трудових ресурсів	
Соловей Тетяна	116
Аналіз продуктивності праці	
Сушинський Віталій, Штокайло Олександр, Співак Сергій	119
Облік та контроль витрат операційної діяльності торговельних підприємств	
Теслюк Денис, Роман Капустяк, Співак Сергій	121
Облікове забезпечення концепції стратегічної розвитку підприємства	
Тофель Юлія	124
Історія виникнення і розвитку бухгалтерського обліку	
Турчак Ірина	126
Використання методів фінансового аналізу для оцінки фінансового стану підприємства	
Якубішин Ольга	128
Шляхи удосконалення організації обліку товарних запасів дистриб'юторських компаній	

СЕКЦІЯ

«СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ»

Вельган Мар'ян	130
Особливості спрощеної системи оподаткування для суб'єктів малого підприємництва	
Свистун Віктор	133
Організація і методика обліку та оподаткування оплати праці в умовах електронної обробки економічної інформації	
Хомин Петро	135
Система звітності в Україні як казус антирозвитку	

СЕКЦІЯ
«СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ – ОСНОВА ФІЛОСОФІЇ
БІЗНЕСУ»

УДК 657

Беш Христина

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

**ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Besh Khrystyna

Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University

**INSTRUMENTS FOR SUPPORTING BUSINESSES IN UKRAINE DURING THE
CONDITIONS OF MARITAL STATE**

В умовах війни підтримка підприємництва стає важливим завданням для держави. Конфлікт не лише створює небезпеку для людей і бізнесу, але також може значно ускладнити економічну ситуацію в країні. У таких надзвичайних обставинах важливо розглянути інструменти, які можуть допомогти підтримати підприємства, зберегти робочі місця та стимулювати економічне відновлення.

Міністерство економіки України спільно з Міністерством фінансів України запустило програму «Доступний факторинг», яка працюватиме в рамках популярної програми «Доступні кредити 5-7-9%» і має посилити державну підтримку українського бізнесу [1]. За допомоги програми «Доступний факторинг» малий та середній бізнес зможе поповнити обіговий капітал та отримати додаткові можливості для розвитку.

Уряд у вересні 2023 р. затвердив Порядок надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва за договорами факторингу (під відступлене право грошової вимоги за поставлені товари, виконані роботи, надані послуги тощо), згідно з яким: держпідтримку бізнесу за договорами факторингу здійснює Фонд розвитку підприємництва в межах отриманих коштів, передбачених у державному бюджеті; фактором може бути лише банк, що має відповідну ліцензію, і лише за договорами внутрішнього факторингу; максимальний ліміт фінансування на контрагента та групу – до 95% суми грошової вимоги, або до 150 млн. грн. (з урахуванням отриманої держпідтримки за програмами кредитування та лізингу); максимальний строк користування факторинговим фінансуванням для суб'єкта підприємництва – 360 днів; держава компенсує підприємцю витрати на сплату базової винагороди до рівня 13 % річних.

На 25 грудня 2023 р. з моменту старту Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» суб'єкти підприємництва отримали від уповноважених банків 78 303 кредити загальною сумою 263,1 млрд. грн., з яких 53 013 кредитів – від банків державного сектора економіки загальною сумою 114,6 млрд. грн. За час дії воєнного стану в Україні в межах Державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %» укладено 43 481 кредитний договір загальною сумою 173,5 млрд. грн. (у тому числі банками державного сектора – 32 537 кредитів на 88 млрд. грн.), з яких: 12,01 млрд. грн. – на інвестиційні цілі; 8,93 млрд. грн. – як антикризові кредити; 3,73 млрд. грн. – як рефінансування попередньо отриманих кредитів; 36,29 млрд. грн. – кредити для сільськогосподарських товаровиробників; 58,28 млрд. грн. – на антивоєнні цілі. Важливими також є кроки в напрямі надання державної підтримки для передислокації бізнес-суб'єктів і переміщення потужностей у більш безпечні регіони, зокрема на Західну Україну, у т.ч. сприяння в пошуку нової локації, розселенні персоналу та підборі нових співробітників. Зокрема наразі понад 600 підприємств завершили переїзд

з регіонів, де тривають бойові дії, на нові локації і 390 з них вже відновили свою роботу, 87 підприємств перебувають на різних стадіях транспортування, 151 – оформлюють необхідні документи або знаходяться на маршрутах переїзду [3].

Також 15 березня 2022 р. Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» було ухвалено ряд змін спрямованих на [2]: розширення кола суб'єктів господарювання, які мають право на використання пільгових умов спрощеної системи оподаткування; зниження податкових ставок, зокрема становлення податку з обороту в розмірі 2% для більшості підприємств за винятком певних видів діяльності; звільнення від сплати єдиного податку фізичних осіб-підприємців та підприємств 1-ї та 2-ї груп спрощеної системи оподаткування; звільнення від плати за землю та екологічного податку на окремих територіях; розширення пільг при наданні благодійної допомоги підприємствами; звільнення підприємців-платників єдиного податку від сплати ЄСВ у випадку втрати доходу тощо.

Умови війни ставлять перед Україною складні завдання у підтримці підприємництва, враховуючи не лише загрозу для людей і бізнесу, але й складну економічну ситуацію. Міністерство економіки та Міністерство фінансів України впроваджують програму «Доступний факторинг» та інші інструменти фінансової підтримки, спрямовані на зміцнення фінансової стійкості підприємств. Ці заходи допомагають підприємствам зберігати робочі місця та забезпечувати обіговий капітал для подальшого розвитку. Зміни до податкового законодавства, введені з метою спрощення оподаткування для підприємств у період воєнного стану, також є важливим елементом підтримки бізнесу. Ці заходи сприяють зменшенню фінансового тиску на підприємства і дозволяють їм ефективніше функціонувати в умовах кризи.

У цілому, державні програми та законодавчі ініціативи спрямовані на збереження підприємств, збереження робочих місць та підтримку економічного відновлення в умовах воєнного конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Нові можливості для українського бізнесу: запущено програму держпідтримки «Доступний факторинг». URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/novi-mozhlyvosti-dlia-ukrainskoho-biznesu-zapushcheno-prohramu-derzhpidtrymky-dostupnyi-factorynh> (дата звернення: 31.03.2024).
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120 – IX від 15.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20#Text> (дата звернення: 31.03.2024).
3. За програмою релокації вже переїхали понад 600 підприємств. Укрінформ: веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3494791-za-programou-relokacii-vze-pereihali-ponad-600-pidpriemstv.html> (дата звернення: 31.03.2024).
4. Краузе О. І., Піняк І. Л., Шпилик С. В. Соціальна відповідальність в контексті діджиталізації бізнесу. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2022. №11. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-11-8381>
5. Краузе О. І., Юрик Н. Є. Соціальна відповідальність суб'єктів ринку праці. *Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека»*. 2023. №4 (34). URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-4-8859>
6. Краузе О.І., Піняк І.Л., Шпилик С.В. Дотримання принципів соціальної відповідальності в електронній комерції. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С 28-37. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.028

УДК 334.722:364.46

Гумен Юрій, Краузе Олександр

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ТЕНДЕНЦІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Humen Yuriy, Krause Alexander

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

TRENDS IN THE IMPLEMENTATION OF THE CONCEPT OF SOCIAL RESPONSIBILITY OF BUSINESS DURING THE WAR

На сучасному етапі розвитку чітко простежується тенденція інтеграції бізнес-структур у глобальний економічний простір, що обумовлює значущість провадження та розвитку концепції соціальної відповідальності бізнесу. Зростає потреба врегулювання проблем щодо соціального забезпечення працівників, впровадження програм підвищення кваліфікації, стажування, зміни професійного профілю, створення комфортних умов праці, пільгових гарантій і захисту, відповідального ставлення компанії до свого продукту, споживачів та багато іншого. Окрім того гостро постає питання функціонування бізнесу та захисту соціально вразливих верств населення, піклування про навколишнє середовище.

Війна як лакмусовий папірець чітко визначила всі сильні та слабкі сторони української економіки. В умовах повномасштабного вторгнення значно загострилась потреба соціального захисту соціально вразливих категорій населення, чисельність яких стрімко зростає. Також гостро стоїть питання підтримки ВПО та ЗСУ. Все це формує перед соціально відповідальним бізнесом нові виклики.

Соціальна відповідальність бізнесу дозволяє підтримувати базові цілі сталого розвитку, що є надзвичайно важливим як для суспільства, та і для держави в цілому. Післявоєнна відбудова України буде проходити з урахуванням вектора сталості, що потребуватиме значних ресурсів і консолідації зусиль держави, міжнародних організацій та українського бізнесу.

З початком повномасштабного вторгнення РФ на територію України пріоритетними напрямками соціальної діяльності бізнесу стали:

- підтримка ЗСУ та безпосередньо бійців у зоні бойових дій (допомога із спорядженням, озброєнням, технікою, харчуванням, медикаментами та інше);
- забезпечення житлом та працевлаштування ВПО;
- допомога закладам охорони здоров'я в забезпеченні обладнанням і медикаментами;
- будівництво шкіл і закладів дошкільного виховання;
- реалізація соціальних проєктів;
- реабілітація та адаптація ветеранів;
- та ще значна кількість завдань, які набули значної актуальності в умовах сьогодення [3, 5].

На сьогоднішній день гостро стоїть питання реінтеграції ветеранів у цивільне життя завдяки власній справі, Уряд ініціює і впроваджує програми підтримки ветеранів, також розвивати власний бізнес допомагає Український ветеранський фонд. Окрім українського ветеранського фонду гранти ветерани можуть отримати за програмою «Робота» (Уряд за участі Ощадбанку виділяє гроші для старту чи масштабування бізнесу ветеранів до 1 млн. грн.).

За прогнозами експертів, саме ветеранський бізнес стане рушійною силою української економіки на наступні десятиліття. Ветерани не лише активно

започатковують власний бізнес, вони забезпечують робочими місцями демобілізованих військовослужбовців, активно допомагають ЗСУ та волонтерам.

За дослідженнями Українського ветеранського фонду майже 64% ветеранів бажають мати власний бізнес [4].

За час війни в Україні встигли сформуватися деякі особливості, які якісно відрізняють соціальну відповідальність українського бізнесу від інших країн, така трансформація відбувається у двох напрямках: зовнішньому і внутрішньому.

Зовнішній напрям соціальної відповідальності українського бізнесу орієнтований на допомогу ЗСУ, ВПО, українцям, які опинились у складних життєвих обставинах (тимчасова окупація, руйнування майна внаслідок бойових дій, втрата годувальника внаслідок бойових дій та багато іншого).

Внутрішній напрям корпоративної соціальної відповідальності є не менш важливим і тісно пов'язаний з іміджем компанії, її діловою репутацією. Триваюча повномасштабна війна визначила нові маркери. Війна позбавляє людей і бізнес відчуття безпеки та контролю над ситуацією, завдає значної шкоди фізичному і ментальному здоров'ю, люди змушені підлаштовувати своє життя та бізнес до умов війни. Люди, що опинились в складній ситуації, розраховують на допомогу компаній в яких працюють (працювали), допомогу держави, допомогу волонтерів і в цілому суспільства. І ця допомога повинна бути! Ми всі повинні тримати стрій, а це означає, що кожен повинен втримати хоча б одного, таким чином створюючи міцний ланцюжок, який здатний витримати всі негаразди, витримати і перемогти.

Соціальна відповідальність бізнесу в умовах війни має безпосередній вплив на формування системи цінностей українського суспільства поряд із впливом соціальної відповідальності держави та основних суспільних інститутів.

Разом з тим соціально відповідальний бізнес потребує підтримки, стимулювання та сприяння з боку держави, формування пріоритетних напрямів взаємодії в рамках спільної реалізації завдань, які належать до сфери соціальної політики.

На сучасному етапі розвитку соціальна відповідальність бізнесу не є лише способом покращити ділову репутацію чи здобути додаткові конкурентні переваги, в умовах війни соціальна відповідальність бізнесу є запорукою існування компанії та збереження її співробітників, а також формування солідарності усього суспільства на економічному та громадських фронтах.

Список використаних джерел:

1. Захаркіна Л.С., Новіков В.М. Огляд тенденцій розвитку соціально відповідального бізнесу в ЄС. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2021. № 1. С. 289-294.
2. Коваль О. Корпоративна соціальна відповідальність під час війни та в повоєнному відновленні. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/korporatyvna-sotsialna-vidpovidalnist-pid-chas-viyny-ta-v>
3. Краузе О.І. Корпоративна культура соціальної відповідальності бізнесу [Сучасний маркетинг: візія, технології, інновації]: монографія / за ред. д.е.н., доц. В.А. Фаловича. Тернопіль: Бескиди, 2023. 179 с.]. С.203-210.
4. Патрікеєва Н. «Власна справа дає відчуття потрібності». Подкаст «Свої серед своїх» про ветеранський бізнес. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/svoyi-sered-svoyikh-veteranskyu-biznes-istoriyi-pidpryyemtsiv/32609490.html>
5. Соціальна відповідальність бізнесу під час війни. *FinStream*. URL: <https://finstream.ua/soczialno-vidpovidalnyj-biznes-pid-chas-vijny-2024/>

УДК 334.722:364.46

Малярський Олег

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АДАПТАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ДО ВОЄННИХ РЕАЛІЙ

Malyarsky Oleg

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

ADAPTATION OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP TO MILITARY REALITIES

Війна як лакмусовий папірець чітко визначила всі сильні та слабкі сторони української економіки та сформувала нові виклики перед соціальним підприємництвом. На сьогоднішній день в Україні стрімко зростає чисельність осіб, що потребують соціального захисту. За два роки повномасштабного вторгнення кількість людей з інвалідністю зросла на 300 тисяч осіб [2]. Цим людям вкрай необхідна підтримка суспільства, бізнесу, держави. За словами О. Зеленської: «Соціальна невидимість завжди має лише одну причину: брак можливостей. Тому кожен новий проєкт безбар'єрності має примножувати можливості. Відкривати, а не закривати. Робити видимими людей через їхні потреби ...Нас і так щодня намагаються знищити. Ми повинні навчитися зберігати й цінувати кожного жителя країни. Лише це шлях до спільного самозбереження й виживання» [2].

Адаптація соціальної політики України до реалій воєнного часу потребує врахування змін в номенклатурі та структурі соціально вразливих верств населення. Повернення постраждалих внаслідок військової агресії категорій населення до активного життя є одним найважливіших завдань держави.

На сьогоднішній день законодавчо закріплені заходи підтримки маломобільних категорій населення та таких, що потребують соціального захисту є недостатньо ефективними, що спричиняє зростання соціальної напруги в суспільстві. Громадська ініціатива, приватна підприємницька активність фактично позбавлені можливості розкрити свій потенціал у сфері соціального захисту. Надзвичайно важливим на сьогоднішній день є соціальна підтримка, зокрема ринку праці та вразливих категорій населення. Одним з прикладів такої підтримки в міжнародній практиці є соціальне підприємництво. В реаліях сьогодення вкрай необхідним є залучення бізнесу і суспільства в цілому до підтримки соціально вразливих верств населення. Для цього має бути розроблений план розвитку соціальної підтримки.

Зазначений план повинен орієнтуватися десять принципів Глобального договору ООН, які згруповані у чотири блоки:

Блок 1 «Права людини»

Принцип 1. Ділові кола повинні підтримувати та поважати захист проголошених на міжнародному рівні прав людини;

Принцип 2. Ділові кола не повинні бути причетні до порушень прав людини.

Блок 2 «Трудові відносини»

Принцип 3. Ділові кола повинні підтримувати свободу об'єднань та реальне визнання права на укладання колективних договорів;

Принцип 4. Ділові кола повинні виступати за ліквідацію всіх форм примусової праці;

Принцип 5. Ділові кола повинні виступати за повну ліквідацію дитячої праці;

Принцип 6. Ділові кола повинні виступати за ліквідацію дискримінації у сфері праці та зайнятості;

Блок 3 «Довкілля»

Принцип 7. Ділові кола повинні підтримувати підхід до екологічних питань, заснований на принципі обережності;

Принцип 8. Ділові кола повинні запроваджувати ініціативи, спрямовані на підвищення відповідальності за стан довкілля;

Принцип 9. Ділові кола повинні сприяти розвитку і розповсюдженню екологічно безпечних технологій;

Блок 4 «Протидія корупції»

Принцип 10. Ділові кола повинні протидіяти всім формам корупції, включаючи здирицтво та хабарництво [3].

Сутність соціальної відповідальності бізнесу у контексті відносин роботодавців та найманих працівників полягає, насамперед, у дотриманні трудових, соціально-економічних і конституційних прав працівників та врахування їхніх інтересів. Користь бізнесу від впровадження принципів соціальної відповідальності, полягає в тому, що: зростає репутація компанії; підвищується рівень довіри до її діяльності, зростає рівень лояльності співробітників, клієнтів та ділових партнерів; підвищується професіоналізм кадрового потенціалу; зростає якість товарів і послуг; формується безпечне середовище діяльності; розвивається корпоративна політика [4].

Загалом Європейська комісія виділяє чотири основні сфери, в яких працюють соціальні підприємства: робоча інтеграція; надання особистих соціальних послуг; місцевий розвиток територій, що знаходяться в неблагополучний районах та інше [5].

Аналіз міжнародного досвіду дає підстави для висновків, що європейські соціальні підприємства мають регіональні особливості та чітко сформовану соціальну мету, саме на яку і спрямовується значна частка власних прибутків. Також функціонують різноманітні міжнародні платформи, які орієнтовані на підтримку соціально вразливих верств населення.

Соціальна підтримка вразливих категорій населення повинна бути орієнтована на забезпечення щонайменше рівних з усіма іншими громадянами можливостей для активної участі в економічній, політичній і соціальній сферах життя суспільства, створення необхідним умов, які б забезпечували можливість повноцінного життя та розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Валюс Л.О. Війна в Україні як каталізатор розвитку соціального підприємництва. *Трансформаційна економіка*. 2023. № 2 (02). С. 10-15.
2. В Україні за два роки війни кількість людей з інвалідністю збільшилась на 300 тисяч. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3846340-v-ukraini-za-dva-roki-vijni-kilkist-ludej-z-invalidnistu-zbilsilasa-na-300-tisac.html> (дата звернення: 13 травня 2024 р.)
3. Десять принципів Глобального договору ООН. Global Compact Network Ukraine. URL: <https://globalcompact.org.ua/pro-nas/desjat-principiv-gd-oon/> (дата звернення: 15 травня 2024 р.)
4. Краузе О. І., Юрик Н. Є. Соціальна відповідальність суб'єктів ринку праці. *Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека»*. 2023. №4 (34). URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-4-8859> (дата звернення: 16 травня 2024 р.)
5. Міжнародний досвід соціального підприємництва і перспективи його застосування в Україні. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/zarubizhnyy-dosvid-sotsialnoho-pidpryyemnytstva-i-perspektyvy-yoho> (дата звернення: 16 травня 2024 р.)

УДК 330.3

Надозірна Богдана

ВСП «Зборівський фаховий коледж ТНТУ ім. І.Пулюя»

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Nadozirna Bohdana

SOCIAL RESPONSIBILITY OF BUSINESS IN UKRAINE DURING THE WAR

Роль підприємництва у розвитку економічної та соціальної сфер перебільшити важко. Адже бізнес платить податки в бюджет своєї країни, забезпечує покупців товарами та послугами, створює робочі місця. А ще останнім часом особливого значення набуває соціальна відповідальність підприємництва. Тобто, той бізнес, який прагне називати себе відповідальним, повинен працювати не лише для отримання максимального прибутку, але і для розвитку суспільства та вирішення локальних і глобальних проблем. Іншими словами, сучасне підприємство паралельно з основним виробництвом повинно займатися благодійництвом чи спонсорством.

Для цього необхідно, насамперед, досягти прибутковості підприємства, а також обов'язковим є бажання підприємця здійснювати добровільну посильну підтримку потребуючих та брати участь у вирішенні соціальних проблем. І, як показує досвід, це корисно не тільки для суспільства, але й для самого підприємства. Адже, коли соціальна допомога від бізнесу покращує рівень життя його регіону, це формує позитивний імідж підприємства в очах громадськості та в підсумку стимулює зростання його прибутку.

Соціальна відповідальність бізнесу може здійснюватися у різних формах. Наприклад: допомога соціально незахищеним верствам населення; навчання та підвищення кваліфікації працівників чи їх дітей за рахунок підприємства; безкоштовна медична діагностика, лікування й оздоровлення співробітників та їхніх сімей; забезпечення освітніх та медичних закладів обладнанням та технічними засобами; спонсорська допомога в організації громадських проєктів; фінансування благодійних заходів; програми підтримки розвитку мистецтва, дитячої творчості тощо.

Якщо за мирних умов соціальна відповідальність здійснюється через відповідні екологічні, соціальні й економічні ініціативи, то мотивоване війною корпоративне волонтерство проявляється у збиранні добровільних пожертв для потреб українських військових, організації допомоги потребуючим соціальним групам, залученні до облаштування територій, які постраждали від воєнних дій. Визначальними рисами сучасних світових підходів до формування моделей соціальної відповідальності бізнесу є: активна участь урядових структур у розвитку волонтерства та благодійності; розвинена система освіти персоналу; підвищений інтерес із боку засобів масової інформації; відкрита нефінансова звітність компаній у системі соціальної відповідальності. Тобто інтереси здебільшого зосереджені на питаннях захисту довкілля; упровадження екологічно дружнього менеджменту, інтеграцію принципів екологічної ефективності в плани компаній; формування європейського типового корпоративного кодексу поведінки тощо, що суттєво відрізняє їх від підходів в умовах воєнного часу в Україні. Адже коли в країні більше ніж два роки триває повномасштабне вторгнення і десять років йде війна, необхідно всі зусилля спрямувати на досягнення миру та перемоги. І це стосується усіх, незалежно від статусу та професії.

Два роки тому, коли Росія повномасштабно напала на Україну, основним завданням кожного підприємця було втриматися на плаву. Адже навіть у найважчі часи потрібно виробляти товари і послуги, платити зарплати та податки. Але

соціально відповідальні підприємства окрім цього ще активно шукали та знаходили ресурси для допомоги нашим захисникам.

У період війни в Україні фокус соціальної відповідальності змістився на благодійність, волонтерство, фандрайзингову діяльність. Організації, які позитивно відреагували на основні соціальні події в країні, особливо волонтерські рухи та пандемію, набули певного досвіду, швидко адаптувалися і правильно відреагували на зміни, викликані початком повномасштабної агресії. Рівень філантропії в країні стрімко зріс саме після початку широкомасштабного вторгнення.

Оскільки війна затягнулася, вона змусила українських підприємців максимально підтримувати економіку та армію країни: величезні кошти на автомобілі, безпілотники, приціли, спорядження, одяг, взуття, медичні засоби, пальне, продукти харчування та багато іншого. Також не забувають підприємці і про внутрішньо переселених осіб, постраждалих внаслідок війни, сім'ї загиблих військових та інші вразливі категорії населення. Сьогодні ціниться все: і фінансова допомога, і солодкі подарунки дітям УБД на день святого Миколая, Різдво чи Великдень.

Під час війни набули поширення соціальні цінності, властивості соціальної взаємодії, бажані чи необхідні, безпека (захищеність громадян від внутрішніх диверсійних процесів, злочинності, дискримінації) і свобода (зменшення державного втручання), різноманіття (можливість мирного співіснування різних політичних, релігійних і культурних орієнтацій у суспільстві).

Все більше реальних ситуацій доводить, що за навіть за найважчих умов соціальна відповідальність бізнесу є важливим фактором підвищення прибутковості, зростання іміджу компанії, зниження витрат, підтримання морального духу працівників та клієнтів, а також багато інших переваг.

Можна зробити висновок, під час війни весь український бізнес зіткнувся з новими труднощами й викликами. Доцільно визнати той факт, що наші успіхи у воєнних діях є певним результатом соціальної відповідальності й високого рівня соціальних ініціатив бізнесу та суспільства. Як не намагалися загарбники паралізувати вітчизняну економіку та поставити переважну більшість українців на межу виживання й голоду, усе вийшло навпаки. Бізнес не тільки не скоротив соціальних програм, але й розширив їх, в умовах війни вийшов на новий рівень упровадження принципів соціальної відповідальності. Можна припустити, що підприємництво в Україні в умовах війни певним чином перетворюється на найбільш сучасну модель соціально відповідальної співпраці з суспільством. Адже без України і перемоги усе не вартує нічого!

Список використаних джерел:

1. Гісем О.О., Мартинюк О.О. Громадянська освіта (інтегрований курс, рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти – Харків: Вид-во «Ранок», 2018, 192 с.
2. Соціальна відповідальність: навч. посіб. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». 2015. 180 с.
3. Як змінилась корпоративна соціальна відповідальність. URL: <https://budni.rabota.ua/ua/corporate-culture/yak-zminilas-korporativna-sotsialna-vidpovidalnist-kompaniy-v-umovah-viyni>
4. Червінська Л., Червінська Т., Калина Т., Коваль М., Шуляр Н. Чернишов О. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах війни. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. Т. 6 (53). URL: <https://core.ac.uk/download/596246494.pdf>

УДК 657

Поліщук Єлизавета

Тернопільський національний економічний університет імені І. Пулюя
**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ І РІВНЕМ ЖИТТЯ
НАСЕЛЕННЯ**

Polishchuk Elizabeth

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

**THE RELATIONSHIP BETWEEN ECONOMIC DEVELOPMENT AND THE
STANDARD OF LIVING OF THE POPULATION.**

Взаємозв'язок між економічним розвитком і рівнем життя населення є однією з ключових проблем, що вивчаються в економічній теорії та соціології. Ця тема відображає важливість розвитку економіки для забезпечення належних умов існування та розвитку суспільства. Економічний розвиток впливає на різноманітні аспекти життя людей, від рівня доходів і доступу до освіти до стану здоров'я та якості оточуючого середовища. Можна розглянути такі:

1) Підвищення рівня економічного розвитку сприяє збільшенню доходів населення. За рахунок росту виробництва та ринкових можливостей, люди мають більше можливостей отримувати стабільний дохід, що впливає на їхній рівень життя.

2) Стабільна економіка забезпечує соціальну безпеку населення. Коли економіка країни стабільна, люди відчують більшу впевненість у майбутньому та мають можливість планувати своє життя.

3) Зростання економіки стимулює інновації та розвиток нових технологій. Це відкриває нові можливості для покращення якості життя через впровадження нових продуктів та послуг.

4) Стійкий економічний розвиток сприяє збереженню навколишнього середовища. За рахунок впровадження екологічно чистих технологій та стандартів, зменшується вплив промисловості на довкілля, що впливає на якість життя населення.

5) Стабільна економіка сприяє зменшенню соціальних нерівностей. Рівномірний розподіл багатства та можливостей допомагає зменшити рівень бідності і відчуття нерівності серед населення.

6) Економічний розвиток сприяє зниженню рівня злочинності. За рахунок стабільності та покращення умов життя, спадає мотивація до злочинної діяльності.

7) Економічне зростання може зменшити рівень безробіття. Створення нових робочих місць та збільшення попиту на робочу силу покращує можливості працевлаштування для населення.

8) Розвиток соціальних програм, таких як житлове будівництво та пенсійна система, може забезпечити безпеку та стабільність для населення у пенсійний вік.

Отже, економічний розвиток на пряму впливає на життя населення, підвищуючи доходи, поліпшуючи доступ до освіти та медичної допомоги, сприяючи створенню робочих місць і зменшенню соціальних нерівностей. Цей взаємозв'язок підтверджує важливість економічного зростання для поліпшення якості життя населення.

Список використаних джерел:

1. Жданов В.І. Суть вимірювання інфляції та особливості управління нею. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2009, с.59-71.
2. Кравчук К. Привид гіперінфляції *Контракти*. 16.02.2014. №4. С.8-9.
3. Краузе О.І., Піняк І.Л., Шпилик С.В. Дотримання принципів соціальної відповідальності в електронній комерції. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С 28-37. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.028

4. Краузе О., Піняк І., Шпилик С. Економічні та соціальні передумови розвитку системи закладів охорони здоров'я Тернопільської області. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 85. № 6. С. 51-59. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.06.051
5. Краузе О.І. Корпоративна культура соціальної відповідальності бізнесу [Сучасний маркетинг: візія, технології, інновації]: монографія / за ред. д.е.н., доц. В.А. Фаловича.- Тернопіль: Бескиди, 2023. 179 с.]. С.203-210.
6. Лагутін В.Д. Монетарна і фіскальна політика у стратегії економічного зростання. *Фінанси України*. 2009 № 8. 11-18.
7. Новицький В.Є. Міжнародна економічна діяльність України: Підручник. К.: КНЕУ, 2013. 948с.
8. Суть економічного зростання URL: http://bookb.net/book_ekonomchna-teorya_734_page_254/
9. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>

СЕКЦІЯ
«СУЧАСНІ УПРАВЛІНСЬКІ ПРОЦЕСИ У КОНТЕКСТІ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПРОСТОРОВИХ ЗМІН»

УДК 332.3:502

Амірзянова Надія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ ПІД
ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ**

Amirzianova Nadiia

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

**EFFICIENCY OF USE OF NATURAL RESOURCES OF UKRAINE DURING A
FULL-SCALE WAR**

Україна розташована в центрі Чорноземного поясу, збагачена різноманітністю корисних копалин, що становлять стратегічний ресурс для розвитку нашого господарства. Наша країна славиться не лише плодючими сільськогосподарськими угіддями, а й вражаючими запасами паливних, рудних та нерудних ресурсів. Україна має відмінний потенціал у відновлювальних та невідновлювальних сферах видобутку. Завдяки найбільшим у Європі родовищам залізної руди та другим за обсягами запасам червоного титану ми є лідерами у цих галузях на континенті. Також наші запаси уранової руди роблять нас ключовими учасниками ядерної енергії в Європі [1].

На момент проголошення Незалежності мінерально-сировинний комплекс забезпечував до 25% валового національного продукту, тобто всіх товарів, які вироблялися в країні, разом з наданими послугами. Вартість розвіданих запасів оцінювалися тоді західними експертами в понад 200 тис. дол. на душу населення. З видобуванням і використанням корисних копалин було пов'язано 48% промислового потенціалу України та до 20% її трудових ресурсів [3]. Це показує, наскільки цінними та важливими були природні ресурси для України.

Наразі всім відома політична ситуація на території України, і ресурси тут відіграють точно не останню роль. Україна має значні вугільні ресурси, які сконцентровані в трьох основних вугільних басейнах: в Донецькому вугільному басейну видобувається кам'яне, коксівне вугілля та антрацит; Львівсько-Волинський вугільний басейн та Дніпровський вугільний басейн. Наразі, 71% шахт на Донбасі перебувають на окупованих територіях.

Україна є третьою країною в Європі за обсягами розвіданих запасів сланцевого газу, після Франції та Польщі. Загальні обсяги технічно видобувних ресурсів сланцевого газу на території України становлять близько 3,6 трлн кубічних метрів, що становить приблизно 1,75% від загальних світових запасів [3].

Понад дві третини сланцевого газу Польща імпортує зі Сполучених Штатів. Якщо Україна розвиватиме свою власну сланцеву газову промисловість, вона може не тільки задовольнити власні потреби у газі, а й стати постачальником для своїх європейських партнерів. Нині видобуток сланцевого газу в Україні повністю зупинений. Однак, вперше цього року потреби опалювання забезпечили власним видобутком природного газу.

Видобуток нафти безпосередньо пов'язаний з видобутком газу. В Україні існують три основні регіони, де зосереджені нафтогазові ресурси: Східний, Західний та Південний. Навіть при наявності значних запасів нафти, Україна залишається імпорто-

залежною країною. До початку повномасштабної війни рівень цієї імпоротно-залежності становив близько 80%. Ситуація загострилася після початку конфлікту.

В час проведення військових дій, необхідно ефективно використовувати природні ресурси. Для цього необхідно:

- здійснювати диверсифікацію, тобто розвиток регіонів країни, де є потенціал для видобутку корисних копалин;
- інвестувати у розвиток інших секторів, які не пов'язані з корисними копалинами, таких як відновлювальна енергетика, сільське господарство або інноваційні технології;
- розвивати альтернативні джерела енергії, таких як сонячна та вітрова енергія;
- розвивати важку промисловість та металургійний сектор, зокрема використання власних ресурсів залізної та сталевих промисловості, щоб забезпечити внутрішній попит та здійснювати експорт;
- розвивати сільське господарство та агропромисловий комплекс, використовуючи наявність родючих земель та водних ресурсів для збільшення виробництва продуктів харчування.

Під час повномасштабної війни ефективне використання ресурсів може включати декілька аспектів, а саме: частина природних ресурсів може бути використана для виробництва військового обладнання, боєприпасів, забезпечення військових одиниць харчуванням, паливом, медикаментами тощо. Ресурси можна спрямовувати на забезпечення населення необхідними товарами та послугами, такими як харчові продукти, вода, ліки, електроенергія, тепло. Також ресурси можна використовувати на будівництво інфраструктури для екстреного реагування та допомоги населенню в разі надзвичайних ситуацій, таких як медичні пункти, об'єкти для зберігання та розподілу гуманітарної допомоги, притулки для переселенців тощо. Деякі природні ресурси можуть бути збережені для майбутнього використання після закінчення конфлікту, щоб забезпечити відновлення економіки та суспільства. Умови війни можуть бути стимулом для розвитку енергетичних та технологічних інновацій, спрямованих на зменшення залежності від імпортичних ресурсів та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Наша економіка сильно залежить від спектру матеріальних і нематеріальних благ, які вчені називають екосистемними послугами, але які ми звикли отримувати безкоштовно [4]. Важливо приділяти увагу збереженню природних ресурсів та екосистем навіть у часи війни, оскільки вони можуть бути ключовими для подальшого відновлення та сталого розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Копалини України оцінюють у трильйони. Шанс країни на відновлення? URL: <https://www.youtube.com/watch?v=HTd4SdtZ7rk>
2. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
3. Надра України: чому вони так цікавлять наших ворогів URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/nadra-ukrainy>
4. Як війна впливає на природу України та чому збереження відновлення природних екосистем є важливим у повоєнному відновленні URL: <https://ecoaction.org.ua/iak-vijna-vplyvaie-na-pryrodu.html>

УДК 338.2

Блохіна Вікторія

Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя

ВПРОВАДЖЕННЯ ERP-СИСТЕМ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Blokhina Viktoriia

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

IMPLEMENTATION OF ERP SYSTEMS AT UKRAINIAN COMPANIES

Діяльність любого підприємства ґрунтується на низці взаємопов'язаних бізнес-процесів, а саме управління фінансами, виробництвом, трудовими ресурсами, продажами, постачанням, планування діяльності, модернізація виробництва та ін.

Дуже часто облік всіх цих процесів на підприємстві ведеться за допомогою різних програмних продуктів. Наприклад регламентований (бухгалтерський) облік в спеціалізованій програмі, управлінський облік, облік виробничих процесів, складський за допомогою Exel, маркетинг та відділ продажів за допомогою CRM-системи (Customer Relationship Management - «управління взаємовідносинами з клієнтами») та ін. В результаті на підприємстві нібито є весь обсяг даних про його діяльність, але зібрати повні дані та проаналізувати їх майже неможливо, бо це потребує операцій по обміну, систематизації, та приведення даних до якогось єдиного вигляду та формату, що є дуже трудомістким, потребує багато часу і не дає гарантії, що в результаті дійсно будуть отримані всі потрібні та достовірні дані. Більш того, так як облік ведеться в різних програмних продуктах, то часто дані дублюються і навіть можуть не співпадати.

Рішенням для модернізації управління підприємством та обліково-аналітичного забезпечення є впровадження ERP-системи. Незважаючи на те, що ERP-системи мають довгу історію розвитку, питання впровадження оптимальної ERP-системи на підприємствах України, незалежно від розміру та масштабів господарювання, для підвищення ефективності функціонування, залишається актуальним.

ERP (Enterprise Resource Planning) – планування ресурсів підприємства. Це програмне рішення, яке дозволяє організувати управління виробничими процесами, маркетинговими інструментами, бухгалтерією, персоналом та ін. в єдиному програмному продукті, надає можливості для повного аналізу даних майже всіх процесів функціонування підприємства та прийняття управлінських рішень [1, 2].

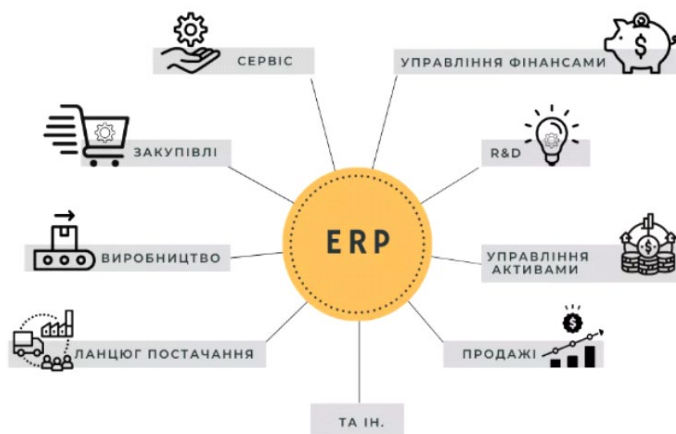

Рис. 1. Область застосування системи ERP залежно від потреб організації [1]

Впровадження ERP-системи на підприємстві вимагає ретельної та досить довгої підготовки, аналізу та впорядкування бізнес-процесів, які відбуваються в процесі господарювання, та даних, які накопичуються при цьому.

Є кілька умов для успішної реалізації проекту та отримання очікуваних результатів:

- Системність внутрішнього середовища підприємства. На рівень ефективності управління підприємством впливають чинники внутрішнього середовища, які згруповані у напрями: цільовий, організаційний, технологічний, кадровий, культурний, виробничий, фінансовий, маркетинговий, інвестиційний, інноваційний, а саме цілі, структура управління, завдання, технологія досягнення завдань та персонал [5].

- Підприємство має повністю працювати у правовому полі. Неможливо отримати повністю достовірну картину господарських процесів при неповних початкових даних.

- Фінансова готовність підприємства до впровадження ERP-системи.

При виборі системи ERP, на яку планує переходити підприємство, запит "Топ систем ERP для України" [6] дає великий список, в якому є як готові рішення, так і системи, які складаються з великої кількості додатків, з яких "конструктором" набирається потрібне:

- Microsoft Dynamics 365;
- SAP ERP;
- IT-Enterprise – український розробник;
- Універсал 7 ERP української компанії СофтПро;
- BJet ERP – Комплексна ERP система українського розробника, яка також включає блок CRM. Система базується на міжнародній платформі Odoo;
- BAS ERP та ін. [3].

Головне значення при виборі зазвичай мають наступні фактори: ціна впровадження і обслуговування; оперативність супроводжування і надання оновлень (для бухгалтерії, враховуючи швидкість з якою змінюється податкове законодавство в нашій країні) та можливість імпорту даних з програм, які використовуються на моменті впровадження; відповідність базового варіанту ERP-системи до потреб підприємства та цілей які ставляться, так як люба адаптація потребує додаткових фінансових вливань.

При переході на ERP-системи закордонних розробників є дуже великі можливості, але виникає питання ціни. На сьогодні, наприклад, в умовах війни, Microsoft робить знижки на ліцензії, є компанії, які роблять знижки на ліцензії на рішення локалізації (тобто доопрацювання, що адаптують його до Законодавства України та вимог конкретного підприємства) але після закінчення війни ціни повернуться і чи будуть вони виправдані? Проблемою може стати володіння працівників англійською, так як документація викладена англійською, в більшості софтів немає української мови. Це може вимагати додаткових витрат на адаптацію програмного забезпечення. Міжнародні системи орієнтовані на міжнародні стандарти обліку. Заходячи на ринок певної країни, ERP-система лише адаптується до локального законодавства та певних місцевих робочих практик, та вимагає постійного супроводу, швидкість та якість якого залежить від кількості клієнтів на локальному ринку. Таким чином можуть бути питання до супроводжування в розрізі оновлення форм звітів, податкових накладних та ін. для бухгалтерії.

Найбільш природнім здається перехід на BAS ERP, принаймні з точки зору бухгалтерії, бо ця програма є майже повним аналогом 1С, яка була самою розповсюдженою бухгалтерською програмою, і, в принципі, має повний пакет готових рішень для ведення управлінського обліку. Але після накладання санкцій на продукти «1С» у 2017 році правонаступницею їхніх технологічних рішень в Україні стала

система «BAS». Всі права на програмний продукт належать компанії «NetHelp» (Польща). 15 травня 2020 року РНБО продовжило санкції проти російських компаній, які розробляють 1С та BAS ERP. На сьогодні санкції стосуються таких програмних продуктів: 1С 7 та 8, BAS ERP та ін. [9]. Щодо 1С та BAS ERP, то заборона стосується таких дій: здійснення державних закупівель товарів, послуг, робіт; використання державними підприємствами, установами та організаціями України.

Санкції стосуються в першу чергу державних компаній – їм заборонено використовувати ці програми у своїй діяльності. Санкції від 17.05.2020 не стосуються приватних підприємств, але варто звернути увагу на інші програми для ведення бухгалтерської звітності та ERP системи.

Є досить велика кількість ERP-систем українських розробників. З них привертають увагу наступні: IT-Enterprise (має багато реалізованих проєктів на підприємствах різних галузей економіки [10]), BJet ERP (комплексна ERP система українського розробника, яка також включає блок CRM. Система базується на міжнародній платформі Odoo. BJet містить повні набори модулів, які адаптовані до специфіки конкретного бізнесу [9]), Універсал 7 ERP (потужне багаторівневе рішення класу ERP для автоматизації бізнес-процесів середнього та великого бізнесу [7]) та ін.

Досвід впровадження цифрових технологій до бізнес-процесів іноземних підприємств свідчить про те, що управління підприємством стає більш результативним в разі автоматизації інформаційного забезпечення такого управління на базі використання спеціальних програмних продуктів [4]. Впровадження ERP-системи на підприємстві потребує значних фінансових, трудових затрат, займає досить багато часу, але охоплює всі сфери діяльності підприємства, допомагає оптимізувати бізнес-процеси і підвищити ефективність як планування комерційної діяльності, у т. ч. фінансових витрат, так і виробничих процесів.

Список використаних джерел:

1. Дія. Бізнес. Що таке ERP-система та як вона допоможе вашому бізнесу? URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/sistematizacia-biznes-procesiv/so-take-erp-sistema-ta-ak-vona-dopomoze-vasomu-biznesu>.
2. Кавецький В.В, Ратушняк О.Г. Сучасні системи управління плануванням та організацією виробництва. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2021 №12
3. Краузе О., Піняк І., Шпилик С. CRM як джерело інформації для розробки маркетингових проєктів та стратегічного управління конкурентоспроможністю. *Галицький економічний вісник*. 2022. Том 77. № 4. С. 94-102. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1095>
4. Курган Н. В Обґрунтування вибору ERP-рішення для цифровізації, обліку, аналізу та управління на підприємствах України. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*, 2020, с. 238-249
5. Скриньковський Р.М., Семчук Ж.В., Гарасим Л.С. Діагностика внутрішнього середовища підприємства в контексті вивчення сильних і слабких його сторін. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2016 №3
6. Топ 10 ERP систем для України. URL: <https://www.livebusiness.com.ua/tools/erp/>
7. Універсал 7 ERP. URL: <https://www.wgsoftpro.com/2017/main.php>
8. «1С» розбрату. Як російська система автоматизування бізнесу вкоренилася в Україні – розслідування DOU. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/what-is-happening-with-1c-in-ukraine/>
9. BJet ERP. URL: <https://bjetpro.com>
10. IT- Enterprise. URL: <https://www.it.ua/about-company>.

УДК 658.56
Букай Аліна

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

АНАЛІЗ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Bukai Alina

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

ANALYSIS OF PRODUCT QUALITY

Основна мета аналізу якості продукції включає відповідність продукції стандартам якості, використання якісної сировини, дотримання технічних вимог, проведення тестувань продукції, перевірка на дефекти та забезпечення якісного упакування. Дані вимоги допомагають підприємству вдосконалити власні технології, покращити власний продукт, задовольнити потребу споживача як найкраще та уникнути непередбачуваних ситуацій.

Якість продукції є найважливішим аспектом підприємства в сучасному світі. Вона визначає задоволення споживачів тою чи іншою продукцією, показує наскільки ефективно підприємство чи дотримується це підприємство вимогам стандарту якості. Тому аналіз якості продукції є важливою складовою підприємства.

Якість продукції – сукупність її взаємопов'язаних характеристик і можливостей задовольняти визначені запити певних груп споживачів. Якість продукції є ключовим фактором конкурентоспроможності підприємства на ринку. Висока якість продукції дозволяє підприємству залучати та утримувати клієнтів, створюючи позитивне сприйняття бренду та забезпечувати стабільний прибуток. Поняття якості включає певну характеристику товару: доступність, постачання, техніко-економічні характеристики, дизайн, надійність, ефективність споживання і експлуатації, ремонтпридатність, ступінь екологічності. Основною метою є забезпечення і контроль якості продукції. Задоволення потреб і запитів цільових груп споживачів. Звичайно, якість товару забезпечує товаровиробник, але саме споживачі визнають або не визнають рівень якості товару і його відповідність ціні. Об'єктивна оцінка якості товару та його окремих характеристик і загального рівня якості є важливою. Оцінка це є основа для розробки комплексу заходів що входять до товарної політики, яка є ключовою складовою маркетингової стратегії.

Важливість якості продукції важко переоцінити, оскільки вона має безпосередній вплив на різні аспекти підприємства та його стосунки з клієнтами та конкурентами. Кілька головних аспектів: задоволення клієнтів, конкурентоспроможність, репутація бренду, ефективність бренду, інновації та розвиток, відповідальність законодавчим вимогам.

Метод аналізу якості продукції включає в себе два чинники внутрішні і зовнішні. Внутрішні методи аналізу якості продукції включають в себе різні підходи та інструменти, які використовуються для визначення рівня якості виробів на виробничому підприємстві. До їхнього складу входить систематичний контроль параметрів якості виробів на різних етапах виробництва, перевірка відповідності системи управління якістю продукції підприємства вимогам стандартів якості, виявлення причин дефектів продукції та вдосконалення процесів виробництва, перевірка якості продукції через різні тести та випробування, аналіз причин рекламаций клієнтів та прийняття заходів для їх усунення. Зовнішні включають в себе збирання відгуків споживачів щодо якості продукції за допомогою анкет, опитувань та звернень до сервісних служб, дослідження якості продукції конкурентів та ринкового середовища для порівняння з власними продуктами, залучення фахівців або експертів для оцінки якості продукції на підприємстві, вивчення причин та обсягу рекламаций та

повернень продукції, збирання даних про задоволеність клієнтів якістю продукції через опитування або аналіз їхньої поведінки.

На якість продукції впливає багато факторів, одним із важливих є сировина а саме: якість початкових матеріалів або компонентів, які використовуються у виробництві продукції, процеси виробництва, які включають у себе технології та методи виготовлення продукції, використання сучасного обладнання та передових технологій виробництва, кваліфікація, мотивація та умови праці працівників, що впливають на процес виробництва, очікування та вимоги споживачів, які визначають якість продукції, умови, в яких зберігається та транспортується продукція, що впливає на її якість.

Якість продукції визначається комплексом факторів, які включають як внутрішні так і зовнішні. Відповідність цих факторів вимогам і стандартам якості є ключовим для забезпечення високої якості продукції, задоволення потреб споживачів та успіху на ринку. Важливо постійно вдосконалювати процеси виробництва, контролювати якість та реагувати на зміни на ринку для забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Загоровська В.В. Фактори, що впливають на якість продукції підприємства. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/12/505.pdf>
2. Королюк Т., Співак С., Ратинський В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2023. Том 85. №6. С. 88-96.
3. Королюк Т., Хомин П., Співак С. Особливості організації управлінського обліку в системі контролінгу. Галицький економічний вісник. 2023. № 4 (83). С. 71-77.
4. Краузе О.І., Піняк І.Л. Воронка продажів – аналітичний інструмент маркетингу. Соціально-економічні проблеми і держава. №2 (25). 2021. С. 586-593. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21koiaim.pdf>
5. Краузе О.І. Маркетинговий аналіз конкурентоспроможності промислового підприємства /Нарощування фінансово-економічного потенціалу суб'єктів економічних відносин як основа поступального розвитку територіально-господарських систем: монографія /за заг. ред. О. Панухник] Тернопіль, ФОП Паляниця В. А., 2021. – С. 140-146.
6. Поняття якості продукції. Показники якості та їх класифікація. URL: <https://buklib.net/books/37647/>

УДК: 658.511

Гавдида Христина

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Havdyda Christina

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

ANALYSIS OF THE EFFECTIVENESS OF THE USE OF MATERIAL RESOURCES

Матеріальні ресурси виступають як ключовий елемент виробничих ресурсів та беруть участь у всьому господарському процесі підприємства протягом кожного виробничого циклу. Під час цього процесу вони проходять повну трансформацію та спричиняють витрати підприємства. Крім того, вони є важливими факторами для забезпечення ефективності та якості роботи підприємства. Багато показників діяльності підприємства, таких як виконання плану реалізації, підвищення продуктивності праці та зниження собівартості продукції, залежать від продуктивного управління матеріальними ресурсами та їхньої взаємодії з виробничим процесом.

Арсенал матеріальних запасів кожного підприємства формується залежно від його виду виробництва, специфіки галузі та асортименту продукції. Незважаючи на різноманіття матеріалів, вони є фундаментом виробничого процесу, і більшість оборотних засобів направляється на їхнє забезпечення. Гарантування підприємства необхідними матеріальними ресурсами та їх ефективне використання є ключовими завданнями для ритмічного нормального функціонування виробничого процесу і мають велике значення для економічного аналізу. Джерелами для аналізу матеріальних ресурсів є звіти, оперативні дані, аналітичний облік, плани постачання та нормативно-довідкова інформація.

Завдання аналізу ефективного використання матеріальних ресурсів полягає в отриманні найінформативніших ключових показників, які дозволяють об'єктивно оцінити наявність різних видів матеріальних ресурсів на підприємстві з точки зору його використання у процесі виробництва. Також допомагає оцінити результат управлінських рішень щодо формування замовлень на матеріальні ресурси, враховуючи нормативи забезпечення та виявити підвищення потенційних резервів щодо ефективності використання сировини, матеріалів, палива, комплектуючих та інших матеріальних ресурсів. Дослідження має на меті оцінити забезпеченість виробництва матеріалами та вивчити їх використання у виробництві. Також проводиться аналіз впливу постачання та ефективності використання матеріалів на обсяг виробництва.

Економічний аналіз матеріальних ресурсів у першу чергу спрямований на оцінку забезпеченості підприємства необхідними матеріалами. Цей процес передбачає обчислення якості плану матеріально-технічного постачання, що базується на нормативах і витратах матеріалів, необхідних для задоволення потреб виробництва і формування необхідних запасів. Контроль виконання плану постачання розпочинається з аналізу відповідності нормам витрат, які визначають потребу підприємства у матеріальних ресурсах, та адаптації до потреб виробництва та відповідності прогресивним нормам витрат матеріалів. Крім того, важливим етапом є оцінка ефективності використання матеріалів у виробництві та впливу цього процесу на загальний обсяг виробництва продукції та прибутковість підприємства.

Для безперервного функціонування підприємства є ключовою умовою повне задоволення його потреб у матеріальних ресурсах, що досягається за допомогою різноманітних джерел забезпечення. Ці джерела можуть бути як зовнішніми, так і внутрішніми. Зовнішні джерела - це матеріальні ресурси, що надходять ззовні, через постачальників, з якими у підприємства укладені договори. Внутрішні джерела

включають в себе внутрішні ресурси самого підприємства, які можуть бути використані для задоволення його потреб. Також вони охоплюють широкий спектр заходів, таких як оптимізація використання сировини і вторинної сировини, виробництво власних матеріалів та напівфабрикатів, а також здійснення економії матеріальних ресурсів за рахунок впровадження інноваційних рішень у контексті науково-технічного прогресу. Такий комплексний підхід дозволяє підприємствам не лише гарантувати потреби в матеріальних ресурсах, а й оптимізувати їх використання та зменшити витрати, підвищуючи загальну продуктивність виробничого процесу.

У ході аналізу закріпленості підприємства матеріальними ресурсами вирішуються такі завдання: перевірка розрахунку потреби продуктів, оцінка угод з постачання та визначення впливу забезпеченості матеріалами на обсяг продукції. Експертиза ефективності використання матеріалів проводиться за допомогою комбінації загальних та конкретних показників, а також включає вивчення ключових даних. Один з них - матеріаловіддача, що відображає вартість товарної продукції відносно матеріальних витрат. Інший показник – матеріаломісткість продукції, яка вказує на співвідношення матеріальних витрат у вартості випуску. Аналіз показників проводиться в наступному порядку: досліджують динаміку показників, визначають економію матеріалів за рахунок зниження матеріаломісткості або перевитрати за рахунок підвищення матеріаломісткості, розраховують вплив зміни матеріаловіддачі на випуск продукції, резерви підвищення матеріаловіддачі та можливого збільшення випуску продукції за рахунок більш ефективного використання матеріалів, визначають резерви підвищення матеріаловіддачі та ефективності використання матеріалів. Також важливо аналізувати структуру використання ресурсів у виробництві і коефіцієнт споживання матеріалів, що показує їх витрати. Налагодження ефективного виробничого процесу і як наслідок – отримання максимального вигідних фінансових результатів та стабільність забезпечення матеріальними ресурсами і ефективне їх використання є необхідною умовою функціонування та розвитку будь-якого підприємства. Здійснюючи аналіз матеріальних ресурсів, є вивчення забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами, оцінка ступеня їх використання у виробництві та визначення резервів підвищення ефективності їх використання на підприємстві.

Список використаних джерел:

1. Абушов Т. Огляд сучасних підходів до управління матеріальними ресурсами промислового підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022, № 6. Том 2. С. 30-35.
2. Ємельянов О.Ю., Петрушка Т.О., Симак А.В. Показники ефективності використання виробничих ресурсів як інструменти діагностики господарської діяльності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 36. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1146/1104>
3. Королюк Т., Хомин П., Співак С. Особливості організації управлінського обліку в системі контролінгу. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С. 71-77.
4. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
5. Краузе О.І. Маркетинговий аналіз конкурентоспроможності промислового підприємства /Нарощування фінансово-економічного потенціалу суб'єктів економічних відносин як основа поступального розвитку територіально-господарських систем: монографія /за заг. ред. О. Панухник] Тернопіль, ФОП Паляниця В. А., 2021. – С. 140-146.

УДК 331.5

Галиняк Леся, Співак Сергій, Мариняк Богдан

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВІДНОВЛЕННЯ КАДРОВОГО ДЕФІЦИТУ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС

Halyniak Lesia, Spivak Serhii, Maryniak Bohdan

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

RECOVERY OF PERSONNEL DEFICIT IN WARTIME

На третьому році російсько-української війни меблева галузь критично відчуває кадровий голод. Не вистачає кваліфікованого персоналу. Зокрема, йдеться про такі професії як оператори деревообробного устаткування та конструктори меблів. Кадрова нестача виступає вагомою перешкодою на шляху до розвитку меблевої галузі та економіки країни загалом.

Власник компанії «Лаковер» Вячеслав Ковальчук, член Української Асоціації Меблевиків переконаний, що сьогодні чи не найбільшою соціальною проблемою для економіки країни є брак кадрів - кваліфікованих працівників [2].

Підприємець певний, що дана проблематика тільки загострюватиметься, адже кадри – одна з найголовніших умов збереження бізнесу. Вячеслав Ковальчук відзначає певні дії державної влади у цьому напрямку (держава стимулює підприємців влаштовувати тимчасово переміщених осіб), проте вважає їх недостатніми. На його думку, для повернення мільйонів українських біженців, які перебувають за кордоном, потрібна цільової державна програма.

Для зменшення кадрового голоду підприємці повинні самі готувати для себе трудові ресурси. Вячеслав Ковальчук пропонує керівникам і власникам підприємств меблевої індустрії зосередитись на індивідуальній розробці низки пропозицій та заохочень для новачків. Окрім цього, підприємець висловив припущення «що настане час, коли традиційно чоловічі професії доведеться доручати жінкам, і до цього вже зараз треба готуватися, над цим думати і в державі в цілому, і кожному керівнику компанії зокрема» [2].

Для вирішення цього актуального для українських меблярів питання запланована реалізація проекту “Школа меблевика”, створена за підтримки Програми USAID “Конкурентоспроможна економіка України”.

Для початку здійснено опитування серед 64 підприємств меблевої галузі з різних регіонів України, які є учасниками Української Асоціації Меблевиків. Кожен респондент засвідчив чималу потребу у кадрових ресурсах. Дослідження виявили потребу у 144 операторах верстатів та у 89 конструкторів меблів (таблиця 1) [1].

Таблиця 1

Потреба у кадрових ресурсах меблевої галузі

№	Кадрова потреба	Кількість, чол.	Частка, %
1.	Оператори верстатів	144	62
2.	Конструктори меблів	89	38
3.	Разом	233	100

Досліджувану кадрову нестачу кваліфікованої робочої сили наочно зобразимо на рис. 1.

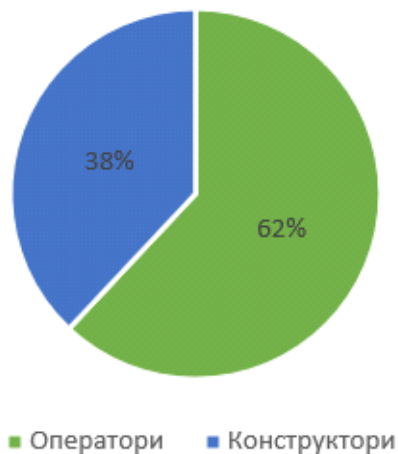

Рис. 1. Структура кадрового дефіциту меблевої галузі [1].

Проаналізувавши результати проведеного опитування серед меблярів, можемо констатувати, що потреба у конструкторах меблів удвічі перевищує потребу у операторах верстатів. Загалом 64 меблевим суб'єктам господарювання не вистачає 233 кваліфікованих працівники.

В рамках даної концепції планується проведення короткотермінових спеціалізованих навчальних курсів для швидкої підготовки висококваліфікованих операторів верстатів та конструкторів меблів. Тривалість такого навчання не повинна перевищувати 1-3 місяці.

Проєкт «Школа меблевика», крім ліквідації кадрового дефіциту у меблевій сфері, сприятиме працевлаштуванню випускників. На нашу думку, такий крок у HR – менеджменті також носить соціальну складову, адже дозволить дещо знизити рівень безробіття у країні. Функціональне застосування даної концепції можна зобразити на рис. 2.

Рис. 2. Функціональне застосування проєкту «Школа меблевика» [1]

На практиці концепція «Школа меблевика» ґрунтуватиметься на ефективних навчальних програмах, залученні досвідчених педагогів та практиків меблевої галузі, а також передбачатиме матеріальне та ресурсне забезпечення та використання новітньої прогресивної техніки та технології. Окремим невід'ємним елементом можна вважати ефективну маркетингову компанію, спрямовану на пошук та мотивацію потенційних студентів.

Концепцію «Школа меблевика» планується реалізувати у 3 етапи (рис. 3).

Рис. 3. Реалізація проекту «Школа меблевика» [1].

Уваги кожного власника меблевої компанії заслуговує спеціальний курс FBA: Super роботодавець, який дозволить підприємцю покращити свою конкурентну позицію на ринку праці, бути більш привабливим серед роботодавців та забезпечити відмінні умови праці для залучених фахівців. Участь суб'єкта господарювання у даному спецкурсі дасть змогу йому перетворити свою компанію на магніт для найкращих талантів. Адже, для процвітання меблевої індустрії, професіоналами повинні бути, як працівники, так і їх керівники. Окрім цього, з керівниками меблевих установ доцільно провести тематичні відеоінтерв'ю для популяризації меблевої професії. Акцент слід зробити на налагодженні партнерських відносин з управлінцями меблевих установ з метою проведення стажувань та працевлаштування випускників.

Впровадження такого короткотермінового навчання дасть змогу отримати достатню кількість підготовлених кваліфікованих спеціалістів, що в свою чергу дозволить отримати стільки ж робочих місць. Окрім цього, реалізація концепції «Школа меблевика» сприятиме інвестуванню у розвиток підприємств, які є учасниками даної програми. Схематично та більш детально результати такої ініціативи можна зобразити на рис. 4.

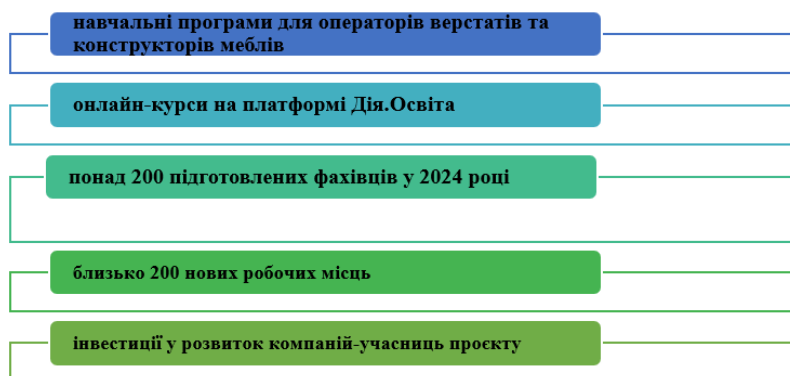

Рис. 4. Очікувані результати від впровадження проекту «Школа меблевика» [1].

Отже, проект «Школа меблевика», ініційований Програмою USAID «Конкурентоспроможна економіка України», носить стратегічний характер.

Впровадження його на практиці дозволить підвищити конкурентоспроможність кожного підприємства – учасника та меблевої галузі загалом. Концепція популяризуватиме професію меблевої сфери, залучатиме сучасну молодь, сприятиме нарощенню нових робочих місць та задовольнятиме постійний попит на кваліфіковані виробничі трудові ресурси.

На нашу думку, підготовку вузькоспеціалізованих кадрів у військовий час можна вважати дієвим інструментом HR – менеджменту. Для залучення студентства у меблеве виробництво доцільно проводити широку промоційну кампанію.

Список використаних джерел:

1. Українська Асоціація Меблевиків. “Школа меблевика” – Формуємо майбутнє меблевої галузі. URL: <https://uafm.com.ua/shkola-meblevyka-formuyemo-majbutnye-meblevoyi-galuzi/>
2. Українська Асоціація Меблевиків. УАМ в обличчях: як зберегти й навіть розвинути бізнес в умовах воєнного стану. Про це розмірковує власник компанії «Лаковер» Вячеслав Ковальчук. URL: <https://uafm.com.ua/uam-v-oblychchyah-yak-zberegty-j-navit-rozvynuty-biznes-v-umovah-voennogo-stanu-pro-tse-rozmirkovuye-vlasnyk-kompaniyi-lakover-vyacheslav-kovalchuk/>
3. Співак С., Галиняк Л., Мариняк Б. Аналіз рівня впливу мотивації на ефективність працівників в залежності від їх потреб. Економічний аналіз. 2022. Том 32. No 1. С. 273-281. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.01.273>

УДК 657.62

Гнап Емілія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В ЕКОНОМІЧНОМУ АНАЛІЗІ

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

Ннар Emilia

WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF THE ENTERPRISE IN ECONOMIC ANALYSIS

В умовах глобальної конкуренції підприємства змушені постійно підвищувати ефективність своєї діяльності, щоб забезпечити своє місце на ринку і здобути перевагу перед конкурентами. Війна в Україні, інфляція, зміна логістики та інші фактори роблять підвищення ефективності діяльності підприємства більш важливим, ніж будь-коли.

Під поняттям «резерви підвищення економічної ефективності виробництва» розуміють невикористані можливості збільшення виробництва продукції за одиницю сукупних витрат завдяки більш розумному використанню всіх ресурсів підприємства. Економічний ефект передбачає пошук будь-якого корисного результату, вираженого у вартісній оцінці. Зазвичай в якості корисного результату виступають прибуток або економія витрат і ресурсів.

На результати діяльності підприємства та її ефективність впливають безліч факторів, які виявляють як позитивний, так і негативний вплив, тому дуже важливо систематизувати та класифікувати ці фактори для комплексного підходу оцінки показників. Фактори – це рушійні сили розвитку процесів і явищ, які необхідні для здійснення господарських процесів.

Головною метою оцінки ефективності діяльності підприємства є виявлення його подальшого розвитку, який визначається за результатами аналізу фінансово-господарської діяльності. Тому важливим завданням функціонування підприємства сьогодні є підвищення ефективності його діяльності за рахунок використання його внутрішніх резервів та розроблення шляхів підвищення ефективності діяльності. Основні чинники, які допомагають підвищити ефективність виробництва – підвищення технічного рівня, вдосконалення управління, організацію виробництва і праці, поліпшення якості природних ресурсів. Можна виділити три напрями підвищення цих показників: організаційний, технологічний та ресурсний.

В рамках організаційного підходу проводиться пошук шляхів підвищення ефективності процесів, що відбуваються на підприємстві, з основною увагою на ефективність управління. Важливим аспектом ефективності є організація виробничого процесу. В конкретних умовах підприємства слід розглянути всі аспекти, що впливають на ефективність організації роботи – від рівня простого працівника до загального рівня підприємства.

В рамках технологічного підходу основним завданням є вирішення проблеми технологічного відставання від конкуруючих підприємств, що є особливо актуальним для підприємств в Україні. Ця проблема є складною і включає, принаймні, дві складові: матеріальну і нематеріальну. Перша складова передбачає удосконалення технічної бази, а друга – розв'язання організаційно-правових питань. За думкою багатьох економістів, подолання технічного та технологічного відставання потребує не лише переходу на сучасні технології, а й впровадження комплексу взаємин, якому потрібно брати приклад з передових компаній з багаторічним досвідом роботи.

Ресурсний підхід відображає основну необхідність аналізу ефективного використання наявних матеріальних ресурсів виробництва. При цьому важливо враховувати ступінь використання обладнання з погляду часу, витрат на виробництво, амортизацію, витрат на оплату праці. Ці показники важливо аналізувати в динаміці та порівнювати з результатами конкурентів. Щодо оборотних коштів, важливим є швидкість їх обороту, тому важливо розглянути фактори, які можуть збільшити цю швидкість.

Також варто приділити увагу іншим аспектам оптимізації використання матеріальних ресурсів: визначити основні причини втрат неефективного використання ресурсів, розробити обґрунтовані стандартизовані норми витрат матеріалів, організувати використання вторинних ресурсів, створити систему стимулювання за економію сировини, енергії, матеріалів та випробувати її ефективність, зосередитися на використанні сучасних високотехнологічних матеріалів.

Щодо оцінки ефективності використання робочої сили на підприємстві, потрібно звернути увагу на такі питання: внутрішні втрати робочого часу, втрати часу через плинність кадрів, ступінь використання механізації, автоматизації та комп'ютерних технологій, оцінка системи мотивації працівників, аналіз професійно-кваліфікаційного складу персоналу.

Отже, під економічною ефективністю розуміють максимальну вигоду, яку можна отримати за мінімальних затрат у процесі економічної діяльності з урахуванням додаткових умов, які мають місце в момент визначення ефективності відповідного господарського заходу. Проблема підвищення ефективності виробництва та діяльності підприємства загалом полягає в забезпеченні максимально можливого результату на кожну одиницю затрачених трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. Основні фактори, які сприяють підвищенню ефективності роботи підприємства, включають підвищення технічного рівня, удосконалення управління, організацію виробництва і праці, зміну обсягу та структури виробництва та інші аспекти. Лише ефективне використання цієї системи факторів може забезпечити достатні темпи зростання ефективності виробництва.

Список використаних джерел:

1. Корольок Т., Співак С., Ратинський В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 85. №6. С. 88-96.
2. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
3. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007

УДК 339.138

Голда Надія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РИЗИКИ В ТУРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Golda Nadiia

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

RISKS IN TOURIST ACTIVITIES

Рекламна діяльність у сфері туризму в умовах політичної та економічної нестійкості, недосконалої юридичної бази туризму та реклами пов'язана з матеріальними та фінансовими втратами. Використовуючи рекламу у туристичному бізнесі, керівники підприємств зустрічаються з цілим рядом ризиків [1].

Виробничий ризик пов'язаний з виробництвом та реалізацією рекламних продуктів туристичних послуг. На цей вид ризику найбільше впливають скорочення обсягів виробництва туристичних послуг, перевищення запланованих витрат матеріальних, трудових ресурсів, зниження цін, економічна та політична стабільність країни і т.д. Комерційний ризик виникає у процесі торговельно-посередницької діяльності підприємств, так зміна курсу валют тягне за собою зміну цін на туристичні продукти, що може служити відмовою при покупці турів. Фінансовий ризик виникає при проведенні фінансових і грошових операцій, наприклад, неплатоспроможність однієї з сторін, тобто туроператор не може розрахуватися за надані рекламні послуги. Причиною інвестиційного ризику в туристичній діяльності може бути знецінення цінних паперів, зниження розміру майбутніх доходів, що пов'язано з недосконалою законодавчою базою. Ринковий ризик пов'язаний з можливим коливанням національної грошової одиниці та курсу іноземної валюти. Проте, валютний ризик, виникнення якого пов'язане із операціями на зовнішньоекономічному рівні, варто виділяти окремо.

Крім того, ризик пов'язується з можливою втратою доходів або їх недоотриманням порівняно з очікуваним результатом. Як правило, втрата або недоотримання доходів знаходяться в прямій залежності від раціонального використання ресурсів. З метою уникнення ризиків в туристичній діяльності запропонуємо схему зниження ризиків. В туристичній діяльності не всі ризики можливо усунути, деякі з них можна пом'якшити, тобто знизити негативну дію тих видів ризиків, яких не вдалось уникнути.

Перший напрям уникнення ризику в туристичній діяльності передбачає певну політику керівництва, тобто відмовлятися від управлінських рішень, пов'язаних з ризиком. Але цей напрям не може забезпечити високі прибутки та динамічний розвиток. Як показує світова практика, створення спеціальних фондів, які використовуються в екстремальних умовах, є найпростішим і одним з найбільш дієвим методів запобігання негативним ризикам. При відносно великих прибутках та відносно малій вартості майна, саме самострахування є найбільш доцільним запобіжним заходом. У туристичній діяльності доцільно використовувати такий метод зниження ризику як диверсифікація, що розподіляє ризик між кількома напрямками, що зрівноважує збільшення ризику від реалізації одного напрямку зниженням від реалізації іншого. Прикладом диверсифікації може бути виведення на ринок над прибуткової, але фінансово ризикованої послуги паралельно з традиційною послугою, що приносить невеликі але стабільні прибутки. Типовим прикладом є проведення широкомасштабної рекламної кампанії з використанням декількох рекламоносіїв. Більша кількість носіїв страхує рекламодавця від несприйняття споживачем одного із них.

Збільшення інтересу до України у світовому масштабі сприятиме залученню туристів та розвитку туристичної галузі. Висвітлення на державному рівні української самобутності, природно-географічних особливостей та принад доцільно робити через

рекламу. На рівні обласних адміністрацій розробити програми по впровадженню національної ідеї в рекламу туризм України. В умовах ринкової економіки України реклама є новим, мало дослідженим важелем підприємницької діяльності. Реклама в туризмі спрямована на забезпечення контактів з клієнтами з метою формування попиту та стимулювання збуту, досягнення доброзичливої думки відносно фірми та її продукту. Вплив конкретних видів реклами залежить від здатності продукту вирішувати проблеми споживачів, місткості ринку, звичаїв, моди, тощо. Позитивною властивістю реклами є залучення масштабного і географічно віддаленого сегменту ринку, використання широкого діапазону засобів, що дозволяє максимально узгодити мету підприємств та його ресурси з найадекватнішими засобами інформації.

Аналізуючи рекламну діяльність підприємств туристичного бізнесу доцільно звернути увагу на ризики в цій області. Так як туризм спрямований на задоволення потреб споживача у відпочинку і рекреації, то аналізуючи ризики рекламної діяльності, доцільно врахувати психологію сприйняття споживача. Потреби споживачів, розглядати у подвійному контексті, об'єднуючи первинні та вторинні потреби. Подвійний, скритий контекст є більш дієвим, так як менше піддається свідомій оцінці. Щоб створити дієву рекламу, з точки зору психології, необхідно в рекламованому товарі об'єднати різноманітні психологічні цінності, втілити в товар різноманітні потенційні потреби споживачів реклами. Основною метою зниження рекламних ризиків є забезпечення найбільш ефективного вибору рекламоносіїв та рекламної кампанії в цілому. Споживачі користуючись послугами туристичних фірм піддаються ризикам, які прагнуть зменшити різноманітними способами. Виходячи з певної ймовірності виникнення небажаних ситуацій, необхідно організувати підприємницьку діяльність таким чином, щоб зменшити ризик і пов'язані з ним втрати в майбутньому.

Туристична діяльність за своєю суттю є особливим видом торгово-посередницьких операцій, у межах яких: організатор подорожі – туристичний оператор як суб'єкт підприємницької діяльності формує в єдиний пакет туристичні послуги (розміщення, харчування, транспортне й екскурсійне обслуговування та ін.), більшість з яких для нього – придбані, вироблені в інших галузях діяльності [2]. Туристичний оператор від свого імені або через туристичного агента реалізує туристичний продукт та через рекламу доносить до кінцевого споживача. Необхідно визнати, що наявність туристично-рекреаційних ресурсів ще не означає існування сформованого та готового до продажу туристичного продукту. Саме тому, на наш погляд, у теорії і практиці туристичної діяльності ресурсний потенціал часто використовують лише як допоміжний інструмент у процесі формування пропозиції. Ефективність продажу туристичного продукту може бути досягнута лише за умови вивчення потреб потенційних споживачів (туристів), застосування різноманітних способів їх мотивації до подорожей; розробки та логістичного просування туристичного продукту на ринку; дослідження факторів впливу туризму на споживача, результатів господарської діяльності підприємства, та використання реклами.

Список використаних джерел:

1. Ризики в рекламній діяльності та роль реклами у формуванні національної ідеї/ Теоретичні та прикладні аспекти розвитку економіки та маркетингу / В.А. Фалович [та ін.] ; за ред. д.е.н, доц. В.А. Фаловича. Тернопіль: ФОП Шпак В. Б., 2020. С.14-28.
2. Шевченко Н., Останкова Л. Аналіз моделювання та управління економічними ризиками. Підручник. – К.: КНЕУ, 2003. – 246 с.

УДК 005.93

Гончарук Олег, Мельник Лілія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

**ФУНКЦІЇ ТА ОБОВ'ЯЗКИ КЕРІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я**

Honcharuk Oleh, Melnyk Liliya

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

**FUNCTIONS AND RESPONSIBILITIES OF MANAGERS IN THE CONTEXT OF
STRATEGIC MANAGEMENT OF HEALTHCARE INSTITUTIONS**

Стратегічне управління закладами охорони здоров'я – це систематичний підхід до планування, визначення цілей, прийняття рішень та ресурсного використання, спрямований на досягнення успіху та стійкості цих закладів в умовах постійної зміни в сфері охорони здоров'я. Ось кілька ключових аспектів стратегічного управління в цій галузі:

- аналіз ситуації: стратегічне управління вимагає глибокого аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на заклад охорони здоров'я. Це включає в себе оцінку потреб пацієнтів, конкурентний аналіз, оцінку технологічних можливостей, а також політичних, економічних, соціальних і технологічних (PEST-аналіз) факторів, що впливають на галузь охорони здоров'я;

- визначення місії, візії та цілей: визначення місії (основної мети) та візії (ідеального майбутнього стану) закладу охорони здоров'я є ключовим етапом. При цьому встановлюються стратегічні цілі, які підтримуються місією та візією;

- вибір стратегій: на основі аналізу ситуації та визначених цілей визначаються стратегічні напрями розвитку. Це може включати розширення послуг, покращення якості медичної допомоги, оптимізацію внутрішніх процесів, розвиток нових медичних технологій тощо;

- реалізація та контроль: стратегії реалізуються через розробку і впровадження конкретних програм, проектів та ініціатив. Важливо забезпечити ефективний контроль за виконанням стратегій та вчасне внесення коректив, якщо це необхідно;

- залучення стейкхолдерів: успішна стратегія потребує підтримки всіх зацікавлених сторін, таких як пацієнти, медичний персонал, урядові та неприбуткові організації. Залучення стейкхолдерів у процес прийняття рішень та впровадження стратегій допомагає забезпечити їхню підтримку та сприяти успішному виконанню місії закладу.

Загалом слід зазначити, що управління закладом охорони здоров'я має свої особливості через специфіку його діяльності. Відповідно вимоги до керівників медичних закладів також мають певні характеристики. Нижче наведено шість основних функцій та обов'язків керівників закладів охорони здоров'я:

1. Поточне управління. Повсякденні операції керівників закладів передбачають: визначення політики безпеки та програм технічного обслуговування; виявлення потреб у ремонті або реконструкції; координація підрядників ремонту та будівництва будівель з метою забезпечення дотримання норм і правил; контроль за станом медичного обладнання та витратних матеріалів; забезпечення дотримання законодавчих вимог та внутрішніх правил закладу; проведення регулярних оцінок безпеки життєдіяльності та пожежної безпеки; проведення перевірок систем медичного газу, охолодження та опалення, вентиляції та кондиціонування повітря; забезпечення відповідності всіх будівель стандартам безпеки; нагляд за управлінням комунальними послугами та електротехнікою; перевірка чистоти та порядку в палатах, залах очікування, операційних тощо; закупівля та встановлення меблів та обладнання; огляд будівель з

метою виявлення існуючих або нових структурних проблем; складання та ведення бюджетів, пов'язаних з експлуатацією приміщень; ведення переговорів щодо укладення угод про надання послуг із зовнішніми постачальниками; управління ініціативами з підвищення обізнаності про безпеку та чистоту на робочому місці.

2. Відповідність та сертифікація. Підтримка сертифікації та забезпечення відповідності є критично важливими для успіху будь-якого закладу охорони здоров'я і є одним з головних обов'язків керуючого закладом.

3. Забезпечення високоякісного середовища догляду за пацієнтами. Це стосується будь-якого закладу охорони здоров'я, де надається медична допомога пацієнтам, як в стаціонарних, так і в амбулаторних умовах. Основна мета – забезпечити безпечне та ефективне середовище для пацієнтів і персоналу.

Завданням команд у закладах охорони здоров'я є проведення планових перевірок для виявлення та усунення будь-яких проблемних питань як у медичних закладах, так навколо них, зокрема: протипожежний моніторинг, аварійне електропостачання, управління водними ресурсами, управління системою кондиціонування повітря, інше.

4. Управління будівельними проектами. Хоча команди з управління об'єктами не можуть безпосередньо керувати будівельними проектами, вони беруть активну участь у процесі будівництва і відповідають за дотримання термінів і бюджету проекту.

Фахівці з управління закладами охорони здоров'я також відповідають за управління планами капітальних вкладень для майбутніх інвестицій в об'єкт і поточне обслуговування об'єктів та активів.

5. Забезпечення безпеки. У галузі охорони здоров'я в цілому безпека, безумовно, є важливим пріоритетом. Для керівників закладів це може включати в себе моніторинг відвідувачів, забезпечення конфіденційності та цілісності даних, включаючи дані пацієнтів та електронні медичні записи.

У міру того, як галузь охорони здоров'я збільшує свою залежність від технологій і переходить до хмарних технологій, зростає потреба в підвищенні рівня кібербезпеки. Оскільки Інтернет речей (IoT) стає звичним явищем у лікарнях, команди менеджерів працюють разом з ІТ-спеціалістами над створенням планів кібербезпеки, які забезпечать захист даних про пацієнтів від хакерів, які можуть використовувати обладнання зі старим операційним програмним забезпеченням як шлях до мереж організації для викрадення конфіденційної інформації про пацієнтів і дослідницьких даних або для виведення з ладу систем, які можуть поставити під загрозу безпеку приміщень та обладнання.

6. Превентивне технічне обслуговування. Впроваджуючи програми превентивного технічного обслуговування, менеджери можуть виконувати планове технічне обслуговування до того, як виникнуть проблеми, зменшуючи кількість заявок, які вони отримують, і продовжуючи термін служби своїх активів, гарантуючи, що обладнання працює з максимальною продуктивністю. Це також може призвести до скорочення часу простою обладнання, підвищення безпеки для персоналу та пацієнтів, підвищення ефективності праці обслуговуючого персоналу, подовження терміну служби обладнання, зниження витрат на технічне обслуговування та закупівлю тощо.

Узагальнюючи, стратегічне управління закладами охорони здоров'я допомагає забезпечити ефективну організацію, високу якість медичної допомоги та стійкість закладу в умовах постійних змін і викликів в галузі охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Медяник М.І., Липчанський В.О. Особливості ефективності управління закладами охорони здоров'я. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/55297197.pdf>.

УДК 657.62

Гресків Вікторія

Тернопільський технічний університет імені Івана Пулюя

ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДІВ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Hreskiv Viktoriia

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

CHARACTERISTICS OF METHODS OF ECONOMIC ANALYSIS

Проведення економічного аналізу є необхідною умовою для забезпечення стабільності та стійкості бізнесу в умовах постійних змін економічного середовища. Цей аналіз допомагає виявляти ефективні та неефективні аспекти діяльності підприємства, вчасно реагувати на ризики та використовувати можливості для розвитку. Крім того, економічний аналіз є важливим інструментом для планування бюджету, управління витратами та прибутком, оцінки ефективності інвестиційних проектів, а також для здійснення стратегічного планування та прийняття управлінських рішень. В умовах глобалізації та інтенсивного конкурентного середовища економічний аналіз стає ще більш важливим для досягнення успіху та збереження конкурентних переваг на ринку. Він відіграє важливу роль у прийнятті рішень як на мікро-, так і на макроекономічному рівні та дозволяє виявити проблеми, аналізувати ефективність різних стратегій та здійснювати прогнозування в економіці. В цьому і полягає його актуальність. Проводиться аналіз за допомогою різних методів та прийомів.

Методи економічного аналізу поділяються на формалізовані та неформалізовані. До формалізованих методів належать: класичні методи аналізу господарської діяльності – ланцюгових підстановок (послідовно замінює базові значення одного і того ж фактора на фактичні та віднімає попередній результат від результату кожної наступної підстановки. За допомогою цього методу визначається вплив окремих факторів на зміну величини результативного показника шляхом поступової заміни базового значення кожного факторного показника у факторній моделі на його фактичне значення у звітному періоді. Ці умовні значення враховують зміну одного, двох або трьох факторів за умови, що інші фактори залишаються незмінними). Наступним є метод абсолютних (арифметичних) різниць, що являється модифікацією способу ланцюгових підстановок. Його можна використовувати в мультиплікативних і змішаних моделях для визначення впливу факторних показників на результативний показник. Метод абсолютних різниць найкраще використовувати, коли вихідні дані вже містять абсолютні відхилення факторних показників). Балансовий (універсальний метод аналізу та планування, що ґрунтується на порівнянні наявних потреб з ресурсами для їх задоволення та встановленні взаємозв'язку між витратною та результативною частинами).

Традиційним методом економічного аналізу є статистичний метод: групування (об'єднання первинних даних в окремі однорідні групи за певними ознаками). Групування дозволяє не тільки систематизувати матеріал, але й виявити характерні та типові взаємозв'язки процесів та усунути випадкові відхилення); Графічний (використання геометричних знаків, креслень та інших графічних засобів для умовного зображення числових показників та взаємозв'язків між ними у візуальному представленні).

Неформальні аналітичні методи базуються на описі аналітичних процедур на логічному рівні, а не на строгих аналітичних зв'язках і залежностях.

До методів, що характеризуються певною суб'єктивністю, оскільки покладаються на інтуїцію, досвід і знання аналітика, в тому числі на експертну думку, належать:

- метод Дельфі (передбачає заперечення прямого групового обговорення, коли думка аналітика не обов'язково збігається з його власною);
- Дебати замінюються програмою індивідуальних досліджень, здебільшого у формі експертних оціночних листів);
- Мозковий штурм (форма творчої, колективної роботи з пошуку рішень проблеми);
- Сценарії (або методи формалізованого опису невизначеності), які ґрунтуються на створенні досвідченими експертами і базуються на створенні досвідченими експертами кількох типових сценаріїв розвитку проекту та відповідних сценаріїв значень рушійних сил, таких як виробництво, доходи, витрати тощо;
- Теорія катастроф (програма вивчення і прогнозування нестабільних економічних систем);
- Деталізація (за часом, за місцем дії, за центрами відповідальності), побудова системи показників і системи аналітичних таблиць, тощо.

Підсумовуючи слід зазначити, аналіз економічних процесів та явищ вимагає комплексного підходу та використання різноманітних методів. Згідно з вищевказаним, проведення економічного аналізу є невід'ємною складовою успішного управління бізнесом. У цьому полягає його актуальність в сучасних умовах. Важливо також враховувати контекст і специфіку кожної конкретної ситуації для забезпечення точності та релевантності аналізу.

Список використаних джерел:

1. Гаркуша С.А. Економічна суть та класифікація методів і прийомів фінансового аналізу при проведенні аудиту. *Облік і фінанси АПК: освітній портал*. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/ekonomichna-sut-ta-klasifikaciya-metodiv-i-priyomiv-finansovogo-analizu-pri-provedenni-auditu.html>
2. Економічний аналіз: функції та класифікація, методи та інформаційна база. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/20480/
3. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
4. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007

УДК 658.012.4:336

Грицишин Вікторія, Машлій Галина

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

Hrytsyshyn Viktoriia, Mashliy Halyna

CONCEPTUAL FUNDAMENTALS OF FINANCIAL MANAGEMENT

Питання економічного розвитку України та фінансового менеджменту є й надалі одними з основних завдань економістів та фінансистів країни. Адже фінансове забезпечення підприємницької діяльності та вибір підприємством ключових методів управління призводить до збільшення доходів, покращення фінансових результатів та отримання максимальних прибутків. Однак, на жаль, є випадки, коли підприємства є обмеженими у виборі фінансових ресурсів через їх недоступність, а власні джерела доходів можуть використовуватись неефективно, що призводить до великої кількості низькорентабельних підприємств в економіці України.

Ефективне здійснення фінансового менеджменту є одним з головних факторів у відновленні чи збільшенні прибутковості підприємства та мінімізації ризику неплатоспроможності. Ключовою метою фінансового менеджменту є максимізація вигоди від вкладених фінансових ресурсів [1]. Щоб досягнути поставленої мети насамперед потрібно вирішити такі проблеми:

- По-перше, постійно підтримувати ліквідність, зокрема своєчасно виконувати поточні зобов'язання підприємства;
- По-друге, прагнути до підвищення рентабельності власного капіталу;
- По-третє, підтримувати платоспроможність підприємства в довгостроковій перспективі, виконувати зобов'язання перед інвесторами та кредиторами з довгостроковими інвестиціями.

Фінансовий менеджмент підприємства здійснюється за такими напрямками [2]:

- Визначення обсягу та джерел фінансових ресурсів, необхідних для виконання виробничої програми підприємства;
- Оптимізація фінансових витрат при реалізації виробничих цілей;
- Організація капітальних вкладень з метою технічного переоснащення виробництва;
- Розрахунки з покупцями, постачальниками, працівниками, аналіз фінансової діяльності підприємства;
- Контроль за використанням фінансових ресурсів та здійсненням заходів щодо збільшення прибутку.

Однією з важливих складових ефективної господарської діяльності є визначення оптимальної концепції управління фінансами підприємства. Базові моделі для оцінки фінансової діяльності підприємств побудовані виключно на фінансових показниках, пізніше почали використовувати збалансовану систему показників (BSC) та інші концепції і моделі.

Концепція контролінгу у фінансовому менеджменті дозволяє отримувати оперативну інформацію про поточний стан діяльності підприємства, використовуючи дані бухгалтерського обліку та управління, регулярно порівнювати планові показники з фактичними, оперативно впливати на ситуацію та реагувати при значних відхиленнях, а також формувати управлінську звітність в поточному режимі. Але недоліками цієї концепції є складність визначення ключових показників, неможливість застосування

системи контролінгу одночасно з іншими технологіями управління фінансами та застосування системи контролінгу без подальшої адаптації на підприємстві.

Концепція економічної доданої вартості (EVA) в управлінні фінансами підприємств демонструє їх здатність створювати додану вартість. Однак розрахунок недостатньо враховує вплив корпоративного управління на вартість підприємства, що ставить фінансистів перед необхідністю пошуку способів адекватного вимірювання такої залежності.

Концепція бюджетування у фінансовому менеджменті дозволяє отримати набір сценаріїв від передумов до результатів, визначити прогноз напрямів розвитку підприємства, поєднати його маркетинговий і фінансовий плани. Але недоліками при цьому є проблемні моменти формування стратегії управління бюджетом, відсутність переліку основних показників ефективності, планування за даними бухгалтерського обліку, недостатність зв'язку між процесом бюджетування та системою мотивації та контролю підрозділів і працівників.

Збалансована система показників (BSC) є універсальним інструментом для оцінки ефективності фінансового менеджменту підприємства, адже вона дозволяє швидко адаптувати підприємство до змін ринкової ситуації, розробити та реалізувати фінансову стратегію в конкретних тактичних діях, адаптувати стратегію підприємства до цілей його персоналу, забезпечити гнучку систему мотивації працівників. У концепції BSC фінансові показники об'єднані за допомогою причинно-наслідкових зв'язків з показниками ефективності та ключовими факторами, які впливають на якість фінансового управління. BSC ефективно перетворює систему визначення продуктивності в систему управління фінансами підприємства. Важливо, щоб дана система охоплювала переважно стратегічні сфери, засновані на даних, що порівнюють фактичні та заплановані показники.

Розвиток фінансового менеджменту в Україні зумовлює необхідність використання нових інструментів управління та розширення переліку методів і прийомів, які можуть бути успішно застосовані на практиці в сучасних умовах. Дані методи повинні бути націлені на збільшення обсягів власного капіталу підприємства, ефективне залучення та використання позикового капіталу, оптимізацію структури активів підприємства, зростання показників рентабельності компанії та інші. Важливим є визначити оптимальну концепцію управління фінансами підприємства. При цьому збалансована система показників (BSC) розглядається як засіб, що дозволяє розширити можливості оцінки та контролю на рівні стратегічного та оперативного управління підприємством для досягнення цілей його діяльності, забезпечення фінансової стабільності та максимізації прибутку. Ефективна реалізація завдань та концепцій фінансового менеджменту є важливим чинником зростання конкурентоспроможності національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Brazhnik L. (2018) Financial Resources of the Enterprise: Their Formation and Use. *Economy and Society*. No. 14. P. 778-783.
2. Konstantyuk, N., Vynnyk, T. (2019) Peculiarities of formation and effective use of financial resources of the enterprise under modern conditions of management. *Business Risk in Changing Dynamics of Global Village 2: monograph* / edited by Nataliia Marynenko, Pradeep Kumar, Iryna Kramar. Nysa: Publishing House of the University of Applied Sciences in Nysa. 514 p. P.211-223.

УДК 658.012.8

Гудз Юлія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
ВПЛИВ ФАКТОРІВ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ПОСТАЧАННЯ

Hudz Yulia

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
INFLUENCE OF FACTORS OF MATERIAL AND TECHNICAL SUPPLY

Матеріально-технічне постачання (МТП) відіграє ключову роль у забезпеченні безперебійної роботи будь-якого підприємства. Ефективне матеріально-технічне постачання дозволяє оптимізувати витрати мінімізувати ризики та підвищити конкурентоспроможність.

Фактори, що впливають на матеріально-технічне постачання Планування:якість планування матеріально-технічне постачання визначає його ефективність. Необхідно враховувати потреби виробництва, прогнозувати попит, аналізувати ринок постачальників. Вибір постачальників:важливо обирати надійних постачальників, які пропонують якісну продукцію за конкурентними цінами;необхідно ретельно аналізувати умови договорів, гарантії, репутацію постачальників. Управління запасами:оптимальний рівень запасів дозволяє уникнути дефіциту матеріалів та надмірних витрат;необхідно використовувати ефективні методи управління запасами, такі як ABC-аналіз, метод JIT. Логістика:організація чіткої та злагодженої логістики забезпечує своєчасне постачання матеріалів;необхідно обирати оптимальні маршрути транспортування, використовувати сучасні складські технології. Інформаційні технології;впровадження сучасних IT-рішень дозволяє автоматизувати процеси матеріально-технічне постачання, підвищити їх прозорість та ефективність;використання ERP-систем, CRM-систем, WMS-систем дає можливість оптимізувати всі ланцюжки постачання.

Вплив факторів матеріально-технічне постачання на діяльність підприємства:витрати:ефективне матеріально-технічне постачання дозволяє знизити витрати на закупівлю матеріалів, оптимізувати складські запаси, зменшити транспортні витрати.Ризики:завдяки чітко організованому матеріально-технічне постачання можна мінімізувати ризики, пов'язані з дефіцитом матеріалів, зривом поставок, браком якості продукції.Конкурентоспроможність:ефективне матеріально-технічне постачання дає можливість підвищити конкурентоспроможність підприємства за рахунок зниження собівартості продукції, покращення якості та своєчасності поставок.Недоліки у постачанні, зменшення обсягів матеріалів у поточних запасах можуть до певної міри компенсуватися економією їх у процесі виробництва. І навпаки, перевитрати матеріальних ресурсів та їх використання не за прямим призначенням спричиняють невиконання плану виробництва продукції при загалом задовільному матеріальному постачанні.Аналіз використання норм витрат матеріалів та інших ресурсів є, безперечно, головним питанням. Досліджуючи зміну норм витрат матеріальних ресурсів , слід ураховувати, що головні причини, які зумовлюють поступове їх зниження, такі: конструктивне поліпшення виробів, у тому числі спрощення; удосконалення технології виробництва;повторне використання відходів виробництва;коригування рецептур; зменшення частки кінцевого браку продукції;зміна якості споживаних матеріалів (сировини), а також вироблюваної продукції; інші.

Під час аналізу слід оцінити обґрунтованість самих норм, своєчасність їх перегляду. Сучасне нормативне господарство – важлива умова для ощадливого використання ресурсів. Тому прискіпливий аналіз якості норм і засад їх формування допомагає запобігти зайвим витратам ресурсів і тим самим істотно поліпшує

ефективність роботи підприємства. При проведенні аналізу дуже часто виявляються факти заміни матеріалів. Заміну здійснюють з метою здешевлення собівартості продукції, підвищення надійності виробів, поліпшення їх зовнішнього вигляду тощо. Але здебільшого мають місце так звані вимушені заміни: ці заміни які зумовлені відсутністю деяких матеріалів, але викликані прагненням до здешевлення виробництва за будь-яку ціну. Такі зміни недостатньо обґрунтовані, унаслідок чого вони погіршують якість виробів. Або, якщо ті чи інші матеріали надійшли в обсязі, меншому від запропонованого, важливу роль відіграють такі заходи: як заміна одних матеріалів іншими; мобілізація внутрішніх ресурсів; використання відходів виробництва; більш раціональне постачання цехів, дільниць. У зв'язку з цим виникає необхідність дати оцінку впливу факторів матеріально-технічного постачання на обсяг виробництва, а саме – підрахувати втрати продукції через: відхилення в залишках матеріалів на початок і кінець аналізованого періоду; зменшення обсягу надходжень матеріальних ресурсів; непланове використання матеріалів на інші потреби; погіршення якості матеріалів; заміну одних матеріалів іншими; зміну цін на матеріали; простої у зв'язку з порушенням графіка поставки.

У висновку можна сказати що ,матеріально-технічне постачання є важливою складовою діяльності будь-якого підприємства. Вплив факторів матеріально-технічне постачання на діяльність підприємства є значним. Ефективне матеріально-технічне постачання дозволяє знизити витрати, мінімізувати ризики, підвищити конкурентоспроможність та забезпечити безперебійну роботу підприємства. Для забезпечення ефективного матеріально-технічне постачання рекомендується: розробити чітку стратегію матеріально-технічне постачання, яка б відповідала цілям та завданням підприємства, постійно аналізувати ринок постачальників та обирати найкращих партнерів, впровадити ефективні методи управління запасами, використовувати сучасні логістичні рішення, впровадити сучасні ІТ-рішення для автоматизації процесів матеріально-технічне постачання.

Список використаних джерел:

1. Королюк Т.М., Співак С.М., Ратинський В.В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 6 (85). С. 88-96.
2. Королюк Т., Хомин П., Співак С. Особливості організації управлінського обліку в системі контролінгу. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С. 71-77.
3. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>

УДК: 658.15:005.934

Державець Денис

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Derzhavets Denis

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

EVALUATION OF ENTERPRISE PERFORMANCE

Ефективність діяльності підприємства є ключовим фактором його успіху та конкурентоспроможності на ринку. Оцінка ефективності дозволяє визначити сильні та слабкі сторони підприємства, виявити резерви для підвищення продуктивності та прибутковості, а також прийняти обґрунтовані управлінські рішення. Саме тому питання оцінки ефективності діяльності підприємства є надзвичайно актуальним у сучасних ринкових умовах.

Ефективність діяльності підприємства – це комплексний показник, який відображає результативність його функціонування та характеризує співвідношення між отриманими результатами та витраченими ресурсами. Вона включає в себе кілька складових, таких як економічна, соціальна та екологічна ефективність.

Фінансові показники є ключовими для оцінки ефективності діяльності підприємства, оскільки вони відображають його прибутковість та фінансову стійкість. Рентабельність є одним з найважливіших показників ефективності діяльності підприємства. Вона характеризує рівень прибутковості по відношенню до витрат або вкладених ресурсів. Основні показники рентабельності включають: рентабельність активів (ROA) – відображає ефективність використання активів підприємства для отримання прибутку; рентабельність власного капіталу (ROE) – показує рівень прибутковості вкладених власниками коштів; рентабельність продажів – демонструє частку прибутку в кожній гривні виручки від реалізації. Ліквідність характеризує здатність підприємства своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання. Основні показники ліквідності: коефіцієнт абсолютної ліквідності, що відображає частку короткострокових зобов'язань, які можуть бути негайно погашені; коефіцієнт швидкої ліквідності – показує здатність підприємства розрахуватися за рахунок наявних грошових коштів та очікуваних надходжень від дебіторів; коефіцієнт загальної ліквідності – характеризує достатність оборотних активів для покриття поточних зобов'язань. Фінансова стійкість відображає здатність підприємства функціонувати та розвиватися за рахунок власних коштів. Основним показником є коефіцієнт фінансової стійкості, який розраховується як співвідношення власного капіталу до валюти балансу.

Операційні показники характеризують ефективність використання ресурсів підприємства в процесі його діяльності. Продуктивність праці є одним з найважливіших показників ефективності діяльності підприємства, оскільки відображає рівень використання трудових ресурсів. Вона може бути виражена показниками виробітку продукції на одного працівника або трудомісткістю виготовлення одиниці продукції. Ефективність використання основних фондів характеризує рівень їх завантаженості та віддачі. Основними показниками є фондівіддача (обсяг продукції, виробленої на одиницю вартості основних фондів) та фондомісткість (вартість основних фондів, що припадає на одиницю продукції). Показники оборотності запасів відображають ефективність використання матеріальних ресурсів підприємства. Ключовими є коефіцієнт оборотності запасів (кількість оборотів запасів за певний період) та тривалість одного обороту запасів (час, необхідний для їх повного оновлення). Тривалість операційного та виробничого циклів теж характеризують

ефективність. Операційний цикл – це проміжок часу між придбанням сировини та отриманням оплати за реалізовану продукцію. Виробничий цикл відображає період від початку виробничого процесу до його завершення. Скорочення цих циклів є ознакою підвищення ефективності діяльності підприємства.

Маркетингові показники дозволяють оцінити ефективність збутової політики підприємства та його позиціонування на ринку. Частка ринку відображає відносну конкурентоспроможність підприємства порівняно з іншими гравцями на ринку. Чим більша частка ринку, тим вища ефективність діяльності підприємства з погляду маркетингу. Задоволеність клієнтів є ключовим фактором для забезпечення їх лояльності та довгострокового успіху підприємства. Вона може оцінюватися за допомогою опитувань, аналізу скарг та відгуків. Оцінка ефективності маркетингових заходів (реклами, промо-акцій, заходів з просування продукції тощо) дозволяє визначити їх вплив на обсяги продажів та прибутковість підприємства. Для цього можуть використовуватися різні методики, такі як розрахунок рентабельності маркетингових інвестицій (ROMI).

Управлінські показники відображають ефективність організаційної структури, корпоративної культури та системи управління персоналом підприємства. Оцінка ефективності організаційної структури включає аналіз розподілу повноважень та відповідальності, рівня централізації/децентралізації, швидкості прийняття рішень та комунікаційних процесів. Корпоративна культура відіграє ключову роль у формуванні ефективного середовища для роботи персоналу та досягнення цілей підприємства. Її оцінка може здійснюватися шляхом аналізу цінностей, норм поведінки, традицій та рівня залученості співробітників. Ефективність діяльності підприємства значною мірою залежить від кваліфікації та компетентності його працівників. Для оцінки цього показника можна використовувати такі критерії, як рівень освіти, професійний досвід, участь у програмах підвищення кваліфікації та результати атестації персоналу.

Для отримання повної картини ефективності діяльності підприємства необхідно проводити комплексний аналіз, який охоплює всі вищезазначені групи показників. Це дозволить виявити взаємозв'язки між різними аспектами діяльності та визначити пріоритетні напрямки для підвищення ефективності.

Список використаних джерел:

1. Економічний аналіз фінансово-господарської діяльності підприємств Навч. посібник. Мец В.О. 2019. URL: http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/519/Econ_analiz.pdf
2. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
5. Статистичний щорічник України за 2022 рік URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/Yearbook_2022.pdf
6. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>

УДК: 338.5

Зяйлик Марія, Горин Руслан

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
МАРКЕТИНГ НА РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОДУКТУ

Zajlik Maria, Gorin Ruslan

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
MARKETING ON THE INTELLECTUAL PRODUCT MARKET

Ринок послуг є різновидом товарного ринку, з усіма належними характеристиками, але разом з тим має ряд характерних ознак, що обумовлюють особливості підприємницької та маркетингової діяльності. До таких ознак Гавриш Г.О. [3] пропонує віднести: високу динамічність ринкових процесів – надання послуг безпосередньо задовольняє потреби людини; територіальну обмеженість – попит та форми надання послуг залежать від конкретної території, на якій функціонує підприємство; чутливість до змін ринкового попиту – послуги неможливо зберігати чи транспортувати, саме товару вони виробляються в момент споживання; специфіку організації виробничих послуг – для більшості підприємств сфери послуг характерна висока мобільність, що дозволяє швидко реагувати на зміни кон'юнктури ринку; високий ступень диференціації послуг – попит на послуги є індивідуальним з боку кожного споживача, тому виробники послуг, зазвичай, пропонують низку супутніх послуг, а споживач, в залежності від своїх потреб та можливостей, обирає необхідні послуги; невизначеність результату діяльності з надання послуг – результат діяльності з надання послуги можна оцінити лише після споживання послуги. Щодо структури валової доданої вартості, то у секторі обслуговування створюється 53-62% ВВП України і його частка має тенденцію до зростання. За останні п'ять передвоєнних років додана вартість, вироблена в сфері послуг зросла на 68,55%. Навіть у 2022 р., в умовах війни, коли відбувалось скорочення промислового та аграрного виробництва, сектор обслуговування продовжував зростати, зростання у порівнянні з попереднім звітним періодом становило 7,98%. Таке зростання у 2022 р. зумовлено збільшенням більше ніж у 3 рази обсягів виробництва послуг державного управління, оборони та обов'язкового соціального страхування [6].

На сучасному етапі розвитку бурхливий розвиток інформаційних технологій перетворив інтелектуальний капітал в один з найбільш ліквідних товарів. Інтелектуальний капітал є потужним інструментом розвитку, він притягує як вітчизняних, так і іноземних інвесторів, а широке впровадження інноваційних технологій та просування новацій у виробництво дає потужний поштовх розвитку економіки. Так і сам по собі інтелектуальний капітал є цінним джерелом доходів.

Інтелектуальний капітал, за умови його ефективного використання, є важливим інструментом формування іміджу бізнесу. Права інтелектуальної власності у поєднанні з іншими інструментами маркетингу є важливими умовами забезпечення конкурентоспроможності як компанії, так і її продукту.

В основі інтелектуального капіталу лежать знання, цінність яких може бути втілено у формі об'єктів права інтелектуальної власності. Економічна складова об'єкту інтелектуальної власності безпосередньо пов'язана з юридичною складовою, тобто деякі правові норми вносять обмеження у природу об'єктів інтелектуальної власності, а інші правові норми – навпаки, посилюють їх ринкову позицію.

Щодо обмежень об'єктів інтелектуальної власності, то слід назвати наступні:

– часові обмеження – відповідно до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» термін дії патенту на винахід становить 20 років з моменту подання заявки, на корисну модель – 10 років [2]. Дія патенту на промисловий зразок

становить 15 років. по закінченню дії охоронних документів, закінчується дія майнових прав на ці об'єкти, які надавали його ексклюзивні переваги. Також слід брати до уваги, що визначені законом терміни дії патентів мають формальний характер, оскільки в реальному житті, в умовах жорсткої технологічної конкуренції актуальність патентів закінчується значно швидше, в окремих випадках може тривати навіть менше року. Виключення становлять знаки для товарів і послуг та зазначення щодо походження товару, дія прав на які, по суті, є необмеженою;

– територіальні обмеження – сутність даного обмеження полягає в тому, що права той чи інший об'єкт інтелектуальної власності діють лише на чітко визначеній території. Наприклад, патент України діятиме лише на території нашої держави. Дія патенту може бути територіально розширена за умови його міжнародної реєстрації. Тобто з цієї норми можна зробити висновки, що об'єкт інтелектуальної власності, якій є конкурентоспроможним в одній країні, може не мати, в результаті відсутності правової охорони, комерційної цінності в інших країнах. А якщо взяти для порівняння звичайні товари, то вони здебільшого вільні від територіальних обмежень і можуть відносно вільно конкурувати на світових ринках;

– обмеження обсягу прав, що передаються – ст. 424 Цивільного кодексу майновими правами інтелектуальної власності в Україні визначено: право на використання права інтелектуальної власності; виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання; інші майнові права інтелектуальної власності, закріплені законом [1, ст. 424].

Інтелектуальний капітал у поєднанні з іншими інструментами, за умови ефективного використання, є надзвичайно дієвим інструментом покращення іміджу компанії, зміцнення її іміджу та конкурентних позицій. Права інтелектуальної власності у поєднанні маркетинговими інструментами просування продукту є важливими з погляду: ідентифікації споживачем продукту компанії; просування продукту та залучення споживачів (клієнтів); диверсифікації ринкової стратегії для різних цільових груп; експорту продукції.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: чинна редакція від 27.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України: чинна редакція від 31.12.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
3. Гавриш Г.О. Аналіз ринку інтелектуальних послуг в Україні. *Ефективна економіка*. 2011. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=868>
4. Голда Н.М., Бурліцька О.П., Краузе О.І. Дослідження та формування механізму продажу. *Галицький економічний вісник*. 2021. Том 68. № 1 (68). С. 166-174.
5. Горник В.Г. Розвиток сфери послуг: державна політика та стратегічні заходи для підвищення конкурентоспроможності економіки України. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Вип. 7 (07). URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/179/165>
6. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
7. Краузе О.І. Дослідження поведінки споживачів та методів формування споживчого попиту / *Маркетинг 4.0: стратегічні імперативи та сучасні тенденції*: колективна монографія / за аг ред. д.е.н., доц. В.А. Фаловича. Тернопіль: ФОП Шпак В.Б., 2021. С. 89-122. (351 с.)

УДК 004.78:025.4.26:002.1-028.42

Ковальчук Дмитро¹, Сверстюк Андрій^{1,2}, Гунька Віктор¹

¹Тернопільський національний медичний університет імені І.Я. Горбачевського

²Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

**ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ ПРИ ПОРУШЕННЯХ
ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ**

Kovalchuk Dmytro¹, Sverstiuk Andrii^{1,2}, Hunka Viktor¹

¹*I. Horbachevsky Ternopil National Medical University*

²*Ternopil Ivan Puluj National Technical University*

**USE OF MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES FOR MEDICAL
INSURANCE OF THE MUSCULOSKELETAL SYSTEM**

Протягом останніх років спостерігаємо підвищений інтерес до використання сучасних інформаційних технологій медичного страхування при порушеннях опорно-рухового апарату. Зростання кількості пацієнтів із досліджуваними захворюваннями пов'язане, як із вродженими генетичними патологіями так і набутими. Основними симптомами при цьому є біль у м'язах, хребті, суглобах, запаморочення, головний біль, парестезії.

Результати рентгенівських обстежень, комп'ютерної томографії (КТ), магніто-резонансної томографії, здебільшого лише допомагають встановити діагноз. Однак, через високу вартість діагностики та наявність шкідливого рентгенівського випромінювання при КТ, променеві методи не можуть використовуватися в повному обсязі для об'єктивної реєстрації динамічних змін опорно-рухового апарату під час лікування. Тому прогнозування ефективності профілактики ускладнень при порушеннях опорно-рухового апарату є надзвичайно актуальним та важливим завданням при медичному страхуванні для покращення та збереження здоров'я пацієнтів.

Використання сучасних інформаційних технологій [1, 2] в процесі здійснення комплексного медсестринського догляду із реабілітаційними заходами за допомогою стабілоплатформи, сучасних методів діагностики стану серцево-судинної та нервової системи, осцилометричного методу та інших засобів, дають змогу моніторити зміни в організмі пацієнта не лише з допомогою суб'єктивних методів, але й за допомогою об'єктивних параметрів [3-5], що в свою чергу забезпечить оцінювання ефективності проведених заходів при медичному страхуванні. Приклад аналітичного огляду публікацій по методах машинного навчання в онкології розглянуто в роботі [6].

На основі наукового пошуку в наукометричній базі Scopus проведений аналітичний пошук літератури по сучасних інформаційних технологій медичного страхування при порушеннях опорно-рухового апарату. Для цього був використаний пошуковий запит, результати якого проаналізовані по роках опублікованих публікаціях, авторах, видах статей, країнах, журналах, наукових категоріях.

Для оцінювання рівня використання сучасних інформаційних технологій медичного страхування при порушеннях опорно-рухового апарату в наукометричній базі Scopus було сформульовано аналітичний запит (ALL ("Medical Insurance") OR ALL ("Disorders of the musculoskeletal system")) AND ALL ("Nursing") AND (ALL ("Artificial Intelligence") OR ALL ("Decision-making methods") OR ALL ("Forecasting methods") OR ALL ("forecasting models") OR ALL ("Monitoring") OR ALL ("Decision trees ") OR ALL ("Predictive factors") OR ALL ("Predictive biomarkers") OR ALL ("Regression analysis")).

На наш пошуковий запит по даній темі в наукометричній базі Scopus знайдено 695 наукових публікацій, з них 551 за останні 10 років. Найбільша кількість літературних джерел по досліджуваній тематиці припадає на останні 3 роки. Зокрема в 2021 році було опубліковано 74 публікації, 2022 – 100, 2023 – 128, що підтверджує актуальність дослідження даної проблеми та невпинне зростання інтересу до неї в усьому світі (рис.1). Загалом спостерігаємо зростання кількості публікацій протягом останніх десяти років. Це додатково підтверджує високий науковий інтерес до досліджуваної тематики, а саме ключових слів медичне страхування, порушення опорно-рухової системи, медсестринство, штучний інтелект, моделі прогнозування, моніторинг, методи прогнозування, фактори прогнозування, прогностичні біомаркери, дерева рішень, регресійний аналіз.

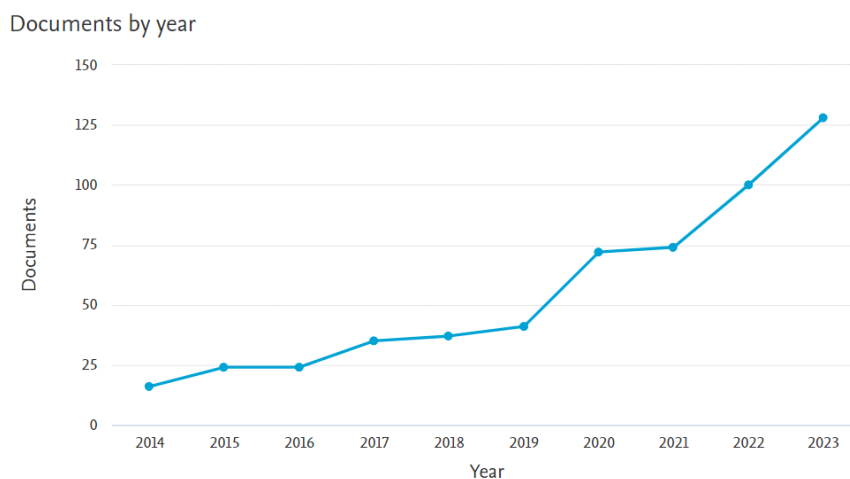

Рис 1. Результати пошукового запиту в наукометричній базі Scopus (загальна кількість публікацій за останні 10 років)

Серед наукових праць переважали дослідницькі статті в журналах – 447 (81,1%), книги – 37 (6,7%), оглядові статті – 36 (6,5%), та матеріали конференцій – 18 (3,3%), (рис. 2).

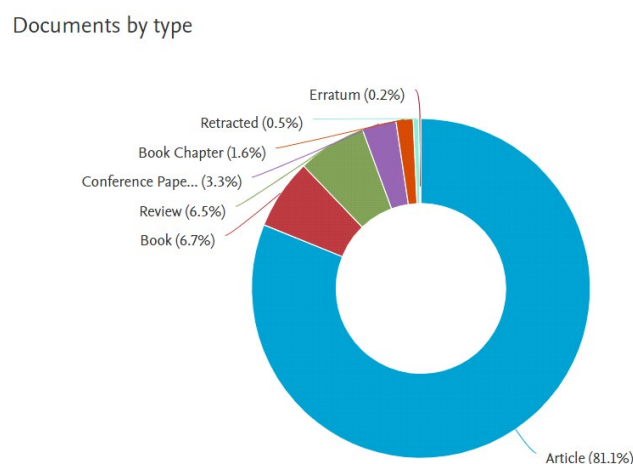

Рис. 2. Результати пошукового запиту в наукометричній базі Scopus (види публікацій)

Найбільше статей було видано у наступних наукових категоріях: медицина – 384 (47,5%), природничі науки – 57 (7,1%), медсестринство – 49 (6,1%), комп’ютерні науки – 38 (4,7%), біохімія – 37 (4,6%), екологія – 30 (3,7%), інженерія – 25 (3,1%), бізнес, менеджмент та бухгалтерський облік – 23 (2,8%) (рис. 3).

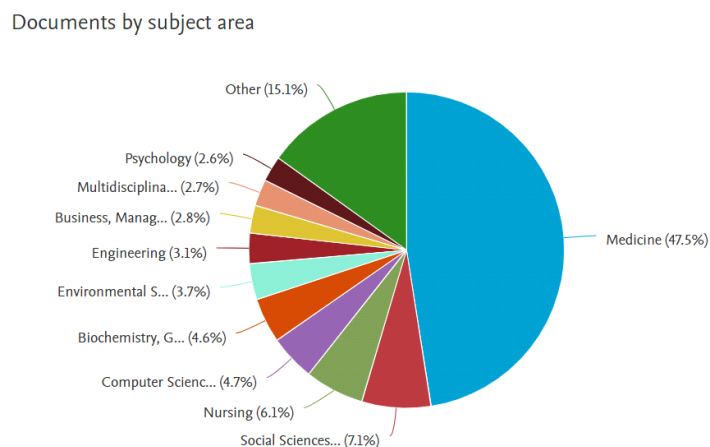

Рис. 3. Результати пошукового запиту по категоріях в наукометричній базі Scopus

Щодо основних авторів, то лідерство у вивченні даної проблеми мають такі науковці, як Zhang S. – 6, Yu W. – 5, Chang J., Chen Y., Dong X. – по 4 наукових праць.

В розрізі країн, кількість публікацій найбільше у науковців Китаю – 326, США – 108, Англії – 31, Австралії – 29, Японії, Південної Кореї – 23, Канади – 21 (рис. 4).

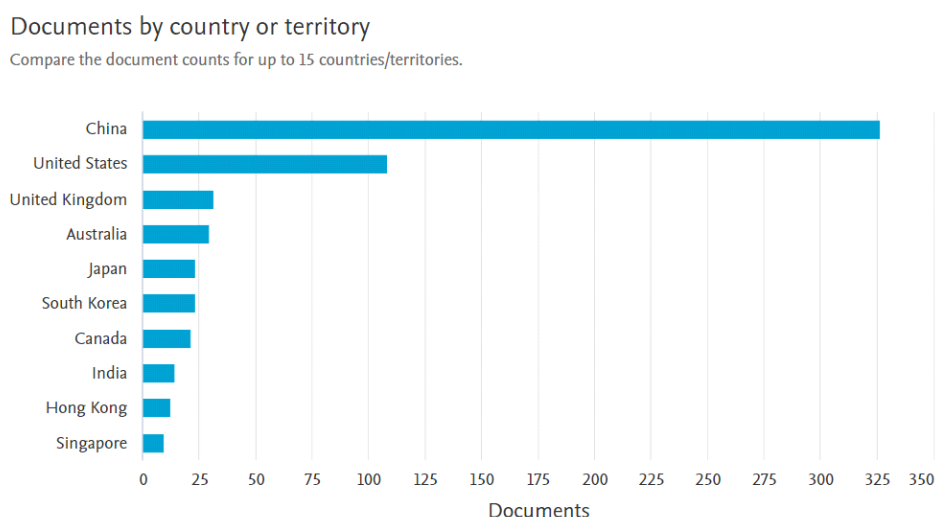

Рис. 4. Результати пошукового запиту по країнах в наукометричній базі Scopus

Висновки: У даній статті проведено аналітичний огляд публікацій по сучасних інформаційних технологій медичного страхування при порушеннях опорно-рухового апарату. Проведено аналіз робіт по роках в наукометричній базі Scopus. представлено авторів з найбільшою кількістю робіт з врахуванням країн та наукових категорій. У

подальших наукових дослідженнях необхідно розширити пошук до медико-біологічних кібер-фізичних систем [7, 8]. На основі отриманих даних аналітичного огляду літературних джерел з допомогою бази Scopus можна зробити висновок про зростаючий науковий інтерес до проблеми сучасних інформаційних технологій медичного страхування при порушеннях опорно-рухового апарату, тому такі дослідження є надзвичайно актуальними для покращення та збереження здоров'я пацієнтів.

Список використаних джерел:

1. Mishra, S., Chakraborty, S., Sahoo, K. S., & Bilal, M. (2023). Cogni-Sec: A secure cognitive enabled distributed reinforcement learning model for medical cyber-physical system. In *Internet of Things* (Vol. 24, p. 100978). Elsevier BV. <https://doi.org/10.1016/j.iot.2023.100978>.
2. Марценюк ВП, Кравець НО, Сверстюк АС. Інформаційна система медико-біологічних досліджень: проект на основі Web-технологій. *Укр. журнал телемедицини та мед. телематики*. 2003;1(1):57-60.
3. Шалабай, Н. Т., Шкробот, С. І., Ковальчук, Д. О., Мазур, Л. П., & Сверстюк, А. С. (2024). Прогнозування ризику неврологічних розладів та порушень опорно-рухового апарату в постінсультних пацієнтів. *Медсестринство* (Issues 3–4, pp. 86–92). Ternopil State Medical University. <https://doi.org/10.11603/2411-1597.2023.3-4.14548>.
4. Bakaliuk, T. H., Makarchuk, N. R., Seniuk, Kh. M., Stelmakh, H. O., Sverstiuk, A. S. (2023). Evaluation of the effectiveness of rehabilitation for diabetic foot syndrome. In *Zaporozhye Medical Journal* (Vol. 25, Issue 2, pp. 115–121). Zaporozhye State Medical University. <https://doi.org/10.14739/2310-1210.2023.2.267251>.
5. Бакалюк Т., Стельмах Г., Макаруч Н., Сверстюк А., Василевський О. Вплив методів реабілітації на вираженість больового синдрому при дорсопатії поперекового відділу хребта. *Перспективи та інновації науки*. Issue15 (33). 2023. С.1005-1015.
6. Abubakar, S. A., Sverstyuk, A. Analytical review of publications on machine learning methods in oncology and approach to evaluating their quality. In *Computer systems and information technologies*. 2024. (Issue 1, pp. 6–16). Khmelnytskyi National University. <https://doi.org/10.31891/csit-2024-1-1>.
7. Martsenyuk VP, Klos-Witkowska A, Sverstiuk A, Bahrii-Zaiats O, Bernas M, Witos K. Intelligent Big Data System Based on Scientific Machine Learning of Cyber-physical Systems of Medical and Biological Processes. In *CMIS 2021* (pp. 34-48).
8. Martsenyuk V, Klos-Witkowska A, Sverstiuk A, Bagriy-Zayats O, Nataliia K, Zubenko I. Numerical analysis of results simulation of cyber-physical biosensor systems. In *CEUR Workshop Proceedings 2019* (pp. 149-164).

УДК 070:304:338

Король Світлана, Метешоп Ірина, ІВАНОВ Олександр, ПІХ Володимир
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ МЕДІАІННОВАЦІЙ НА РИНКУ
ГАЗОПОСТАЧАННЯ В УКРАЇНІ

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
Korol Svitlana, Metoshop Iryna Ivanov Oleksandr, Pikh Volodymyr
MEDIA INNOVATION MANAGEMENT TOOLS ON THE GAS SUPPLY MARKET
IN UKRAINE

В умовах сьогодення медіаінновації мають на меті запровадження та використання новітніх медіа-технологій та підходів для вдосконалення комунікації, вплив на аудиторію та зміну уявлень у суспільстві. Власне, медіаінновації впливають на спосіб, яким сприймаємо інформацію, взаємодіємо один з одним та сприймаємо світові події. Очевидно, що актуальні медіаінновації можуть значно покращити якість та доступність інформації, дозволяючи зацікавленим сторонам більш ефективно спілкуватися та обмінюватися думками. Вони також можуть змінювати спосіб розповсюдження новин, реклами та змісту, а також впливати на створення та сприйняття культурних та розважальних продуктів. Загалом, медіаінновації впливають на різні сфери життя, включаючи сферу бізнесу, політики, освіти, культури та суспільства в цілому. Вони можуть бути використані для залучення уваги, мобілізації громадської думки, збільшення свідомості та зміни уявлень.

Однією з таких сфер є ринок газопостачання. Власне, суть управління медіаінноваціями полягає у використанні сучасних медіа-каналів та технологій, таких як соціальні мережі, цифрові платформи, мобільні додатки тощо, для покращення комунікації з споживачами газу, реалізації маркетингових кампаній, управління репутацією та забезпечення ефективного впливу на аудиторію. У такій площині значення управління медіаінноваціями в контексті ринку газопостачання в Україні полягає у здатності підвищити рівень інформаційної прозорості та сприяти підвищенню ефективності діяльності газових компаній через залучення клієнтів, покращення обслуговування та збільшення рівня задоволеності клієнтів. Також, це може сприяти збільшенню свідомості та освіченості громадськості щодо питань енергоефективності та сталого споживання природних ресурсів. Для цього необхідно застосувати відповідний інструментарій управління медіаінновацій на ринку газопостачання в Україні, який можемо систематизувати наступним чином: 1. Створення та розвиток веб-сайтів, мобільних додатків, соціальних мереж та інших онлайн-платформ, які дозволяють операторам газорозподільних систем, постачальникам газу та споживачам взаємодіяти між собою, отримувати актуальну інформацію про ринок газу, здійснювати оплату за спожитий газ, подавати заявки на приєднання, зміну постачальника, вимірювання та перевірку лічильників, вирішувати спори та скарги тощо. 2. Впровадження та використання сучасних технологій вимірювання, контролю та передачі даних про споживання газу, таких як дистанційне зчитування лічильників, смарт-лічильники, системи автоматизованого управління та моніторингу газових мереж, системи аналізу та прогнозування попиту та постачання газу, системи виявлення та локалізації витоків газу, системи захисту від несанкціонованого доступу до газових мереж тощо. 3. Розробка та застосування стандартів, норм, правил, кодексів, інструкцій, методик, рекомендацій, керівництв, бенчмарків, індикаторів, критеріїв, показників, моделей, сценаріїв, алгоритмів, процедур, форм, звітів, документів, договорів, угод, протоколів, регламентів, положень, програм, планів, проектів, стратегій, концепцій, ініціатив, кампаній, заходів, акцій, заходів тощо, які регулюють,

організують, спрощують, оптимізують, стимулюють, підтримують, контролюють, оцінюють, покращують, інформують, просвітлюють, консультують, навчають, демонструють, пропагують, популяризують, розвивають, іннують, трансформують, модернізують, адаптують, інтегрують, гармонізують, координують, співпрацюють, взаємодіють, комунікують, впливають, задовольняють, захищають, забезпечують тощо діяльність суб'єктів ринку газу.

Власне, якщо вдатися за пошуковими запитами про інструменти управління медіаінновацій на ринку газопостачання, то можна знайти такі результати за відповідними групами: 1. Проект з формування тарифної політики в газопостачанні стартував попри воєнні виклики – це стаття про науковий проект, який досліджує вплив тарифів на газопостачання на соціальну безпеку та природокористування в Україні. У проекті беруть участь викладачі та студенти Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Одне з завдань проекту полягає в систематизації інструментів управління медіаінноваціями та математичній оцінці взаємовпливу інформаційних повідомлень та споживання газу населенням [1]. 2. Забезпечення ефективної діяльності підприємства на основі сучасних інструментів менеджменту – це наукова стаття, яка аналізує сучасний інструментарій менеджменту підприємств та його вплив на ефективність управління. Автори статті розглядають різні класифікаційні ознаки інструментів менеджменту та виявляють тенденції їх застосування за останні 20 років. Вони також зазначають, що поява нових інструментів, таких як управління відносинами з клієнтами (CRM), цифрова трансформація (цифровізація), системне управління якістю та широкий аналіз, підтверджує загальну тенденцію ведення бізнесу у цифровій площині [2]. 3. Систематизація видів моніторингу в управлінні підприємством – це наукова стаття, яка розглядає різні види моніторингу, які використовуються в управлінні підприємством. Автори статті пропонують власну класифікацію моніторингу [3].

Отже, управління медіаінноваціями є важливим елементом стратегії розвитку компаній у сфері газопостачання, сприяє покращенню комунікацій та репутації, а також сприяє залученню та утриманню клієнтів. При цьому інструменти управління медіаінноваціями на ринку газопостачання в Україні включають в себе різноманітні методи та стратегії для впровадження нових медіа технологій та підходів у галузі газопостачання з метою поліпшення комунікаційної стратегії та взаємодії з клієнтами та іншими зацікавленими сторонами.

Список використаних джерел:

1. Проект з формування тарифної політики в газопостачанні стартував попри воєнні виклики. Інформаційно-медійний центр: Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. 2023. URL: <https://nung.edu.ua/index.php/news/proekt-z-formuvannya-taryfnoyi-polityky-v-hazopostachanni-startuvav-popry-voyenni-vyklyky>
2. Семенчук Т. Б., Пахота Н. В., Шленський О. М. Забезпечення ефективної діяльності підприємства на основі сучасних інструментів менеджменту. *Причорноморські економічні студії*. Випуск 72-2. 2021. С. 13-17. URL: http://bses.in.ua/journals/2021/72_2_2021/4.pdf
3. Круглова О. А., Козуб В. О., Чернишова Л. О. Систематизація видів моніторингу в управлінні підприємством. *Проблеми економіки*. 2016. № 1. С. 183-189. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2016-1_0-pages-183_189.pdf

УДК: 658:331

Медвідь Анна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

Medvid Anna

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
EFFICIENCY OF USE OF LABOR RESOURCES

Використання трудових ресурсів є вирішальним фактором для досягнення успіху у будь-якому суспільстві чи організації. Ефективне управління людським капіталом може визначати конкурентоспроможність підприємства, ефективність виробничих процесів та здатність до інновацій. Сучасна економіка стикається з безпрецедентними викликами, такими як швидка зміна технологій, глобалізація, війни, демографічні зміни. Проблема оптимізації використання трудових ресурсів є предметом вивчення в наукових працях економістів, таких як П. Друкер, Д. Кендрік, М. Мескон, Ф. Херцберг, Х. Ширенбек, П. Гербст та інші.

Трудові ресурси – це частина працездатного населення, яка володіє фізичними й розумовими здібностями та знаннями, необхідними для здійснення корисної діяльності. Трудові ресурси включають у себе не лише фізичну працю, а й знання, вміння, досвід, креативність та мотивацію працівників. Вони є ключовим елементом будь-якої організації, оскільки від їхньої ефективності залежить продуктивність та конкурентоспроможність.

Вік трудових ресурсів в Україні становить 16-60 років, за винятком інвалідів I і II груп, а також підлітків та пенсіонерів, які працюють. Загальна чисельність трудових ресурсів України до російсько-української війни становила близько 27 млн. осіб до 2020 року. Станом на 2021 рік число економічно активного населення скоротилося до 22,1 млн. осіб, або 47,2% від всього населення держави, з них 20,2 млн. – особи працездатного віку [3]. Російське вторгнення та вимушена еміграція скоротила кількість працездатного населення України в 2023 році на 39,2% в порівнянні з 2021 роком, знизивши його з 17,4 млн до 12,5 млн. Прогнозується, що у наступні роки, з 2024 по 2032, ця кількість може ще зменшитися до 11,7 млн. осіб [4].

Оцінка ефективності використання трудових ресурсів передбачає детальне дослідження рівня, структури та динаміки витрат робочої сили. У випадку, якщо спостерігається зниження ефективності їхнього використання, підприємство має проаналізувати фактори, які спричинили цю тенденцію. Для визначення факторів зниження ефективності використання трудових ресурсів можна використовувати методи економічного та статистичного аналізу, які широко застосовуються в практиці на вітчизняних підприємствах.

Для оцінки трудових ресурсів використовується інформація з оперативної та бухгалтерської звітності, дані табельного обліку, первинні документи, а також інші матеріали, такі як результати хронометражу і фотографії робочого процесу, а також звіти відділу економічного аналізу.

Оцінка рівня забезпеченості підприємства робочою силою ґрунтується на даних про чисельність персоналу різних категорій та професій, їхню кваліфікацію, розподіл робочого часу, обсяги виробництва або виконані роботи, а також про рух особового складу підприємства.

Метою аналізу забезпеченості підприємства трудовими ресурсами є виявлення внутрішніх резервів економії робочої сили за рахунок більш раціонального розподілу працівників, їхнього завантаження та використання відповідно до їхньої кваліфікації та спеціалізації. Аналіз чисельності персоналу проводиться як загальний, так і за

окремими категоріями, оскільки різні категорії працівників мають різну роль та значення у виробничій діяльності підприємства. Крім того, при аналізі забезпеченості підприємства робочою силою важливим є вивчення руху робочої сили. Для цього розраховуються коефіцієнти обороту з працевлаштування, звільнення та коефіцієнт плинності кадрів.

Основними факторами, які впливають на ефективність використання трудових ресурсів стає:

- мотивація, як ключовий фактор, що впливає на продуктивність працівників, адже організації повинні розробляти стратегії мотивації, які враховують індивідуальні потреби та очікування працівників;
- стимулювання професійного росту сприяє підвищенню якості роботи та збереженню талановитих працівників, тому інвестування в навчання та розвиток працівників може значно підвищити їхню ефективність;
- автоматизація, оптимізація та стандартизація процесів можуть допомогти зменшити витрати часу та зусиль, що дозволяє працівникам більш продуктивно використовувати свій час;
- культура організації має велике значення для створення сприятливого середовища, де працівники почуваються залученими, мають можливість виразити свої ідеї та відчувають підтримку з боку керівництва.

В умовах повоєнної відбудови в Україні буде доцільно впроваджувати стратегії оптимізації використання трудових ресурсів. Ефективне рекрутингове агентство допоможе залучити найбільш кваліфікованих кандидатів на вакансії. Інвестування в навчання та розвиток працівників не лише розвиває їхні навички, але й підвищує їхню мотивацію та залученість до організації. Це може бути як внутрішні програми навчання, так і залучення зовнішніх тренерів чи курсів. Створення ефективних мотиваційних програм, таких як премії за досягнення цілей, гнучкий графік роботи, можливість кар'єрного росту, може значно підвищити мораль та продуктивність працівників.

Ефективне використання трудових ресурсів є ключовим фактором для успіху будь-якої організації чи суспільства в цілому. Врахування різних аспектів, таких як мотивація працівників, професійний розвиток, оптимізація робочих процесів та створення сприятливої корпоративної культури, разом із застосуванням відповідних стратегій, може допомогти досягти більшої продуктивності, ефективності та конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Краузе О. І., Юрик Н. Є. Соціальна відповідальність суб'єктів ринку праці. *Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека»*. 2023. №4 (34). URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-4-8859>
2. Трудові ресурси і зайнятість населення. URL: <https://disted.edu.vn.ua/courses/learn/1585>
3. Трудові ресурси, зайнятість населення України. URL: <http://zno.academia.in.ua/mod/book/view.php?id=2520>
4. Чисельність робочої сили в Україні за війну впала з 17,4 млн до 12,5 млн і продовжить знижуватися – KSE. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/926831.html>

УДК 338.1

Перевозова Ірина, Степанюк Ольга, Шекета Василь, Чернова Оксана

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
**КОМУНІКАЦІЙНИЙ ВПЛИВ МЕДІАПОВІДОМЛЕНЬ НА РИНКУ
ГАЗОПОСТАЧАННЯ**

Perevozova Iryna, Stepaniuk Olha, Sheketa Vasyl, Chernova Oksana

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
**THE COMMUNICATION INFLUENCE OF MEDIA MESSAGES ON THE GAS
SUPPLY MARKET**

На сьогоднішній день, в епоху цифрових технологій, медіакультура стала потужним інструментом розуміння і аналізу інформації, яка потрапляє в публічний дискурс і впливає на формування свідомості і поглядів людей.

Широкий спектр функцій виконують медіаповідомлення в соціумі: комунікативну, яка полягає в поданні інформації суспільству; ідеологічну, що спрямована на конкретні категорії населення; культурно-освітню, яка формує культурні ідеали; рекламно-довідкову, яка спрямована на реалізацію практично-утилітарні потреб населення; рекреативну, що пов'язана з розвагами, зняттям напруження та отриманням задоволення [1].

Медіа як засіб впливу на формування свідомості адресата першими почали вивчати американські дослідники, з метою визначення ефективності ЗМІ та міру їхнього впливу, що пояснюється природою соціального замовлення. У роботі Дж. Клаппера «Вплив масової комунікації» (1960 р.), яка вважається класичною у висвітленні означених питань, не диференціюються методи чи особливості впливу на свідомість різних видів масової інформації, натомість узагальнюються характеристики такого впливу будь-яким каналом інформування: «масова комунікація, як правило, не є необхідним і достатнім джерелом змін, але скоріше функціонує серед і через посередництво мережі опосередкованих факторів та впливів», хоча «зберігаються певні виняткові ситуації, у яких, вочевидь, масова комунікація здатна чинити прямий вплив» [2]. У цьому й інших дослідженнях підкреслюється, що ЗМІ є потужним засобом формування поглядів, причому це відбувається тим більш ефективно, чим менше сформовані погляди та уявлення споживача інформації. Користуючись різними механізмами впливу, засоби масової інформації не просто відображають реальність, а конструюють її. Якщо говорити про відображення в буденній свідомості певних соціальних реалій, то варто враховувати, що це будуть несистематизовані масові уявлення, що виникають стихійно, базуючись на повсякденному досвіді, пропонованому ЗМІ «порядку денному» [3].

Розрізняють дві основоположні теорії впливу медіаповідомлень на свідомість індивіда [3]:

1. Теорія комунікативного впливу і маніпуляції, яка полягає в урахуванні того, що людина миттєво отримує й повністю приймає призначене для неї інформаційне повідомлення, піддаючись впливу, якому важко протистояти. Розглядаючи маніпулятивні функції ЗМІ, дослідники визнавали їхню провідну роль в ідеологізації економічного базису в інтересах провідного класу.

2. Теорія задоволення інформаційних потреб аудиторії, що описує мотиви, які змушують людей звертатися до засобів масової інформації. Базова ідея теорії визначає, що головною мотивацією є задоволення певних потреб, а саме, потребу в спостереженні, персональній ідентифікації, формуванні особистісних відносин, забезпечення швидкого доступу до великої кількості інформації.

Відтак, у сучасному світі, де інформація є ключовим ресурсом, важливо розуміти, як вона впливає на різні аспекти нашого життя. Один з таких аспектів – це ринок газопостачання, тарифи на якому регулюються Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. При цьому ціни на природний газ для побутових споживачів встановлюються вільно між постачальником та споживачем. Відтак зміни в тарифах можуть мати значний вплив на споживачів, особливо на побутових. У такій площині медіа відіграє вкрай важливу роль у висвітленні змін в тарифах на газ, так як часто висвітлює ці впливи, і тим самим може викликати реакцію споживачів та безпосередньо впливати на ринок газопостачання [4]. Інформація про зміну цін на природний газ має бути опублікована на власному сайті постачальника та в особистому кабінеті споживача.

Комунікативна функція медіаповідомлень на ринку газопостачання реалізується в наступних сферах:

- розкриття інформації щодо змін в тарифах, нових політик, технологій та інших важливих подій в галузі газопостачання;
- сприяння прозорості на ринку газопостачання, розкриваючи питання, які можуть бути незрозумілими для споживачів, зокрема щодо висвітлення процесу встановлення тарифів, розкриття інформації про постачальників газу та інше;
- проведення едукативної споживачів, щодо розуміння, як вони можуть ефективно використовувати газ, зекономити на витратах на газ та які права вони мають як споживачі.

Отже, у сучасному світі, насиченому засобами масової інформації та позначеному медіаактивністю, медіакультура набуває ключової вагомості у формуванні громадської думки щодо тарифів на газ. Прикладні комунікаційні технології у формі медіаповідомлень, стають ефективним інструментом в системі інформаційної взаємодії та впливу, оскільки відрізняються своєрідним соціокультурним та економічним контекстом. З кожним роком медіа набувають все більшого впливу на ринку газопостачання, бо часто є основним джерелом інформації та платформою для взаємодії між постачальником газу і споживачем.

Список використаних джерел:

1. Отрішко М. А., Харкевич Н. Медіакультура як фактор формування громадської думки в малих містах. *Образ*. 2024. Вип. 1 (44). С. 158-167. DOI: [https://doi.org/10.21272/Obraz.2024.1\(44\)-158-167](https://doi.org/10.21272/Obraz.2024.1(44)-158-167).
2. Joseph T. Klapper. *The effects of mass communication*. Free Press, 1960. 328 с.
3. Росінська О. Маніпулятивний вплив ЗМІ на свідомість в умовах інформаційної війни. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2019. Випуск 46. С. 318–324.
4. Перезовова І. В., Король С. В., Іванов О. В., Чернова О. Т. Роль медіаповідомлень про цінову політику на ринку газопостачання. Збірник наукових статей за матеріалами ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки», Україна, Дніпро. 11-12 квітня 2024 р. Дніпро: ІПБТ УДУНТ. 2024. 224 с. С. 211-216.

УДК 004.78:025.4.26:002.1-028.42

Сверстюк Андрій, Радчук Дмитрій, Хемій Андрій

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

**МЕНЕДЖМЕНТ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ РЕЛЕВАНТНОГО ПОШУКУ НАУКОВОЇ
ЛІТЕРАТУРИ**

Sverstiuk Andrii, Radchuk Dmitriy, Khemii Andrii

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

**MANAGEMENT AND OPTIMIZATION OF RELEVANT SCIENTIFIC
LITERATURE SEARCH**

Сьогодення вимагає від науковців багатьох актуальних, новаторських та якісних досліджень, які неможливо виконати без попереднього детального вивчення стану наукового питання. Повноцінне вирішення даної проблеми неможливе без глибокого аналітичного огляду літературних джерел. В даний час цю проблему можна оптимізувати за рахунок використання інформаційних пошукових систем. В науці взагалі, а в медицині, зокрема, є низка на сьогодні ще не повністю вирішених запитань, над розв'язанням яких багато років працюють науковці зі всього світу, однак, вони не втрачають своєї актуальності. Так, у даний час, захворювання органів дихання набувають все більшого значення і охоплюють різні верстви населення незалежно від віку та професії. Смертність від пульмонологічної патології зараз входить в п'ятірку основних причин летальності в Україні за останні роки, поступаючись лідерством тільки серцево-судинним захворюванням, нещасним випадкам, онкологічній патології та коронавірусній хворобі, хоча, в цьому випадку однією з основних причин смерті пацієнтів є саме ураження легень [1, 2]. Також є дуже великими економічні збитки від тимчасової і постійної втрати працездатності [3]. Приклад аналітичного огляду публікацій по методах машинного навчання в онкології розглянуто в роботі [4].

Використання комп'ютерної програми Web of Science Core Collection дає змогу оптимізувати трудомісткість релевантного пошуку наукової літератури по відповідній тематиці. Пошукова система Web of Science Core Collection дозволяє здійснювати запит до бази даних бібліографічних джерел. Тому метою роботи була оптимізація аналітичного огляду літературних джерел при досліджуванні причин виникнення та прогресування захворювань органів дихання наукометричною базою даних Web of Science Core Collection.

Для оцінювання актуальності досліджень методів машинного навчання та їх використанні в пульмонології в наукометричній базі Web of Science Core Collection було сформульовано аналітичний запит (TS=(pulmonology) OR TS= (diseases of respiratory organs) OR TS= (trachea) OR TS= (bronchi) OR TS= (lungs) OR TS= (pleura)) AND (TS= (Artificial Intelligence) OR TS= (forecasting methods) OR TS= (forecasting models) OR TS= (monitoring) OR TS= (decisiontrees) OR TS= (predictive factors) OR TS= (predictive biomarkers) OR TS= (regression analysis)).

На наш пошуковий запит по даній темі в наукометричній базі знайдено 4119 наукових праць, з них 2418 з 2014 по 2023 роки, тобто, за останнє десятиріччя. Найбільша кількість літературних джерел по досліджуваній тематиці припадає на останні 3 роки. Зокрема в 2021 році було опубліковано 366 публікацій, 2022 – 362, 2023 – 387, що підтверджує актуальність дослідження даної проблеми та невпинне зростання інтересу до неї в усьому світі (рис.1). Загалом спостерігаємо зростання кількості публікацій протягом останніх десяти років. Це додатково підтверджує високий науковий інтерес до досліджуваної тематики, а саме ключових слів пульмонологія, захворювання органів дихання, трахея, бронхи, легені, плевра та штучний інтелект,

методи прогнозування, моделі прогнозування, моніторинг, дерева рішень, фактори прогнозування, прогностичні біомаркери, регресійний аналіз.

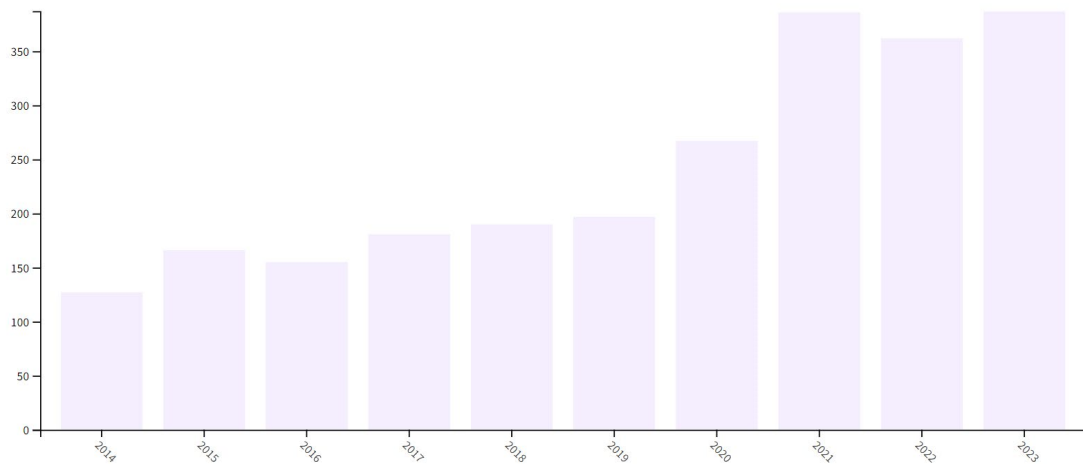

Рис. 1. Результати пошукового запиту в наукометричній базі Web of Science Core Collection (загальна кількість праць за роками)

Серед наукових праць переважали дослідницькі статті в журналах – 1998, оглядові статті – 254 та Proceeding Paper – 147 (рис. 2).

Рис. 2. Результати пошукового запиту в наукометричній базі Web of Science Core Collection (види публікацій)

В розрізі наукових закладів провідні позиції займають Гарвардський університет – 59, Каліфорнійський університет – 53, Гарвардська медична школа – 38, Техаський університет – 36, Лондонський університет та Університет Торонто – по 35 наукових робіт. В аспекті мов, якими викладено науковий матеріал, то переважна маса робіт викладена англійською (2336), німецькою – 28, іспанською – 9, французькою -8 та польською – 5 наукових праць. Найбільше статей було видано у таких рубриках, як дихальна система – 292, медична радіологія та променева діагностика – 267, внутрішня медицина – 209, онкологія – 141 та техніка, електротехніка, електроніка – 133 (рис. 3).

Рис. 3. Результати пошукового запиту в наукометричній базі Web of Science Core Collection (категорії)

Щодо основних авторів, то лідерство у вивченні даної проблеми мають такі науковці, як Zhang V. – 19, Kim J. – 14, Wang Y. – 12 та Liu Y. – 10 наукових праць.

В розрізі країн, кількість публікацій найбільше у науковців США – 506, Китаї – 304, Німеччині – 177, Італії – 167, Індії – 166 та Англії – 156 робіт.

Висновки: У даній статті проведено аналітичний огляд публікацій по використанню штучного інтелекту в медицині, зокрема, пульмонології. Проведено аналіз робіт по роках в наукометричній базі Web of Science Core Collection. Представлено авторів з найбільшою кількістю робіт з врахуванням країн та наукових закладів. На основі отриманих даних аналітичного огляду літературних джерел з допомогою програми Web of Science Core Collection можна зробити висновок про зростаючий науковий інтерес до проблеми дослідження причин виникнення та прогресування захворювань органів дихання, тому такі дослідження є надзвичайно актуальними для покращення та збереження здоров'я пацієнтів.

Список використаних джерел:

1. Щорічний звіт про стан здоров'я населення України та епідемічну ситуацію за 2022 рік URL: <https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor>.
2. Рингач Н. О.. Смертність від зовнішніх причин: вплив пандемії та війни в Україні/ *Статистика України*. 2023. № 1. С. 140-153. DOI: 10.31767/su.1(100)2023.01.13
3. Економіка охорони здоров'я: підручник] / За заг. ред. д. мед. н., проф. Парія В.Д.; Національний медичний університет імені О.О. Богомольця. Житомир: ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”», 2021. 288 с.
4. Abubakar, S. A., Sverstyuk, A. Analytical review of publications on machine learning methods in oncology and approach to evaluating their quality. In *Computer systems and information technologies*. 2024. (Issue 1, pp. 6-16). Khmelnytskyi National University. <https://doi.org/10.31891/csit-2024-1-1>.

УДК 334.72

Федчишин Вікторія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
**ЦИФРОВА ЕВОЛЮЦІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: НОВІ ГОРИЗОНТИ ДЛЯ
ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ**

Fedchyshyn Victoria

Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University
**DIGITAL EVOLUTION IN TIMES OF CONFLICT: NEW HORIZONS FOR
ECONOMIC GROWTH IN UKRAINE**

Актуальність вибраної теми полягає у тому, що вона звертає увагу на потребу у розвитку зростання економіки в умовах війни та цифрової трансформації. За останні два роки, Україна зіткнулася зі складними викликами, пов'язаними з військовим конфліктом на сході країни. У цьому контексті необхідно шукати нові шляхи для забезпечення економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності.

Цифрова еволюція стала ключовим фактором у цьому процесі і пропонує широкі можливості для впровадження інноваційних технологій. Використання цифрових інструментів сприяє підвищенню ефективності управління, розвитку нових економічних галузей та створенню сприятливих умов для бізнесу.

Ось декілька ключових подій які вплинули на розвиток цифрової економіки України у 2024 році:

На Міжнародному економічному форумі у Давосі, який відбувся 17 січня 2024 року в Ukraine House Davos, Міністерство цифрової трансформації України разом з Швейцарською агенцією розвитку та співробітництва (SDC) організували захід, спрямований на просування цифрового розвитку України.

У 2023 році досягнення UNITED24 у фандрейзингу були вражаючими: Понад півмільярда доларів США було залучено на різні проекти, програма «Відновлення» виплатила 3,2 мільярда гривень 34,5 тис. заявникам, а група «Brave1» профінансувала 137 проєктів на суму 2,3 мільйона доларів США. Портал та додаток "Дія" запровадили 39 нових електронних послуг, а кількість користувачів зросла до 19,9 млн. [1].

Слід також зазначити, що було заохочено розвиток компаній-виробників безпілотних літальних апаратів (БПЛА), що дозволило збільшити кількість безпілотників на передовій у сотні разів. Уряд також імпортував 25 000 станцій «Starlink» та 900 «Tesla Powerwalls», які забезпечують резервне живлення під час відключення електроенергії [3]. 221,8 млн грн було залучено для українських компаній через мережу освітніх та грантових програм "Дія.Бізнес" та ініціативу EU4Business [2].

Міністерство цифрової трансформації України та Всесвітній економічний форум оголосили про партнерство у розвитку цифровізації та підписали лист про наміри під час Всесвітнього економічного форуму в Давосі 17 січня 2024 року в Українському домі в Давосі. Документ підписали Михайло Федоров, Віце-прем'єр-міністр з питань інновацій, освіти, науки і розвитку технологій та Міністр цифрової трансформації, Бйорге Бренде, Президент Всесвітнього економічного форуму, та Джеремі Юргенс, Керуючий директор Форуму.

У листі зазначається, що Україна взяла стратегічний курс на цифрову трансформацію, що знайшло своє відображення у виборі концепції "mobile first" та запуску державного супердодатку "Дія" у 2019 році. Ці кроки стали основою для розвитку культури цифрової трансформації в Україні та впливу країни на міжнародному рівні. Зазначається, що уряди інших країн зацікавлені в досвіді України, і вже є співпраця щодо обміну досвідом у розробці державних додатків, зокрема з Естонією.

Одним із ключових результатів партнерства буде створення в Києві GovTech-центру - платформи для розвитку державних технологій, яка об'єднає науковців, підприємців, технологічні компанії, державний сектор та глобальні спільноти Форуму. Центр зосередиться на цифровій трансформації уряду, електронному врядуванні та розвитку цифрових навичок. Він надасть можливість українським стартапам та інноваторам обмінюватися досвідом з партнерами з-за кордону та прискорювати цифрові реформи в Україні.

Важливо зазначити, що Україна стане другою країною, яка відкриє таку платформу, після Берліна, де незабаром запрацює Глобальний центр урядових технологій. Це свідчить про міжнародне визнання розвитку інновацій та технологій в Україні, навіть у складний час війни [5].

Кабінет Міністрів України прийняв постанову, затвердивши положення про Єдину інформаційну систему Національної програми інформатизації. Ця постанова надасть можливість швидше впроваджувати цифрові технології та підвищувати кіберзахист критичної інформаційної інфраструктури [4]. Завдяки Єдиній інформаційній системі державні та місцеві органи зможуть ефективніше комунікувати та ухвалювати рішення.

У висновку можна сказати, що Україна виявляє активну готовність до розвитку цифрової економіки та фінансової сфери шляхом прийняття відповідного законодавства, створення сприятливих умов для інновацій та технологічного розвитку, а також підвищення цифрової інфраструктури та кібербезпеки, що сприятиме її конкурентоспроможності та інтеграції в міжнародну економічну спільноту.

Список використаних джерел:

1. Дія, Мрія і WINWIN: Мінцифра представила бачення і результати цифрової трансформації України в Давосі. *Міністерство цифрової трансформації України*. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/diya-mriya-i-winwin-mintsifra-predstavila-bachennya-i-rezultati-tsifrovoi-transformatsii-ukraini-v-davosi> (дата звернення: 25.03.2024).
2. Мінцифра, Мінекономіки й Офіс з розвитку підприємництва та експорту домовилися з міжнародними партнерами про програми підтримки бізнесу у 2024 році. *Міністерство цифрової трансформації України*. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-minekonomiki-y-ofis-z-rozvitku-pidpriemnitstva-ta-eksportu-domovilisa-z-mizhnarodnimi-partnerami-pro-programi-pidtrimki-biznesu-u-2024-rotsi> (дата звернення: 25.03.2024).
3. Поліковська Ю. У Мінцифри підбили підсумки 2023 року. *ms.detector.media*. URL: <https://ms.detector.media/internet/post/33857/2023-12-28-u-mintsyfry-pidbyly-pidsumky-2023-roku/> (дата звернення: 26.03.2024).
4. Пришвидшуємо цифровізацію: Уряд підтримав положення про інформсистему Нацпрограми інформатизації. *Міністерство цифрової трансформації України*. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/prishvidshuemo-tsifrovizatsiyu-uryad-pidtrimav-polozhennya-pro-informsistemu-natsprogrami-informatizatsii> (дата звернення: 27.03.2024).
5. У Києві відкриють GovTech-центр за підтримки Всеукраїнського економічного форуму. *Міністерство цифрової трансформації України*. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/u-kievi-vidkriyut-govtech-tsentra-za-pidtrimki-vseukrainskogo-ekonomichnogo-forumu> (дата звернення: 27.03.2024).

УДК 005.33

Юрша Олег, Мельник Лілія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

Yursha Oleh, Melnyk Liliya

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

THE IMPORTANCE OF THE ENTERPRISE DEVELOPMENT STRATEGY FOR OVERCOMING THE CRISIS

Стратегія розвитку підприємства – це план або набір дій, спрямованих на досягнення довгострокових цілей і покращення показників ефективності організації. Основна мета стратегії розвитку полягає у забезпеченні стійкого зростання підприємства, адаптації до змін в зовнішньому середовищі та збереженні конкурентних переваг. Вона визначає напрями розвитку, ресурси, необхідні для досягнення цілей, а також механізми контролю за виконанням плану.

Розробка стратегії розвитку підприємства є критично важливим кроком для досягнення успіху та стійкості на ринку. Ось кілька ключових причин, чому це необхідно: стратегія розвитку допомагає підприємству визначити напрями свого розвитку та створити чіткий план дій для досягнення цілей; стратегія розвитку допомагає підприємству адаптуватися до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, таким як зміни на ринку, технологічні інновації та законодавство; розробка стратегії дозволяє ідентифікувати потенційні ризики та розробити план дій для їх мінімізації або уникнення; стратегія розвитку допомагає виявити потенціальні можливості для підвищення ефективності, прибутковості та конкурентоспроможності підприємства; чітка стратегія розвитку може зробити підприємство більш привабливим для потенційних інвесторів, що сприяє залученню додаткових фінансових ресурсів для реалізації стратегічних ініціатив; стратегія розвитку допомагає підприємству зберегти свої конкурентні переваги та позиції на ринку шляхом реагування на дії конкурентів та зміни у споживчих уподобаннях; чітка стратегія розвитку допомагає залучити та мотивувати персонал, оскільки вона надає чітке бачення мети та цілей підприємства.

З огляду на це можна стверджувати, що розробка стратегії розвитку є важливим інструментом для забезпечення успіху та стійкості підприємства в непередбачуваних умовах ринку та бізнес-середовища.

Загалом розробка стратегії підприємства передбачає наступні кроки:

1) аналіз середовища (це оцінка внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на діяльність підприємства, включаючи SWOT-аналіз (аналіз сильних і слабких сторін, можливостей і загроз));

2) визначення місії підприємства (місія підприємства полягає у всебічному формулюванні фундаментальних цілей і концепції розвитку та діяльності підприємства, які відрізняють його від подібних підприємств);

3) визначення основних цілей (фундаментальні цілі позначають ту мету, яка враховує довгострокові горизонти, зазвичай 3-5 років і охоплює всі види діяльності компанії);

4) визначення стратегічних варіантів (визначають основні підходи, що впливають на зміст значної частини діяльності фірми, на основі яких встановлюється, наскільки можливим і раціональним є досягнення стратегічних цілей);

5) визначення ресурсів (ресурси надаються у формі грошових коштів та інвестиційних активів. Дуже важливим є визначення їх економічно раціонального розміру);

б) визначення термінів (часові рамки визначають операціоналізацію періоду реалізації стратегії, вказуючи момент початку і закінчення основних стратегічних опцій);

7) визначення конкурентних переваг (означає виробництво фірмою споживчих товарів і вищий рівень обслуговування порівняно з аналогічними пропозиціями більшості конкурентів).

Ці кроки допоможуть підприємству розробити стратегію розвитку, яка буде сприяти його стійкості, конкурентоспроможності та успішності у майбутньому.

Беззаперечним є той факт, що стратегія розвитку підприємства може бути ефективним інструментом подолання кризових явищ. Ось деякі ключові аспекти, які можна врахувати при розробці такої стратегії:

- аналіз ситуації: першим кроком у подоланні кризи є зрозуміння її причин та впливу на підприємство. Аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на бізнес, допоможе з'ясувати проблеми та можливості;

- фокус на якості та ефективності: у кризових умовах важливо зосередитися на покращенні якості продукції або послуг та оптимізації бізнес-процесів для забезпечення ефективного використання ресурсів;

- диверсифікація ризиків: розвиток стратегій, спрямованих на різноманіття продуктів, послуг або ринків, може зменшити ризики та забезпечити більшу стійкість у кризових умовах;

- інновації: важливо шукати нові можливості та ринки, впроваджуючи інноваційні рішення в продукцію, маркетинг чи управління;

- залучення фінансування: для успішного подолання кризи може знадобитися додаткове фінансування. Підприємство може розглядати варіанти отримання кредитів, інвестицій або грантів;

- комунікація: важливо підтримувати відкриту та ефективну комунікацію з клієнтами, партнерами та працівниками під час кризи. Це допоможе зберегти довіру та підтримку;

- гнучкість та адаптивність: підприємство повинно бути готове швидко адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та впроваджувати коригуючі заходи за потреби.

Врахування описаних аспектів допоможе підприємству ефективно реагувати на кризові ситуації та забезпечувати його стійкість та виживання в непередбачуваних умовах. Окрім цього слід пам'ятати, що розробка та реалізація стратегії розвитку підприємства як засобу подолання кризових явищ вимагає від керівництва бізнесу впевненості, кмітливості та відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Corina Ana Borcoși. The strategies of enterprises development. *Research and Science Today* No. 2 (10). 2015. P. 92-97. URL:

<file:///C:/Users/EliteBook/Downloads/11.%20Corina%20Borcosi%20-%20THE%20STRATEGIES%20OF%20ENTERPRISES%20DEVELOPMENT.pdf>.

2. Швед В. В., Горобець А. П. Стратегія розвитку підприємства: сутність та значення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2023. Вип. 49. С. 36-43. URL: <https://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/817/782>.

СЕКЦІЯ
«ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ГОСПОДАРЮВАННЯ»

УДК: 657

Бандура Оксана

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ЗА КАЛЬКУЛЯЦІЙНИМИ СТАТТЯМИ

Bandura Oksana

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
COST ANALYSIS FOR CALCULATION ITEMS

Актуальність теми полягає у необхідності ефективного управління витратами. В умовах зростаючих вартостей матеріалів та праці підприємства повинні постійно вдосконалювати свої виробничі процеси та шукати шляхи зниження собівартості продукції. Аналіз собівартості за калькуляційними статтями дозволяє виявити слабкі місця у виробничих процесах та розробити стратегії для їх оптимізації. Розуміння структури собівартості та витрат дозволяє підприємствам приймати обґрунтовані рішення щодо ціноутворення та маржі на продукцію. Це дозволяє підтримувати прибутковість підприємства та забезпечувати його стабільність на ринку.

Витрати за статтями калькуляції – це витрати на окремі види виробів, а також витрати на основне й допоміжне виробництво. Групування витрат за призначенням, тобто за статтями калькуляції, показує, де саме, на які цілі, в якому обсязі використано ресурси. Воно необхідне для визначення собівартості окремих виробів, установа центрів зосередження витрат і пошуку резервів їхнього скорочення. Планування та облік витрат за калькуляційними статтями дають змогу встановити їх цільові напрями, зв'язок з технологічним процесом, а також підрахувати собівартість окремих видів одиниці продукції, узагальнити витрати за місцем виникнення (дільниця, бригада, цех), забезпечити контроль за місцем виникнення витрат та використанням ресурсів підприємства за призначенням [4].

Собівартість продукції є одним із ключових показників для ефективного управління виробництвом та прийняття стратегічних рішень на підприємстві— це виражені в грошовій формі сукупні витрати на підготовку і випуск продукції. В більш узагальненому вигляді собівартість можна визначити як грошовий вираз величини ресурсів, використаних з конкретною метою.

Втім, найбільш достовірним є спосіб багатокрокового розподілу витрат. Приклад, у вас є салон краси, в якому працює кілька різних спеціалістів.

Перший крок. Розподіл за підрозділами. У салоні краси групують витрати: на косметику, на зарплату працівникам, на покриття використаної електроенергії та води.

Другий крок. Витрати допоміжних частин перерозподіляють на відділи, скажімо, на манікюрний та перукарський. Витрати потрібно згрупувати відповідно до кількості працівників (три перукарки + 1 манікюрниця). Враховуються людино-години і використані ресурси.

Третій крок. Розбиті на відділи витрати розподіляють на вироблену продукцію за формуюлю, що вказана вище.

Собівартість можна розрахувати залежно від того, які витрати були у підприємства, або ж від затверджених норм витрат сировини і матеріалів. Застосування

фіксованої собівартості допоможе контролювати ефективність витрат ресурсів, а також вчасно реагувати на відхилення [5].

Аналіз собівартості за калькуляційними статтями дозволяє розкрити структуру цих витрат і виявити фактори, що впливають на їх зміну.

Першою калькуляційною статтею є прямі матеріальні витрати. Вони включають в себе витрати на сировину, матеріали, необхідні для виробництва продукції. Аналіз цієї статті дозволяє виявити тенденції у зміні цін на матеріали, рівень використання матеріалів та можливості їх оптимізації.

Другою калькуляційною статтею є пряма праця. Вона включає в себе витрати на оплату праці працівників, які безпосередньо зайняті на виробництві. Аналіз цієї статті допомагає виявити ефективність використання робочого часу, рівень оплати праці та потребу в додатковому персоналі.

Третьою калькуляційною статтею є загальновиробничі витрати. Вони включають в себе витрати на управління та адміністративні витрати, а також витрати на утримання виробничих приміщень та обладнання. Аналіз цієї статті дозволяє виявити непродуктивні витрати [7].

Загальний аналіз собівартості за калькуляційними статтями дозволяє зрозуміти, які саме складові витрат впливають на загальну вартість продукції або послуги, і дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо їх оптимізації та зниження.

Таким чином, аналіз собівартості за калькуляційними статтями є необхідним етапом у процесі управління виробництвом, який допомагає підприємствам зрозуміти структуру витрат, виявити можливості їх оптимізації та прийняти обґрунтовані рішення для підвищення ефективності та прибутковості бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 256 с.
2. Королюк Т.М., Співак С.М., Ратинський В.В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 6 (85). С. 88-96.
3. Рахуємо собівартість продукції. URL: <https://www.oschadbank.ua/blog/rahuyemo-sobivartist-produkciyi>
4. Розрахунок собівартості продукції за статтями калькуляції та елементами витрат. URL: <http://www.tpal.com.ua/spase/osnnapr/metrob/doc/distnav/ekodiyallek.pdf>
5. Рахуємо собівартість продукції. URL: <https://www.oschadbank.ua/blog/rahuyemo-sobivartist-produkciyi>
6. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С. 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
7. Ткаченко В. Аналіз впливу податків за рахунок собівартості продукції на економічні результати діяльності підприємства. *Економіст*. 2010. № 11 (289). С. 34-37.

УДК 332.1
Баюс Лілія

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя
АНАЛІЗ РЕЗЕРВІВ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ

Baius Lilia

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
ANALYSIS RESERVES OF PRODUCTION AND SALES OF PRODUCTS

«Резерви»- це поняття що виникло від французького «reserve» або латинського «reservere», означає «запас» чи «збереження». Це запаси ресурсів, які свідомо не використовуються, а зберігаються на певному рівні для забезпечення стабільності та безперервності системи. Оцінка резервів проводиться шляхом визначення різниці між фактичним використанням ресурсів і їх потенційним використанням, яке визначається виробничим потенціалом. Резерви присутні на всіх виробничих об'єктах і представляють собою потенціал для підвищення обсягів виробництва, ефективного використання капіталу та робочої сили, тому оцінка резервів завжди є актуальною.

Для характеристики резервів доцільно представити наступну класифікацію за різними критеріями:

- 1) за географічною ознакою: загальнодержавні; галузеві; регіональні; внутрішньогосподарські;
- 2) за часовими характеристиками: поточні; перспективні; не використані;
- 3) за організаційно-економічними аспектами: кооперування; спеціалізація; зменшення тривалості виробничого циклу; зменшення концентрації виробництва;
- 4) за підвищенням ефективності виробництва: впровадження нової техніки; розвиток НТП; вдосконалення обладнання; поліпшення якості продукції;
- 5) за джерелами формування: зовнішні; внутрішні;
- 6) за впливом на кінцевий результат: покращення якості; збільшення обсягів виробництва; зниження витрат;
- 7) за управлінськими інноваціями: планування; управління завданнями; покращення соціальних умов для працівників; покращення виробничої структури.

Для виявлення резервів здійснюється аналіз діяльності підприємств. Слід, виокремити такі етапи дослідження резервів виробництва та реалізації продукції:

При дослідженні зовнішніх та внутрішніх резервів характеризуємо зовнішні резерви виробничої програми, які виникають відповідно до змін на товарному ринку, таких як попит, конкуренція, ринкові перспективи та фінансові ресурси. Внутрішні резерви виробництва та реалізації продукції пов'язані з використанням виробничого потенціалу, що відображають можливості підприємства. Важливим є визначення інтенсивних та екстенсивних резервів. Екстенсивний розвиток виробництва обмежується фінансовими можливостями та економічною доцільністю, хоча є необхідним для забезпечення стійкого росту. Інтенсивний розвиток виробництва та реалізації продукції стає ключовим чинником мобілізації резервів виробництва. Оцінка організаційних резервів виробничого процесу спричиняє до раціонального підходу виробництва та реалізації продукції, необхідного для виконання умов договору поставки та збереження цілісності виробництва. Недоліки в організації виробництва можуть призвести до перешкод у виконанні договірних зобов'язань та зниженню якості продукції. Для визначення можливостей збільшення обсягу продажу використовують аналіз резервів збільшення обсягів продажу, що враховує різні фактори, такі як зміни в обсягах виробництва та залишків незавершеного виробництва. До основних факторів, що впливають на обсяг незавершеного виробництва, входять характер збільшення собівартості, тривалість виробничого циклу та середньодобовий виробіток.

Здійснення аналізу та виявлення резервів може також включати в себе використання сучасних інструментів та методів дослідження, таких як аналіз даних за допомогою штучного інтелекту та машинного навчання. Це дозволяє ефективно виявляти навіть найменш очевидні резерви та розробляти інноваційні стратегії для їх використання. Також важливо враховувати екологічний аспект при виявленні та використанні резервів. Використання природних ресурсів повинно здійснюватися з урахуванням їх відновлюваності та збереження природного середовища, що вимагає розробки та впровадження екологічно чистих технологій та підходів.

Крім того, у сучасних умовах актуальним стає аналіз та використання цифрових резервів, таких як дані та інформація, що накопичуються під час виробничого процесу та його управління. Використання аналітичних платформ із штучним інтелектом для обробки та аналізу цих даних дозволяє ефективно виявляти та використовувати нові можливості для оптимізації виробництва та підвищення ефективності бізнесу. Таким чином, для повного й комплексного аналізу та використання резервів у сучасних умовах необхідно використовувати передові технології та методи, враховуючи екологічні та цифрові аспекти.

Виявлення та використання резервів має велике значення в економічному аналізі. Мобілізації виробничих ресурсів дає змогу збільшити випуск продукції та покращити її якість за відносно невеликих додаткових капітальних вкладень і незначного збільшення споживання матеріалів, палива та енергії. Використання виробничих запасів гарантує значну економію суспільної праці, підвищує її продуктивність, знижує собівартість продукції та збільшує внутрішньовиробничі заощадження. Крім того, використання виробничих запасів є найбільш економічно вигідним способом підвищення ефективності виробництва.

Список використаних джерел:

1. Аналіз резервів виробництва і продажу продукції. URL: https://pidru4niki.com/1835010841892/ekonomika/analiz_rezerviv_virobnitstva_prodazhu_produktsiyi.
2. Класифікація факторів і резервів підвищення ефективності виробництва. URL: <https://epi.cc.ua/klassifikatsiya-faktorov-rezervov-povysheniya-25864.html>.
3. Коваленко О.В., Предеус А.В. Визначення резервів і розробка заходів щодо підвищення ефективності роботи підприємства. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2016. № 2 (6). С. 80-83.
4. Королюк Т.М., Співак С.М., Ратинський В.В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 6 (85). С. 88-96.
5. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
6. Як створити успішний план цифрового маркетингу для вашого бізнесу. URL: <https://www.ranktracker.com/uk/blog/how-to-create-a-successful-digital-marketing-plan-for-your-business/>

УДК: 657

Білоус Ольга

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВВЕДЕННЯ В СПЕЦІАЛЬНІСТЬ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Bilous Olga

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

INTRODUCTION TO THE SPECIALTY: METHODOICAL ASPECT

Вступаючи до вищого закладу освіти абітурієнт, здобувши середню освіту, як правило, керується у виборі професії рекомендаціями батьків, друзів, знайомих, не завжди уявляючи собі майбутню професію. В цьому зв'язку на початковому курсі навчальним планом передбачається дисципліна, яка дає уявлення обраної професії. У спеціальності «Облік і оподаткування» такою дисципліною є «Основи обліку і оподаткування».

Облікова професія містить декілька складових, а саме: власне облік, контроль, аналіз, аудит та оподаткування. Отже, мета вивчення даної дисципліни – сформувати у здобувача вищої освіти уявлення про облік і аудит, аналіз та оподаткування як систему знань. І вірно зорієнтувати здобувача на подальше поглиблене вивчення їх змісту. Дисципліна є суто теоретичною, не передбачає певних розрахунків і розв'язування завдань, в процесі викладання ознайомлюємо здобувачів з теоретичними основами бухгалтерського обліку, а саме: еволюцією професії «бухгалтер», як практичної діяльності, поняттями сучасний бухгалтер, його завданнями в процесі управління, майбутнім даної професії, її специфікою, особистими якостями обліковця, правилами професійної етики бухгалтерів, тощо. Неможливо уявити собі професію, не ознайомившись з тисячолітньою історією розвитку бухгалтерського обліку, розвитком теорії обліку в сучасній Україні, напрямками вдосконалення бухгалтерського обліку – однією з найважливіших функцій управління-процесу, який складається з операцій: спостереження, прийняття, вимірювання та реєстрації фактів господарського чи суспільного життя, тобто саме облік є джерелом інформації про майно, капітал, зобов'язання, господарські процеси та їх результати.

Економічний аналіз – неодмінний атрибут діяльності людини в будь-якій сфері буття і в господарській діяльності, зокрема, є важливою функцією управління. Власне перетворення облікової інформації в аналітичну є важливим етапом управління, і передуює прийняттю управлінських рішень. Тому, усвідомлення професії обліковця неможливі без розуміння ролі аналізу в ринкових умовах, історії та перспектив розвитку економічного аналізу, видів аналізу та проблем організації аналітичної роботи об'єктів господарювання.

Аудит, як незалежний економічний контроль, сприяє перевірці публічної бухгалтерської звітності, повноти, достовірності та відповідності обліку чинному законодавству та встановленим стандартам. В проведенні аудиту зацікавлені акціонери, власники, управлінці, інвестори, постачальники та інші споживачі. Тому в процесі ознайомлення з цією складовою професії «бухгалтер», слід зрозуміти історію виникнення, становлення та розвитку аудиту в Україні, суть аудиторської діяльності та управління нею.

Оподаткування – одна з важливих функцій, яка регулює формування фінансових ресурсів, на різних рівнях та держави в цілому. Тому в процесі вивчення дисципліни «Основи обліку і оподаткування», слід ознайомити здобувачів з поняттям «податки», історією розвитку податків впродовж століть та становленням податкової системи України, а саме: сформувати у здобувачів знання про особливості податкових розрахунків, їх сутності, а також принципів, видів, та етапів податкового контролю.

Враховуючи теоретичний характер дисципліни, проведення практичних занять передбачає організацію дискусій по темах, роботу з тестами, підготовку здобувачами презентацій з різних питань, і обговорення їх в групі. Важливе значення для засвоєння знань з основ даної професії має здійснення екскурсії у діючі облікові структури, податкові органи, тощо. Заключним етапом вивчення основ обраної професії є проходження практики «Вступ до фаху» в різноманітних структурах : в підприємствах, в сфері освіти, медицини, культури, радах різних рівнів, оскільки застосування професії обліковця є досить широким і багатограним, і як практична діяльність існує впродовж віків і продовжуватиметься, постійно вдосконалюючись доти, поки існуватиме людське суспільство.

Отже, введення в спеціальність «Облік і оподаткування» є важливим етапом підготовки здобувачів вищої освіти у процесі набуття знань, вмінь, та навиків професії «бухгалтер».

Список використаних джерел:

1. Гузь Д.О. Курс лекцій з навчальної дисципліни «Вступ у спеціальність». ОНЕУ, Одеса. 2020. 75 с.
2. Крисоватий А.І., Панасюк В.М., Мельничук І.В. Основи обліку і оподаткування: підручник (е-видання). Тернопіль: ЗУНУ, 2023. 565 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/48317>
3. Лега О.В. Професія «бухгалтер»: від минулого до вимог сучасності. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2020. Т. 30 (69). № 4. С. 139-145.

УДК 657

Будівський Назар

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
**УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО
ВДОСКОНАЛЕННЯ**

Budivskyi Nazar

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
**MANAGEMENT ACCOUNTING AT THE ENTERPRISE AND WAYS OF ITS
IMPROVEMENT**

Глобалізація світової економіки, яка характеризується різким посиленням конкуренції, швидким старінням унікальних продуктів та технологій, виявляє все більший вплив на функціонування сучасних підприємств України. Ці тенденції змушують їх здійснювати перебудову своєї діяльності, інтенсивно розвиватися та впроваджувати нові інформаційні технології. Проникнення комунікаційних технологій сприяють розвитку глобальної конкуренції, де швидкі зміни відбуваються постійно, а інновації стають більш важливими ніж масові продукти. В цих умовах організація ефективного обліку стає першочерговим завданням сучасних компаній.

Організація обліку потребує системного підходу. При цьому обов'язковим є дотримання таких принципів: цілісності, всебічності, системоутворювальних відносин, динамічності, субординації та випереджувальних відносин, а також адаптивності, паралелізму, ритмічності, безперервності та пропорційності.

Організація обліку на підприємствах – це система методів, способів і заходів, які забезпечують оптимальне функціонування такого обліку та подальший його розвиток. Облік на підприємствах полягає в цілеспрямованому впорядкуванні та вдосконаленні механізму, структури та процесів обліку. Впорядкування системи обліку означає організацію цієї системи, зокрема її функціонування в часі та просторі.

Бухгалтерський фінансовий облік – це такий облік, у якому за рівних умов господарювання, що надаються всім суб'єктам ринку, держава (муніципалітет) законодавчо встановлює єдині правила ведення обліку; єдині принципи побудови та організації оцінювання майнових об'єктів (ресурсів, цінностей), визначення права власності; методику обліку затрат і доходів, собівартості готової продукції (виробів, послуг та робіт), а також порядок визначення фінансових результатів і складання фінансової звітності.

Потреба в управлінському обліку пов'язана з тим, що фінансовий облік не може повною мірою своєчасно надати керівництву в необхідну управлінську інформацію. Він швидше орієнтується на зовнішніх користувачів звітності та власників компанії, яким в першу чергу цікаве отримання загальних фінансових результатів, фінансовим станом на певну дату. Фінансовий облік надає дані про факти, господарські операції, які вже сталися і на які вплинути вже не має можливості.

Управлінський облік організовується виходячи з цілей і завдань керуючих, ніяк не регламентується державою, служить лише інтересам підприємства, в чому і полягає його перевага перед фінансовим обліком. Загальні принципи даного обліку зводяться до того, щоб максимально забезпечити керівництво корисною інформацією. Управлінський облік в більшій мірі заснований на логіці і досвіді або на загальній прийнятності. У цьому сенсі можна говорити про децентралізацію управлінського обліку, а також про його конфіденційність.

Управлінський облік – це самостійний напрям бухгалтерського обліку, що забезпечує управлінський апарат підприємства інформацією, необхідної для оперативного управління, що представляє собою інформаційно-обчислювальну

систему, що об'єднує сукупність форм і методів планування, обліку, контролю та аналізу, спрямовану на формування альтернативних варіантів функціонування підприємства і призначену для інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень.

Усі сучасні підприємства не можуть ефективно функціонувати без достатнього рівня інформаційного забезпечення. Формування та надання такої інформації є основним завданням управлінського обліку, а основні його функції пов'язані з формуванням інформаційних потоків, розробкою та впровадженням систем для обміну інформацією.

Формалізувати всі робочі процеси – непросте завдання, яке вирішується за допомогою регламентованих процесів співробітниками компанії, цим самим зменшується кількість помилок, робота фірми пришвидшується, а результати праці в свою чергу стають більш прогнозованими. Якщо внаслідок виконаних процесів вимальовується чітка картина справ у компанії, то керівникам набагато легше виявляти слабкі місця в роботі і направляти зусилля співробітників в потрібне русло.

Підсумовуючи вище наведене, можна виділити основні принципи управлінського обліку:

- наявність єдиної бази даних, що дозволяє в будь-який момент отримати всю необхідну інформацію;
- безперервний аналіз інформації і формування відповідних рішень;
- застосування всіх можливих способів взаємодії та внутрішнього контролю.

Оскільки основним джерелом інформації є облікова система, то питання удосконалення методів та прийомів збирання, сегментації та узагальнення у потрібних розрізах управлінської інформації стає першочерговим.

Розвиток технологій та інформаційних систем дозволило автоматизувати процес обробки інформації, що в свою чергу дало поштовх для впровадження інформаційних технологій для організації управлінського обліку. Сукупність інформаційних ресурсів (як технічних, так і програмних) забезпечують збір, обробку та збереження інформації.

Інформаційні системи – це системи, які виконують збереження і обробку інформації про деякі проблемні області. Термін інформаційні системи застосовують в основному до автоматизованих систем обробки інформації, які базуються на використанні комп'ютерів і програмного забезпечення [3].

Необхідність в таких системах управління виникає під впливом тенденцій, що панують в світовому бізнесі: збільшення конкуренції, зниження лояльності клієнтів, розвиток ІТ - технологій, поширення Інтернету. Програмний продукт - інструмент, який буде підтримувати вже існуючі механізми та процеси, і розвиватиметься разом з компанією.

Конкурентні компанії повинні відповідати багатьом вимогам. Це, зокрема, впровадження систем підтримки прийняття рішень та автоматизованої інформаційно-керуючої системи управлінського обліку. На підставі роботи цих систем можна виробити різні підходи і рішення для рентабельної діяльності компанії.

Ефективне управління і облік робочого часу мають позитивний вплив на всі бізнес-процеси компанії. Одним із найбільш дієвих способів оптимізації управління підприємства є автоматизація. Вона надає безліч переваг і покращень в процесах обліку, аналітики та прийнятті рішень, у порівнянні з ручним збором даних для аналізу та планування. Автоматизована система обліку забезпечує необхідними інструментами для управління документообігом компанії, які включають в себе засоби автоматичного шаблонного формування документів, підготовки друкованих форм документів, можливість швидкого пошуку документів в системі, ведення електронної бази

документів, дозволяє співробітникам компанії не тільки фіксувати використання робочого часу, але і планувати завантаженість на майбутні періоди та багато іншого.

За допомогою автоматизованої системи управлінського обліку організується ефективна взаємодія та обмін інформацією в компанії, що запобігає втраті важливої інформації. В компанії синхронізуються дії персоналу, контролюється виконання функціональних обов'язків співробітників, організується автоматичний розподіл завдань між працівниками різних підрозділів організації виходячи з діючих бізнес-процесів.

Комплексне рішення дозволить охопити основні контури управління та обліку, а також забезпечить збільшення продуктивності праці всіх служб підприємства та покращити процеси взаємодії підрозділів, дозволить організувати єдину інформаційну систему для управління різними аспектами діяльності підприємства.

Комплексне управління підприємством це:

- Управління операційною діяльністю
- Система планування
- Управління персоналом і розрахунок заробітної плати
- Управління виробництвом
- Управління витратами й розрахунок собівартості
- Управління продажами та відносинами з клієнтами
- Управління закупівлями
- Управління складом і запасами
- Бюджетування
- Моніторинг та аналіз показників діяльності підприємства
- Визначення фінансового результату та управління напрямками діяльності підприємства
- Казначейство
- Регламентований облік

Таким чином, запровадження автоматизованої системи управлінського обліку дає можливість керівнику оперативно управляти підприємством, швидко адаптуватися до внутрішніх і зовнішніх змін, формувати відповідні рішення, що впливають на економічну ефективність, рентабельність підприємства в умовах конкурентного середовища.

Список використаних джерел:

1. Королюк Т.М., Співак С.М., Ратинський В.В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 6 (85). С. 88-96.
2. Королюк Т., Хомин П., Співак С. Особливості організації управлінського обліку в системі контролінгу. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С. 71-77.
3. Системи підтримки прийняття рішень: навч. посібник / О.І. Пушкар, В.М. Гіковатий, О.С. Євсєєв, Л.В. Потрашкова; за ред. д-ра екон. наук, проф. О.І. Пушкар. Харків: ВД "ІЖЕК", 2006. 304 с.
4. Шведа Н.М., Краузе О.І. Електронна комерція: сучасний стан та стратегії розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічна наука». 2024. Вип. 2 (82). URL: <https://www.inter-nauka.com/archive/archive-of-issues-ekonomika>
<https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-2-963>

УДК 657.007

Жила Мар'яна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
**ВПЛИВ ВПРОВАДЖЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СУЧАСНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ**

Zhilya Mariana

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
**IMPACT OF DIGITALIZATION IMPLEMENTATION ON ACCOUNTING
EFFICIENCY IN MODERN ORGANIZATIONS**

Електронна демократія – динамічна сфера, яка перебуває в активному розвитку, та на сьогоднішній час займає одне з ключових місць для нашої країни. В сучасному бізнес-середовищі, де конкуренція стає все більш жорсткою, організаціям доводиться шукати способи оптимізації своїх операцій та підвищення продуктивності. Впровадження електронної демократії, або е-демократії, управління та прийняття рішень, відкриває нові можливості для оптимізації процесів обліку і забезпечення ефективного взаємодії між різними структурними підрозділами організації [1].

Перш за все, електронна демократія відкриває можливості для автоматизації процесів бухгалтерського обліку. Замість ручного ведення обліку та обробки фінансової інформації, організації можуть використовувати спеціалізовані програмні засоби та платформи, які автоматизують багато рутинних операцій.

Наприклад, електронні системи управління фінансами дозволяють зберігати та обробляти дані в електронному форматі, що забезпечує швидку та точну обробку фінансової інформації без ризику помилок, характерних для ручного введення даних.

Цифрові технології спрощують процеси збору, обробки та аналізу фінансової інформації. Замість традиційних ручних методів ведення обліку, бухгалтери тепер можуть використовувати спеціалізоване програмне забезпечення, яке автоматизує багато рутинних операцій. Наприклад, системи управління фінансами та електронні бухгалтерські журнали дозволяють автоматично записувати та обробляти транзакції, що значно збільшує швидкість ведення обліку та знижує ймовірність помилок.

Впровадження цифрових технологій підвищує точність та надійність бухгалтерського обліку. Завдяки автоматизації процесів, значно зменшується ризик помилок та неточностей, які можуть виникати при ручному введенні даних. Крім того, сучасні програмні рішення часто включають в себе вбудовані механізми перевірки та контролю, що дозволяє виявляти та виправляти помилки навіть до їх виявлення аудитором або фінансовими контролерами.

Цифрові технології дозволяють ефективніше використовувати ресурси бухгалтерських відділів, зменшуючи необхідність у великій кількості робочої сили. Наприклад, автоматизація процесів обліку може значно знизити кількість годин, необхідних для ведення регулярних фінансових операцій, а також зменшити потребу у зайнятому просторі для зберігання паперових документів.

Однак разом із перевагами впровадження цифрових технологій в бухгалтерський облік приходять і виклики. Одним із найбільших з них є питання безпеки та захисту конфіденційної фінансової інформації. Оскільки цифрові дані легко піддаються злому та крадіжці, компанії повинні вкладати значні зусилля у забезпечення безпеки своєї інформації. Це включає в себе використання сучасних криптографічних методів шифрування, встановлення міцних паролів та двофакторної автентифікації, а також постійний моніторинг та аудит систем безпеки [2].

Ще одним викликом є необхідність відповідної підготовки персоналу до роботи з новими цифровими інструментами. Багато компаній стикаються з опором з боку

працівників щодо впровадження нових технологій через невпевненість у їх здатності володіти новими інструментами або змінити свої звички щодо робочих процесів. Це вимагає від керівництва компаній не лише інвестування в нове програмне забезпечення, а й організацію навчальних курсів та тренінгів для персоналу, спрямованих на підвищення їх цифрової грамотності та ефективності роботи з новими інструментами.

У підсумку, впровадження цифрових технологій має значний вплив на ефективність бухгалтерського обліку в сучасних організаціях. Це сприяє підвищенню швидкості та точності обліку, зниженню витрат та покращенню якості фінансової звітності. Однак впровадження цифрових технологій також вносить свої виклики, такі як питання безпеки даних та потреба у відповідній підготовці персоналу.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні від 20 вересня 2017 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR170649.html (дата звернення: 05.11.2021).
2. Гуркова, Л.О. "Цифрові технології в бухгалтерському обліку та аналізі". Економічні аспекти розвитку підприємництва: теорія та практика, 2020. С. 16-23.
3. Королюк Т.М. Діджиталізація документообігу в обліку. Збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоелектронному просторі», 19 травня 2023 року. Т.: ФОП Паляниця В.А., 2023. С. 79-81.
4. Королюк Т., Співак С., Ратинський В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2023. Том 85. №6. С. 88-96.
5. Шведа Н.М., Краузе О.І. Електронна комерція: сучасний стан та стратегії розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічна наука». 2024. Вип. 2 (82). URL: <https://www.inter-nauka.com/archive/archive-of-issues-ekonomika>
<https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-2-963>

УДК: 332.1

Калаур Вікторія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РЕСУРСНИЙ АНАЛІЗ РЕЗЕРВІВ: КЛЮЧ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ

Kalaur Victoria

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

RESOURCE ANALYSIS OF RESERVES: THE KEY TO OPTIMIZATION AND EFFICIENCY OF DEVELOPMENT STRATEGIES IMPLEMENTATION

В сучасному світі, де конкуренція неухильно зростає, а ресурси стають дедалі ціннішими, ефективне управління резервами перетворюється на ключовий фактор не лише виживання, але й стійкого розвитку будь-якої економіки.

Резерви – це не просто запаси ресурсів, а стратегічний інструмент, який використовується для покриття непередбачених витрат, пов'язаних з економічними потрясіннями, політичною нестабільністю, природними катаклізмами або іншими форс-мажорними обставинами. Це реалізації нових можливостей, що виникають на ринку, інвестування в інновації та розширення бізнесу, а також підтримка стійкості у складні часи, забезпечуючи безперебійну роботу підприємств та мінімізуючи негативні наслідки кризових явищ.

Ефективне використання резервів стає особливо актуальним в умовах сьогодення, коли світ стикається з численними викликами, такими як війна, пандемія, економічна нестабільність.

Класифікація резервів за характером ресурсів дає можливість краще зрозуміти їх структуру, визначити пріоритетні напрямки використання та розробити ефективні стратегії їх мобілізації. Резерви, пов'язані із оптимізацією використання трудових ресурсів, відіграють важливу роль у підвищенні продуктивності праці [1].

Розвиток кваліфікації працівників, включаючи їх навчання новим навичкам та підвищення рівня знань, є ключовим інструментом для досягнення цієї мети. Покращення організації праці, таке як впровадження нових методів та оптимізація робочих процесів, є ще однією ефективною стратегією для збільшення продуктивності. Зменшення простоїв також є ключовою стратегією для підвищення продуктивності, що може бути досягнуто шляхом усунення причин простоїв та забезпечення безперервності роботи. Раціоналізація режиму праці та відпочинку, така як встановлення оптимального графіку роботи та надання відпочинку у відповідний час, є важливими аспектами.

Резерви, пов'язані із використанням засобів праці, стосуються можливостей для більш ефективного використання машин, обладнання та інших технічних ресурсів. Підвищення інтенсивності використання машин, збільшення часу роботи машин та зменшення простоїв, є однією з ключових стратегій у цьому напрямі. Модернізація та оновлення основних фондів, така як впровадження нових технологій та заміна застарілого обладнання, є ще однією важливою стратегією. Покращення організації ремонтних робіт, зокрема проведення планово-попереджувальних ремонтів та зменшення часу простоїв на ремонт, має суттєве значення. Раціональне використання інструментів та пристосувань, серед яких застосування нових інструментів та оптимізація набору пристосувань.

Резерви, пов'язані із використанням предметів праці, стосуються можливостей для більш економного та раціонального використання сировини, матеріалів, палива, енергії та інших предметів праці [6].

Економія матеріалів, що включає в себе зменшення кількості та заміну дорогіших матеріалів на більш доступні, є однією з ключових стратегій у цьому напрямку. Використання відходів також є важливим аспектом ефективного використання ресурсів. Удосконалення системи зберігання, зокрема зменшення витрат та економія складських приміщень, має велике значення.

Отже, у сучасному світі ефективне управління резервами стає ключовим для стійкого розвитку економіки. Резерви не лише забезпечують покриття непередбачених витрат, але й сприяють реалізації нових можливостей та забезпечують стабільність у складних часах. Класифікація резервів за різними характеристиками дозволяє розуміти їх структуру та розробляти ефективні стратегії їхнього використання.

Резерви, пов'язані з підвищенням продуктивності праці, включають підвищення кваліфікації працівників, покращення організації праці та зменшення простоїв. Резерви, пов'язані з використанням засобів праці, охоплюють модернізацію обладнання, покращення ремонтних процесів та раціональне використання інструментів. Резерви, що стосуються використання предметів праці, включають економію матеріалів, використання відходів та удосконалення системи зберігання.

Розумне використання цих резервів допомагає підтримувати стійкий розвиток економіки та ефективно протистояти викликам сучасності. Завдяки системному підходу до виявлення та використання резервів підприємства можуть значно покращити свої результати та стати більш конкурентоспроможними на ринку.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н. А., Подвальна Н. Е., Семенова К. Д. Економічний аналіз: навч. посібник. Одеса: ППЦ «Белка». 2020. 240 с.
2. Королюк Т.М., Співак С.М., Ратинський В.В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 6 (85). С. 88-96.
3. Королюк Т., Хомин П., Співак С. Особливості організації управлінського обліку в системі контролінгу. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С. 71-77.
4. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
5. Сумець О. М. Стратегічний менеджмент : підручник / О. М. Сумець ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Кременч. льот. коледж. – Харків : ХНУВС, 2021. – 208 с.
6. Шведа Н.М., Краузе О.І. Електронна комерція: сучасний стан та стратегії розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічна науки». 2024. Вип. 2 (82). URL: <https://www.inter-nauka.com/archive/archive-of-issues-ekonomika>
<https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-2-963>

УДК 657

Каленюк Оксана

Млинівський технологічно-економічний фаховий коледж

ЦИФРОВИЙ ОБЛІК ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА

Kalenyuk Oksana

Mlynivsky Technological and Economic Professional College

DIGITAL ACCOUNTING AND ITS ROLE IN SHAPING THE BUSINESS ENVIRONMENT

У XXI ст. бізнес-ландшафт стрімко змінюється. Нові технології і події знищують ринки і створюють нові. Набутий досвід швидко знецінюється, плани руйнуються, вчорашніх бізнес-лідерів витісняють з ринку стартапи-новачки. Цифровізація радикально змінює умови розвитку бізнесу та методи управління ним, спричиняє виклики традиційним теоріям менеджменту.

Цифровий облік відіграє ключову роль у формуванні сучасного бізнес-середовища. Його впровадження сприяє автоматизації процесів, підвищенню точності та швидкості обробки даних, зниженню ризиків людських помилок і забезпеченню прозорості фінансової діяльності підприємств. Завдяки цифровому обліку, компанії можуть ефективніше управляти своїми ресурсами, аналізувати фінансові показники в реальному часі та швидше адаптуватися до змін на ринку. Цифровий облік є важливим кроком на шляху до модернізації бізнесу, підвищення його ефективності та конкурентоспроможності. Впровадження сучасних технологій відкриває нові можливості для розвитку і успішної діяльності в умовах швидко змінюваного ринку.

Цифрова трансформація бізнесу – це процес із впровадження новітніх технологій у різні сфери виробничо-комерційної діяльності. Цифровий облік є сучасним інструментом, який значно впливає на формування та розвиток бізнес-середовища. Це комплекс програмних та апаратних засобів, що дозволяють автоматизувати процеси збору, обробки, аналізу та збереження фінансової та управлінської інформації підприємства.

Розширення інформаційного потенціалу об'єктивного економічного простору зумовлює розвиток теорії і вдосконалення практики ведення бухгалтерського обліку [1, с. 85]. Інформаційний розвиток сучасного суспільства висуває нові вимоги до розвитку його економічної підсистеми, надання йому «проривного» характеру на основі використання інноваційних технологій управління бізнесом» [2, с. 36]. Отже, функціонування інформаційного простору є ознакою цифрового суспільства, тому більшість вітчизняних компаній трактує поняття цифрової трансформації із впровадженням новітніх інноваційних комунікаційних бізнес-технологій.

Саме цифровий облік відкриває багато нових можливостей для бізнес-середовища, зокрема:

- підвищення ефективності та точності;
- поліпшення доступу до інформації;
- зниження втрат;
- підвищення прозорості та відповідності стандартам;
- покращення безпеки даних;
- аналіз та прогнозування;
- інтеграція з іншими системами;
- глобалізація бізнесу.

Цифровий облік значно знижує ймовірність людських помилок, які можуть виникати при ручному введенні даних. Автоматизація процесів дозволяє швидко та

точно обробляти великі обсяги інформації, що підвищує ефективність роботи бухгалтерів та фінансових аналітиків.

Системи цифрового обліку забезпечують швидкий доступ до необхідної інформації в реальному часі. Це дозволяє керівникам оперативно приймати обґрунтовані рішення на основі актуальних даних, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

Автоматизація облікових процесів дозволяє зменшити витрати на обслуговування бухгалтерських та фінансових систем, а також на навчання персоналу. Крім того, цифрові рішення можуть зменшити витрати на папір та інші матеріали, необхідні для ведення обліку.

Цифрові системи обліку забезпечують високий рівень прозорості фінансових операцій, що полегшує контроль та аудит. Це також допомагає компаніям дотримуватися міжнародних стандартів фінансової звітності та вимог регуляторних органів.

Цифрові облікові системи мають вбудовані механізми безпеки, які захищають дані від несанкціонованого доступу, втрати або пошкодження. Це включає шифрування даних, резервне копіювання та контроль доступу.

Цифровий облік дозволяє використовувати аналітичні інструменти для прогнозування фінансових показників та виявлення трендів. Це допомагає підприємствам планувати майбутні дії, оцінювати ризики та знаходити нові можливості для розвитку.

Цифровий облік дозволяє компаніям ефективно працювати на міжнародних ринках, забезпечуючи мультивалютний облік, підтримку різних мов та відповідність різним юридичним вимогам.

Цифрові облікові системи можуть бути інтегровані з іншими бізнес-додатками, такими як CRM, ERP, системами управління персоналом та іншими, створюючи єдину інформаційну екосистему. Легка інтеграція з банками, податковими органами та іншими зовнішніми системами спрощує процеси звітності та виконання фінансових зобов'язань.

Сучасні облікові системи часто відповідають міжнародним стандартам фінансової звітності та регуляторним вимогам, що полегшує процес аудиту та звітності. Інтегровані аналітичні інструменти дозволяють проводити глибокий аналіз фінансових даних, виявляти тенденції та робити прогнози. Аналітика допомагає краще розуміти фінансовий стан компанії і планувати довгострокові стратегії розвитку. Хмарні облікові системи дозволяють отримувати доступ до даних з будь-якого місця і з будь-якого пристрою, що забезпечує гнучкість і мобільність. Співробітники можуть легко співпрацювати, обмінюватися інформацією та працювати над спільними проектами в режимі реального часу. Автоматизація та оптимізація процесів знижують операційні витрати, дозволяючи компаніям економити час і ресурси. Використання хмарних рішень зменшує потребу в дорогому обладнанні та його обслуговуванні. Це збільшує ефективність роботи компанії, знижує ризики помилок та недостовірності даних, суттєво покращує якість облікової інформації та підвищує довіру до фінансової звітності, зменшує навантаження на персонал підприємства, заощаджуючи його від рутинної роботи та дає змогу зосередитись на більш важливих завданнях.

Теорія і практика бухгалтерського обліку, професія бухгалтера взагалі розвиваються і змінюються в сучасних умовах інтеграції з ІТ-технологіями. Намагання підвищити зрозумілість, лаконічність та релевантність інформаційного забезпечення управління стає рушійною силою у створенні ефективного бухгалтерського підрозділу, де розуміють управлінські стратегії та цілі, а кожне завдання виконують через перспективу подолання надмірно тривалих або необов'язкових складних процедур з

помилковими або малокорисними результатами. Як зазначає Л. Соколенко: «Цифровізація системи бухгалтерського обліку визначає нову концепцію формування та використання даних, дозволяє цифровізувати та параметризувати ряд об'єктів, які класично не є об'єктами бухгалтерського обліку» [3, с. 168].

Автоматизація процесів обліку дозволяє компаніям раціонально керувати власною фінансовою діяльністю, що особливо важливо в умовах економічного волатильного середовища. Цифрові технології в бухгалтерському обліку передбачають такі вектори: великі дані та аналітика, блокчейн, оптичне розпізнавання, смарт-простір, цифрові двійники, електронний документообіг, електронний підпис, автоматизація бізнес-процесів [4, с. 95].

Інвестування у розвиток стійкої та захищеної цифрової інфраструктури, яка зможе витримати виклики війни та забезпечити функціонування критичних систем. Цифровізація в умовах війни не лише забезпечує безперебійне функціонування важливих систем, але й підвищує ефективність управління ресурсами, координації дій для захисту від різних загроз. Це ключовий елемент для підтримки стабільності та відновлення після конфлікту. Цифровізація продовжує бути важливим інструментом для розвитку різних сфер бізнесу, вона продовжує трансформувати різні сфери життя, підвищувати ефективність, прозорість та адаптивність бізнесу і державного управління. Впровадження новітніх технологій сприяє економічному зростанню та покращенню якості життя, відкриваючи нові можливості для розвитку.

Список використаних джерел:

1. Спільник І., Палюх М. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. Випуск 1-2. С. 83-96
2. Пуцентейло П., Довбуш А., Бінчаровська Т., Гомотюк В. Сучасні технології бізнес-аналітики як інструмент для підвищення бізнес-комунікацій компанії. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2022. Випуск 1-2. С. 29-40.
3. Соколенко Л. Ф. Розвиток процесів цифровізації як передумова трансформації організаційно-методичних засад бухгалтерського обліку. Економіка, управління та адміністрування. 2019. № 4. С. 167-175.
4. Шмигель О. Є. Модернізація бухгалтерського обліку в контексті сучасного розвитку цифрової економіки. Інноваційна економіка. 2023. № 1(93). С. 94-98.
5. Каленюк О. Я. Цифровізація обліку – нові можливості для бізнесу. XVI міжнародна науково-практична конференція «Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління». 2024

УДК 657

Ковальчук Ігор, Шаюк Микола, Співак Сергій

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Kovalchuk Ihor, Shayuk Mykola, Spivak Serhii

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

INTEGRATED REPORTING IN THE ENTERPRISE MANAGEMENT SYSTEM

В останні роки ми можемо спостерігати поступову появу нової парадигми бухгалтерського обліку. Це реакція на нездатність системи бухгалтерського обліку задовольняти потреби користувачів у відповідній інформації для прийняття управлінських рішень. Це пов'язано як з поступовим впровадженням нових видів і форм звітності в практику корпоративної звітності та об'єднанням в єдиний звіт, так і з появою міжнародних організацій, які забезпечують нормативну та методичну підтримку такої звітності шляхом випуску стандартів, настанов та методичних рекомендацій щодо принципів і форм її застосування та його складання [2].

Поточний стан економічного середовища, зміни під впливом безлічі різних факторів, зміни інформаційних потреб основних користувачів звітності, новий підхід до оцінки ефективності діяльності підприємства сучасна звітність повинна бути дієвою, раціональною і економічною, містити інформацію про систему використуваних ресурсів, а також зосередити увагу на стратегіях управління в короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективі. Сучасним компаніям необхідно розвивати, спрощувати і замінювати мегатенденції в своїх системах звітності, не вдаючись до складних і неадекватних вимог, що пред'являються до поточної звітності. В даний час у звіті є великий інформаційний пробіл [3].

Сьогодні концепція інтегрованої звітності дуже поширена. Інтегрована звітність розглядається як узагальнена інформаційна система фінансового та нефінансового характеру. Значна кількість наукових робіт за останні десятиліття з інтегрованої звітності, які виконуються лише на сучасному етапі економічного розвитку України та світу, переконують в актуальності зазначеної теми. У своїх дослідженнях вчені визначили, що перехід від фінансової та бухгалтерської звітності до інтегрованої є пріоритетним напрямком розвитку бухгалтерського обліку та звітності.

Сучасні вимоги до корпоративної звітності суттєво змінилися. Необхідність зміни розуміння компанією суті корпоративної звітності викликана умовами функціонування сучасних компаній, пов'язаними зі зростаючим інтересом громадськості до екологічних і соціальних питань [3].

Нормативна інтеграція концепції інтегрованої звітності в бухгалтерське середовище відбулася з появою багатьох міжнародних організацій, що займаються розробкою і просуванням на ринках капіталу, а також з випуском методологічних рекомендацій від інших організацій, що займаються розробкою нефінансових звітів, але також змінила напрямком розвитку фінансової звітності. підхід до інтегрованої звітності або адаптував модель, забезпечивши складання інтегрованих звітів на їх основі. Таким чином, міжнародна комісія з інтегрованої звітності (IIRC) була створена в 2010 році і була заснована в 2011 році. - Рада з розробки стандартів бухгалтерського обліку в інтересах сталого розвитку (SASB), у 2013 році представники Глобальної ініціативи зі звітності (GRI) повідомили в інтегрованому звіті [1], зокрема, про появу нових парадигм бухгалтерського обліку, зміни за останні роки в інституційному середовищі бухгалтерського обліку, які необхідно обов'язково враховувати. враховується шляхом вдосконалення методологічного апарату бухгалтерського обліку. Насправді це не може сприйматися як природний процес. Перехід від однієї парадигми

до іншої характеризується наявністю глибоких структурних змін в існуючій концепції бухгалтерського обліку, що істотно змінює розуміння її суті і вимагає розробки на її основі нових моделей прийняття рішень користувачами (на основі фінансових і нефінансових показників) [2].

Слід зазначити, що основною метою формування інтегрованої звітності є створення та використання загальної концепції корпоративної звітності, яка розкриває інформацію комплексного характеру про діяльність підприємства. В результаті впровадження інтегрованої звітності в практику вітчизняних компаній дозволить забезпечити в довгостроковій перспективі ефективність його діяльності буде оцінений належним чином, дозволить підвищити прозорість, і всі важливі фінансові та нефінансові дані будуть об'єднані в короткій, зрозумілій і зручній для нього формі. Інтегрована звітність-це лише один з інструментів для того, щоб відійти від домінуючого положення фінансових показників як основного показника ефективності діяльності організації і зосередитися в цілому на напрямку інтересів фінансової складової діяльності компанії, соціальних та екологічних аспектах. Інтегрована звітність забезпечує сталий розвиток і функціонування сучасних підприємств за рахунок оптимального використання фінансового, промислового, людського, інтелектуального, природного і соціального капіталу [3].

Таким чином, впровадження інтегрованої звітності в практику діяльності вітчизняних компаній дозволяє більш точно оцінювати ефективність діяльності в довгостроковій перспективі. І найголовніше, забезпечити прозорість діяльності, об'єднати всю важливу фінансову і нефінансову інформацію в стислі терміни і представити її в зручному для користувача і зрозумілому вигляді.

Список використаних джерел:

1. Томчук В.В. Інтегрована звітність: новий етап у еволюції бухгалтерського обліку / В.В. Томчук // Фінанси, облік, банки. 2017. №1 (22). С. 170-180.
2. Spivak S., Korolyuk T., Spivak I., Krepych S., Nita B. and Brukhanskyi R. Construction of a Conceptual Model of the Accounting and Analytical System of Report Formation Under IFRS, 2023 13th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT), Wroclaw, Poland, 2023, pp. 206-210, DOI: 10.1109/ACIT58437.2023.10275676.
3. Шевчук Н.С. Інтегрована звітність: поняття та економічна сутність / Н.С. Шевчук // Економіка АПК. – 2018. – № 12. – С.95-102.

УДК: 332.1

Козаченко Дарія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Kozachenko Daryu

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

ANALYSIS OF PRODUCTION COSTS

Собівартість продукції, представляє собою витрати підприємства на виробництво і обіг, служить основою порівняння витрат і доходів, тобто самоокупності – основної ознаки ринкового господарського розрахунку. Собівартість – один з узагальнюючих показників інтенсифікації і ефективності споживання ресурсів. Зниження собівартості продукції або послуг є одним із найважливіших чинників розвитку економіки будь-якої організації.

В сучасній економіці, де ціни формуються під впливом гострої конкурентної боротьби, зниження витрат стає ледь не головним джерелом збільшення прибутку.

Розрізняють індивідуальну собівартість – витрати на виробництво тільки одного виробу; загальну (повну) собівартість всієї виготовленої продукції – загальну суму витрат, що припадає на виготовлення продукції певного обсягу і складу; середня собівартість, яка визначається діленням загальної суми витрат на кількість одиниць однорідної продукції.

Завданнями аналізу собівартості є:

- оцінка обґрунтованості й напруженості плану по собівартості продукції, витратам виробництва і обігу на основі аналізу проведених витрат;
- встановлення динаміки і ступеня виконання плану по собівартості;
- визначення факторів, що вплинули на динаміку показників собівартості й виконання плану по них, величини і причини відхилень фактичних витрат від планових;
- аналіз собівартості окремих видів продукції;
- виявлення резервів подальшого зниження собівартості продукції.

Першим кроком у проведенні аналізу собівартості є ідентифікація всіх витрат, пов'язаних з виробництвом. Ці витрати можуть бути поділені на прямі та непрямі. Прямі витрати - це ті, що безпосередньо пов'язані з конкретною одиницею продукції, наприклад, витрати на сировину та працю. Непрямі витрати - це ті, що не можуть бути прямо пов'язані з конкретною одиницею продукції, але все ж необхідні для виробництва взагалі, наприклад, витрати на оренду приміщень або управління.

Після ідентифікації всіх витрат, ми можемо розрахувати собівартість кожної одиниці продукції, складаючи суму прямих і непрямих витрат. Цей показник може служити основою для формування цін на продукцію, а також для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації виробництва.

Особливу увагу необхідно звернути в процесі аналізу на вивчення собівартості продукції за різними ознаками. Залежно від поставленої мети і цілей аналізу склад і структуру собівартості продукції можна вивчати за такими ознаками:

- ступенем складності (однорідності) витрат – одноелементні (матеріали, заробітна плата та ін.) і комплексні, що охоплюють декілька елементів витрат (утримання і експлуатація обладнання, загальногосподарські витрати тощо) ;
- способом віднесення на окремі види продукції – прямі (безпосередньо пов'язані з виготовленням даного виду продукції і можуть бути віднесені на її одиницю) і непрямі (пов'язані з виробництвом різних виробів і тому не можуть прямо відноситися

на той чи інший вид продукції, наприклад, заробітна плата управлінського і обслуговуючого персоналу і т.п.) ;

- видами витрат – витрати за економічними елементами і витрати за статтями калькуляції;
- участю у виробничому процесі – виробничі й позавиробничі;
- місцем (центрами) виникнення витрат – витрати підприємства і його окремих структурних підрозділів;
- призначенням – основні й накладні;

Для проведення аналізу собівартості продукції і витрат на виробництво формується інформаційна база на основі планової собівартості продукції; нормативів споживання матеріальних і трудових ресурсів; цін на ресурси і продукцію; первинних документів; рахунків бухгалтерського обліку; статистичної звітності ф. № 5-с — «Звіт про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг)»; фінансової звітності ф. № 2 — «Звіт про фінансові результати»; матеріалів ревізій, спеціальних обстежень та ін.

Джерелами інформації для аналізу собівартості продукції є: облікові дані; план підприємства (цеху), зокрема, ті його розділи, що характеризують витрати, технічний розвиток і організацію виробництва; норми та нормативи; фактично отримані результати від проведення на підприємстві режиму економії, що відображаються в калькуляціях і звітності про витрати на виробництво, та собівартість товарної та реалізованої продукції; звіти про витрати матеріалів у зіставленні з нормами; кошториси витрат за комплексними статтями з їхньою розшифровкою (на поточний ремонт і утримання основних засобів, інші цехові витрати, управлінські витрати та ін.).

У висновку слід зазначити, що аналіз собівартості продукції є невід'ємною складовою ефективного управління виробництвом. Цей процес дозволяє розкрити всі складові вартості виробництва, що допомагає керівництву зрозуміти, наскільки ефективно використовуються ресурси підприємства. Аналіз собівартості виявляє можливості для оптимізації виробництва та зменшення витрат, що стає ключовим фактором у підвищенні конкурентоспроможності підприємства на ринку. Тому важливо вести систематичний аналіз собівартості та вчасно реагувати на виявлені в ньому тенденції та можливості для оптимізації.

Список використаних джерел:

1. Паршин Ю.І., Паршина О.А. Основи економічного аналізу: навч. посібник. Дніпро: «ФОРМ Дробязко С.І.», 2020. 180 с. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5693/1/%d0%9f%d0%be%d1%81%d0%be%d0%b1%d0%b8%d0%b5_%d0%9e%d0%95%d0%90_2020.pdf
2. Аналіз витрат і собівартості продукції. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/posibnuku/342/12.pdf>
3. Нікіфорова Л.О. Економіка підприємства: курс лекцій. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/24nikiforova_ekonomika_pidpriyemstva/
4. Королюк Т.М., Співак С.М., Ратинський В.В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 6 (85). С. 88-96.
5. Королюк Т., Хомин П., Співак С. Особливості організації управлінського обліку в системі контролінгу. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С. 71-77.
6. Краузе О.І., Піняк І.Л. Воронка продажів – аналітичний інструмент маркетингу. *Соціально-економічні проблеми і держава*. №2 (25). 2021. С. 586-593. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21koiaim.pdf>
7. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>

УДК 657

Королюк Тетяна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
**ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ
ПІДПРИЄМСТВА**

Korolyuk Tetyana

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
**ELECTRONIC DOCUMENTS FLOW IN THE ENTERPRISE INFORMATION
SYSTEM**

Зі збільшенням обсягів збору даних зростають і наші потреби в електронному документообігу. Дотримання нормативних вимог і захист конфіденційних даних – це важливе завдання, яке стає ще складнішим, якщо немає комплексної стратегії. У той же час, усі дані у світі марні, якщо неможливо швидко отримати до них доступ і використати їх для покращення документообігу. Система електронного документообігу нівелює ці ризики, пропонуючи безліч переваг для покращення та оптимізації організаційної ефективності, зрештою заощаджуючи час і дозволяючи підприємству зосередитися на головному – досягненні найкращих результатів та розвитку бізнесу.

Ринок систем електронного документообігу готовий до зростання в найближчі роки. Експерти очікують, що до 2029 р. ринок досягне середньорічного темпу зростання на рівні 17%, а його ринкова вартість складе 16,24 млрд. дол. США. Ці платформи гарантують, що фахівці можуть отримати доступ до необхідних документів, де б вони не працювали. Такі функції, як підтримка електронного підпису та хмарні сховища, також полегшують співпрацю та доступ до файлів [1].

Електронний документообіг в наш час має надзвичайно важливим у контексті цифрової трансформації бізнесу. Його значення не можна недооцінити, оскільки він відповідає ключовим аспектам цієї трансформації. Зокрема, електронний документообіг відображає головні тенденції у розвитку бізнес-моделей, ставши необхідною складовою цифрового прогресу. Це досягається не лише завдяки очевидним перевагам перед традиційним паперовим документообігом, таким як значна економія часу та розширення можливостей доступу до інформації.

Перевага електронних документів очевидна перш за все у їх автоматизованій обробці, індексації та використанні для створення баз даних, зокрема Big Data. Це безпосередньо відповідає сучасним тенденціям використання цифрових бізнес-моделей, які працюють з величезними обсягами даних. Проте, важливо зазначити, що електронні документи стають не лише джерелом інформації, але й об'єктом монетизації цих даних. Таким чином, їх значення для бізнесу переходить від простого використання в ролі доказу при угодах чи юридичних питаннях до аналітичної цінності. Кожен електронний документ містить не лише основну інформацію про операції, їх характеристики, учасників та відповідальних осіб, але й безліч метаданих, які формують окремий обсяг даних про взаємодію з документом, його рух, зроблені зміни та інше.

До основних переваг, пов'язаних із впровадженням електронного документообігу в обліковій системі підприємства, належать:

1. Підвищення ефективності: електронний документообіг усуває необхідність ручної обробки, друку та фізичного зберігання паперових документів. Він спрощує весь процес, дозволяючи створювати, переглядати, затверджувати та обмінюватися документами в електронному вигляді. Це зменшує часові затримки, мінімізує ризик помилок і підвищує загальну ефективність робочого процесу.

2. Економія коштів: усуваючи витрати, пов'язані з паперовою документацією, такі як друк, зберігання та транспортування, електронний документообіг допомагає зменшити витрати. Це також економить офісний простір, який в іншому випадку був би зайнятий фізичними шафами для зберігання документів.

3. Покращена доступність та співпраця: до електронних документів можна отримати доступ і обмінюватися ними з будь-якого місця і в будь-який час, що полегшує співпрацю між членами команди, відділами і навіть зовнішніми зацікавленими сторонами. Це покращує комунікацію, прийняття рішень та координацію всередині підприємства.

4. Точність та цілісність даних: електронний документообіг зменшує ризик помилок і невідповідностей даних, які можуть виникнути під час ручного введення даних або обробки документів. Це дозволяє автоматизувати перевірку даних і забезпечує цілісність фінансової інформації.

5. Відповідність нормативним вимогам: електронний документообіг допомагає бізнесу відповідати нормативним вимогам, пов'язаним зі зберіганням документів та безпекою даних. Він забезпечує прозорий і простежуваний облік операцій з документами, що може мати вирішальне значення під час аудиту або регуляторних перевірок.

6. Безпека та захист даних: впровадження електронного документообігу вимагає надійних заходів безпеки для захисту конфіденційної фінансової інформації. Шифрування, контроль доступу та безпечні системи зберігання є важливими компонентами для забезпечення конфіденційності та цілісності електронних документів.

7. Інтеграція з бухгалтерськими системами: електронний документообіг може бути легко інтегрований з бухгалтерським програмним забезпеченням, що дозволяє автоматизувати введення даних та синхронізувати їх з фінансовою звітністю. Така інтеграція зменшує ручну працю та підвищує точність даних.

На даний час на ринку програмних продуктів збільшився обсяг програм, які призначені для електронного документообігу. Саме тому при виборі потрібно враховувати розмір самого підприємства, кількість контрагентів з якими воно співпрацює і звичайно обсяг документації. Багато з цих систем мають однакові функції, що дозволяють користувачам створювати, зберігати документи та обмінюватися файлами [2; 3]. Спеціалісти пропонують розглянути декілька основних характеристик при виборі системи електронного документообігу, а саме: інтерфейс, електронний підпис, безпека, пакетне підписання документів, вартість, онсайт-версія, наявність хмарного підпису і додаткові елементи.

Один із перспективних напрямів розвитку систем електронного документообігу в інформаційній системі підприємства є просування штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання. ШІ може суттєво спростити та автоматизувати обробку паперових робіт, виявлення недоліків та встановлення зв'язків між ними. Штучний інтелект може гарантувати більш точну та результативну роботу з електронними документами, забезпечуючи їх обробку швидшою та економічнішою. Крім того, у майбутньому передбачається широке застосування технології блокчейну, яка може забезпечити безпеку та надійність електронних робіт. Ця технологія може дозволити

створювати незмінні та автентичні записи, які можна використовувати для підтвердження унікальності інформації та підвищення довіри до неї.

Список використаних джерел:

1. Louie Andre 15 Best Electronic Document Management Systems in 2024. URL: <https://financesonline.com/best-electronic-document-management-systems> (дата звернення: 10.05.2024).
2. Королюк Т., Рапа Н. Діджиталізація документообігу: законодавчі аспекти, переваги та недоліки, ефективність впровадження. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2021. Вип. 2 (25). С. 270-280. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21ktmnev.pdf> (дата звернення: 10.05.2024).
3. Королюк Т., Співак С., Ратинський В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 85. № 6. С. 88-96.

УДК 338.2

Краузе Ольга, Краузе Олександр

Тернопільський національний технічний університет імені І. Пулюя

МЕТОДИ І МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ

Krause Olga, Krause Alexander

Ternopil Ivan Pulu National Technical University

METHODS AND METHODOLOGICAL METHODS OF ECONOMIC CONTROL

Економічний контроль здійснюється за допомогою системи методичних прийомів і конкретних методик. Види економічного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання можна поділити на такі:

- державний контроль – здійснюється державними міжвідомчими або відомчими контролюючими органами з метою захисту інтересів держави і суспільства;
- контроль власника – здійснюється власником підприємства або уповноваженою особою з метою контролю ефективності ведення бізнесу;
- внутрішньогосподарський контроль;
- внутрішньо фірмовий контроль;
- аудиторський контроль – залучаються до процедури внутрішні або зовнішні аудитори з наперед визначеною метою перевірки, завданнями та масштабом;
- громадський (суспільний) контроль – даний вид контролю може здійснюватися громадськими організаціями (спілками, товариствами), політичними партіями і рухами, засобами масової інформації, профспілками, місцевим Радами народних депутатів, депутатськими фракціями, групами та окремими депутатами, громадянами або їх групами з метою відстоювання відповідних громадських інтересів перед державою, приватним власником, трудовим колективом та інше;
- комбінований (змішаний) контроль – з метою отримання кращого ефекту поєднує в собі декілька видів контролю.

Реалізація будь-якого методу контролю здійснюється за допомогою контрольно-аудиторських процедур, вироблених наукою і вдосконалених практикою.

Контроль розрізняється також за формами:

- залежно від часу здійснення: попередній, поточний (оперативний) і наступний;
- залежно від суб'єкта контролю: внутрішній і зовнішній;
- залежно від форм проведення: ініціативний і обов'язковий;
- залежно від цільової спрямованості контрольних дій: стратегічний, тактичний і оперативний;

Контрольно-аудиторські процедури відповідно до призначення застосування прийомів контролю можна поділити на:

- організаційні – підбір фахівців для виконання контрольних функцій, встановлення об'єктів перевірки, визначення методик контролю, оформлення організаційно-розпорядчої документації (накази, розпорядження, графіки та інше);
- моделюючі – з метою оптимізації процедури проведення контролю здійснюється розроблення організаційних та інформаційних моделей об'єктів контролю. Така процедура проводиться для оптимізації часу проведення контролю та підвищення його якості. Модель конкретизується відповідно до об'єктів контролю, які групуються в економічно однорідні групи, диференціюються за їх структурними елементами, джерелами інформації і методичними прийомами проведення контролю та узагальнення результатів;
- нормативно-правові – перевірка відповідності функціонування об'єктів контролю вимогам чинного законодавства, наприклад дотримання вимог трудового

законодавства, відповідність вимогам щодо інвентаризації основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, коштів і розрахунків тощо;

– аналітичні – подрібнення об’єктів контролю на складові елементи і дослідження їх за допомогою спеціальних методик (наприклад, хіміко-лабораторний та технологічний контроль якості продукції, виконання державного замовлення тощо);

– розрахункові – контроль достовірності кількісних і вартісних вимірників господарських операцій, розрахунок узагальнених показників господарської діяльності об’єкту контролю (наприклад, продуктивність праці, виконання плану реалізації продукції тощо);

– лічильно-обчислювальні – використовуються при перевірці кількісних характеристик об’єктів контролю (наприклад, встановлення вартості продукції відповідно до ринкових цін; контроль правильності нарахування заробітної плати, виплат на оздоровлення та інше). Також лічильно-обчислювальні процедури використовують при проведенні інвентаризації, дослідженні документів, економічному аналізі, статистичних розрахунках, в економіко-математичних методах та інших методичних прийомах контролю;

– логічні – основані на застосуванні прийомів логіки у процесі здійснення контролю. логічні прийоми використовують у поєднанні з іншими контрольно-аудиторськими процедурами (наприклад, перевірка документів, здійснення економіко-математичних розрахунків, проведенні економічного аналізу);

– порівняльно-зіставні – порівняння і зіставлення об’єкту перевірки з його аналогом, затвердженими зразками, нормативно-правовими актами для визначення відхилень від норми. За допомогою окремих контрольно-аудиторських процедур визначаються причини виявлених відхилень. Порівняльно-зіставні процедури застосовуються у комплексі з іншими методичними прийомами контролю. Особливо важливу роль порівняльно-зіставні контрольно-аудиторські процедури відіграють при перевірці документів [2].

Отже, основним призначенням контрольно-аудиторських перевірок є виявлення конфліктних ситуацій (порушень) з метою їх вчасного усунення (попередження).

Список використаних джерел:

1. Дерей В.А. Види економічного контролю за діяльністю підприємств: аналіз і узагальнення поглядів на проблему. *Облік і фінанси АПК: освітній портал*. URL: <https://magazine.faaaf.org.ua/vidi-ekonomichnogo-kontrolyu-za-diyalnistyuu-pidpriemstv-analiz-i-uzagalnennyya-poglyadiv-na-problemu.html>

2. Контрольно-аудиторські процедури та методичні прийоми: суть та зміст. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/accountant/17141/>

Корольок Т.М. Діджиталізація документообігу в обліку. Збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоелектронічному просторі», 19 травня 2023 року. Т.: ФОП Паляниця В.А., 2023. С. 79-81.

УДК 338.2

Кундеус Олександр¹, Зарудна Наталія², Кундеус Віктор¹

¹Тернопільський національний технічний університет імені І. Пулюя

²Західноукраїнський національний університет

РОЛЬ КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ В ПРОЦЕСІ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Kundeus Alexander¹, Zarudna Nataliia², Kundeus Victor¹

¹Ternopil Ivan Puluj National Technical University

²West Ukrainian National University

THE ROLE OF CONSULTING SERVICES IN THE POST-WAR RECONSTRUCTION OF THE UKRAINIAN ECONOMY

На сучасному етапі розвитку, що ускладненні окупацією значної території, значними руйнуваннями, особливо у прифронтових регіонах, пошкодженнями критичної інфраструктури, логістики, дефіцитом робочої сили, особливо висококваліфікованих працівників та ще численними негативними факторами, що спричинені наслідками повномасштабного вторгнення РФ на територію України, вже зараз гостро постає питання післявоєнної відбудови.

Відновлення економіки України в повоєнний період потребує значних іноземних інвестицій, а для того, що ці інвестиції могли бути залученими, необхідно створити привабливі умови для іноземних інвесторів. Насамперед, має бути створено привабливий інвестиційний клімат та цікаві, соціально значущі та/або комерційно вигідні інвестиційні проекти. Потенційних іноземних інвесторів та власників бізнесу, що шукають інвесторів, також необхідно забезпечити актуальною й релевантною інформацією та іншою допомогою, яка є необхідною для схвалення рішення щодо вкладання (залучення) капіталу.

Український уряд і бізнес вже активно працюють над залученням іноземних інвестицій, переважно приватних, у післявоєнну відбудову. З цією метою розбудовується «екосистема партнерів зі сталими та прозорими процесами закупівель і корпоративного управління з чіткими механізмами контролю якості за стандартами розвинутих країн [5].

Така бізнес-модель як екосистема є набором власних або партнерських сервісів, що об'єднані навколо однієї компанії. Кожна екосистема володіє конкретною ціннісною пропозицією і чітко визначеною групою осіб з різними ролями (виробник, постачальник, організатор і комунікатор), ролі можуть змінюватися. Бізнес екосистема є широким поняттям і містить:

– маркетплейси, які об'єднують велику кількість виробників товарів і послуг з потенційними клієнтами. Наприклад, в ритейлі: Amazon, eBay, Taobao; в готельному бізнесі – Airbnb;

– TripAdvisor, Open Table, в транспортних послугах – Uber, Lyft, Didi і для фрілансерів: Upwork, Croogster, Fiverr;

– IT-системи, які об'єднують компоненти і додатки від багатьох постачальників на загальній платформі: Microsoft Windows, Apple iOS, Android, SAP NetWeaver;

– пропозиції, які об'єднують компоненти від різних гравців ринку: відеоігри, електронні книги, системи розумного будинку, житлові рішення для сонячної енергії, самокеровані транспортні засоби, 3D-друк, ІОТ-рішення;

– пропозиції, що об'єднують послуги різних постачальників, наприклад, системи кредитних карт, розумні фермерські або гірничодобувні рішення [7, с. 92].

На сучасному етапі розвитку міжнародна спільнота активно підтримує український бізнес: надання кредитних гарантій, страхування ризиків для інвесторів та інше.

Україна володіє рядом конкурсних переваг, що є привабливими для іноземного інвестора: вигідне географічне розташування, розвинутий АПК, численні природно-сировинні ресурси; сприятливі природо-кліматичні умови, науково-технічний потенціал; кваліфікована і недорога робоча сила та ще багато інших факторів.

Залежно від мотивації іноземні інвестори потребуватимуть певної консультативної допомоги при виборі інвестиційного проекту. Необхідність та складність отримання необхідної інформації та організації консультативної допомоги спонукає потенційних інвесторів та потенційних здобувачів фінансових ресурсів звертатись до консалтингових компаній [6, с. 54].

Консультативна (консалтингова) діяльність передбачає консультування з широкого питань розвитку бізнесу. Зокрема, О.В. Васильєв та А.І. Німкович зазначають, що консалтингова діяльність «спрямована на надання послуг адміністративного, економічного і правового характеру з урахуванням особливостей конкретної галузі, регіону, організації, керівника, спеціаліста» [1, с. 497].

Іноземні інвестори потребуватимуть комплексу обґрунтованих знань за заданими критеріями щодо привабливості об'єкту інвестування, необхідними будуть юридичні, фінансові, організаційні, маркетингові та інші консультації.

Допомоги консалтингових компаній потребуватимуть також і власники / керівники бізнесу, які матимуть потребу і бажання щодо залучення іноземних інвестицій: обґрунтування фінансового стану об'єкту інвестування, перспективи отримання прибутку, оцінювання ризиків для інвестора, консультування з юридичних й маркетингових питань та багато іншого.

Перед повоєнним консалтингом постануть складні завдання, певною мірою навіть унікальні, як наприклад, оцінювання збитків від часткового або повного руйнування об'єктів бізнесу, оцінювання вартості відновлення тощо. Окрім того, реалії сьогодення вимагають врахування у консультативному супроводженні інвестиційних проєктів концепції сталого розвитку.

Адаптація консалтингових послуг до сучасних вимог учасників інвестиційних проєктів вимагає підвищення якості послуг, професіоналізму, застосування інноваційних технологій, впровадження в діяльність компаній комплаєнс-контролю (наразі комплаєнс-контроль впроваджених практично в усіх компаніях США та Європи, його сутність полягає в перевірці внутрішніми відділами компанії законності та етичності її діяльності), формування інтегрованого пакету послуг орієнтованого на залучення іноземних інвестицій та обґрунтування привабливості інвестиційного проєкту.

Необхідною умовою підвищення якості консалтингових послуг є цифровізація процесу консультування (пошук й аналіз інформації, формування та використання експертних систем, підтримування комунікацій з діловими партнерами та клієнтами та інше). Цифрові технології дозволяють підвищити якість консалтингових послуг, пришвидшити процес збору, аналізу та обміну інформацією, значно збільшити радіус цільової аудиторії, працювати в режимі реального часу. Також доцільним є створення онлайн-платформ, які сприятимуть просуванню вітчизняних інвестиційних проєктів на ринку міжнародних капіталів та будуть виконувати функцію інструменту комунікації в процесі пошуку і супроводження інвестиційних проєктів.

Список використаних джерел:

1. Васильєв О.В., Німкович А.І. Консалтинг як елемент інфраструктури підтримки бізнесу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 15. С. 497-502.

2. Краузе О.І. Корпоративна культура соціальної відповідальності бізнесу [Сучасний маркетинг: візія, технології, інновації]: монографія / за ред. д.е.н., доц. В.А. Фаловича.- Тернопіль: Бескиди, 2023. 179 с.]. С.203-210.
3. Краузе О., Піняк І., Шпилик С. CRM як джерело інформації для розробки маркетингових проєктів та стратегічного управління конкурентоспроможністю. *Галицький економічний вісник*. 2022. Том 77. № 4. С. 94-102. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1095>
4. Нікольчук Ю. М., Лопатовська О. О. Інвестиційна привабливість України: основні тенденції, проблеми та ключові вектори вирішення. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. С. 164-175.
5. Тимошенко А. Приватні інвестиції в повоєнну відбудову України: як світ готовий допомогти /Mind. Спецпроект: Економічний форсайт. URL: <https://mind.ua/openmind/20260132-privatni-investiciyi-v-povoennu-vidbudovu-ukrayini-yak-svit-gotovij-dopo-mogti>
6. Циганкова Т.М., Гордєєва Т.Ф., Хоцинська Д.В. Якісна модернізація консалтингових послуг у процесі іноземного інвестування повоєнної відбудови економіки України. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2023. № 7. с. 51-59.
7. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>

УДК 657

Носко Тетяна, Синькевич Надія

Тернопільський національний технічний університет імені І. Пулюя

**ВИКОРИСТАННЯ ДІДЖИТАЛ-ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ОБЛІКУ ТА
ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА
СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ**

Nosko Tatiana, Synkevych Nadezhda

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

**USING DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE FIELD OF ACCOUNTING AND
REPORTING IN WARTIME CONDITIONS: CHALLENGES, OPPORTUNITIES
AND ADAPTATION STRATEGIES**

Умови воєнного часу накладають серйозні виклики на всі сфери суспільного життя, включаючи облік та звітність. В умовах нестабільності та загрози безпеки, забезпечення ефективного функціонування організацій та правильного ведення обліку фінансових операцій стає надзвичайно важливим завданням.

Використання цифрових технологій у сфері обліку та звітності може стати критичним у забезпеченні стабільності та функціонуванні підприємств у період воєнного конфлікту. На рис. 1. представлено ключові аспекти використання діджитал-технологій у воєнний час.

Рис.1. Ключові аспекти використання діджитал-технологій у сфері обліку та звітності

Умови воєнного конфлікту створюють підвищений ризик втрати та порушення конфіденційності даних. Цифрові технології дозволяють захищати дані за допомогою шифрування, механізмів аутентифікації та інших заходів кібербезпеки.

Автоматизовані системи обліку дозволяють швидко та точно відстежувати рух коштів, ресурсів та інших активів, що є критичним у воєнний період для планування та прийняття стратегічних рішень.

Цифрові технології дозволяють доступ до облікових даних та звітності з будь-якої точки, що особливо важливо у воєнних умовах, коли доступ до фізичних місць роботи може бути обмеженим.

Застосування аналітичних інструментів та штучного інтелекту дозволяє проводити аналіз даних для прогнозування подій, що є важливим для розробки стратегій умов воєнного конфлікту.

Цифрові технології забезпечують швидкий та ефективний обмін інформацією між різними відділами та підрозділами організації, що допомагає забезпечити координацію та вчасну реакцію на зміни у воєнному середовищі.

У сфері обліку та звітності в Україні, особливо у воєнний час, застосовуються різноманітні програмні продукти та цифрові технології для забезпечення ефективного управління та збереження даних. Ось декілька прикладів таких програм:

- Портал електронних сервісів "Дія" і новий сервіс "Дія-бізнес". Відображають стрімкий прогрес у впровадженні електронного урядування та спрощення взаємодії бізнесу з державними органами. Такі сервіси дозволяють підприємцям здійснювати реєстрацію та управління своєю діяльністю онлайн, що значно зменшує бюрократичні бар'єри та час на виконання адміністративних процедур. Крім того, використання кваліфікованого електронного підпису та інших ідентифікаційних методів забезпечує високий рівень безпеки та конфіденційності даних.

- Електронний кабінет платника податків. Надає можливість електронного подання податкової звітності, такої як декларації про податок на прибуток, ПДВ, акцизний податок тощо. Дозволяє здійснювати оплати податків та зборів через електронні платіжні системи. Надає доступ до різних документів та інформації, пов'язаної з податками, наприклад, історія платежів, податкові накладні тощо.

- Е-Декларування. Цифрова платформа для подання декларацій про доходи державними службовцями та посадовими особами. У воєнний час це може бути важливим для контролю за корупцією та забезпечення прозорості управління фінансовими ресурсами.

- Електронний реєстр підприємств та організацій. Цифровий реєстр, який веде Державна служба статистики України, використовується для збереження інформації про підприємства, організації та їх фінансову діяльність.

- Електронний бюджет. Цифровий інструмент для планування та виконання бюджетних програм та видатків. У воєнний час він може бути важливим для ефективного розподілу ресурсів та фінансування державних програм.

Ці програмні продукти та цифрові технології допомагають забезпечити ефективний облік та звітність в Україні, особливо у воєнний період, коли швидкий та точний доступ до інформації може бути критичним.

Використання цифрових технологій у сфері обліку і звітності під час воєнного періоду є важливим для забезпечення ефективного управління ресурсами та прийняття стратегічних рішень. Однак, це вимагає не лише технологічного вдосконалення, але й врахування специфічних умов воєнного конфлікту та потреб безпеки. Застосування діджитал-технологій може забезпечити швидкий доступ до інформації, автоматизацію процесів обліку та звітності, зменшення ризиків втрати даних та підвищення ефективності управління ресурсами.

Проте, важливо враховувати також потенційні загрози кібербезпеки та необхідність вдосконалення заходів захисту інформації. Необхідно розробляти та впроваджувати стратегії кіберзахисту, включаючи захист від кібератак, шифрування даних та забезпечення безпеки мережі. Крім того, важливо забезпечити надійне копіювання даних і систем, щоб уникнути втрати важливої інформації у випадку кібератак або технічних неполадок.

Отже, використання діджитал-технологій у сфері обліку і звітності під час воєнного періоду є необхідним кроком для забезпечення ефективного управління ресурсами та виконання стратегічних завдань. Проте успішне впровадження вимагає комплексного підходу, який враховує як переваги цифрових технологій, так і потенційні ризики та вимоги до кібербезпеки.

Список використаних джерел:

1. Додаток ДІЯ. Державні послуги онлайн. URL: <https://diia.gov.ua/>
2. Електронний кабінет платника податків. URL: <https://cabinet.tax.gov.ua/>
3. Зарудна Н.Я., Кундеус О.М. Професія бухгалтера у в умовах діджиталізації. *Збірник тез III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Нові інформаційні технології управління бізнесом»*. Київ. 2020. 206 с.
4. Королюк Т.М. Діджиталізація документообігу в обліку. *Збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі»*, 19 травня 2023 року. Т.: ФОП Паляниця В.А., 2023. С. 79-81.
5. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86-94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>

УДК 657.62.338

Осадчук Аліна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Osadchuk Alina

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

HISTORICAL ASPECTS OF ECONOMIC ANALYSIS DEVELOPMENT

Протягом останніх десятиліть можна спостерігати активний розвиток економічного аналізу та суміжних дисциплін, зумовлений низкою змін, що відбуваються у сфері економіки в цілому. Чимало країн світу перебувають на етапі піднесеного економічного розвитку, інші мають відносно стабільну економіку та впроваджують низку інновацій, тим самим забезпечуючи розвиток окремих галузей господарства та держави в цілому. Не дивлячись на це, деякі зовнішні фактори істотним чином перешкоджають належному економічному розвитку держав: пандемія Ковід-19 та спричинені нею економічні проблеми, які вирішувались протягом тривалого проміжку часу, повномасштабна війна в Україні, яка впливає на економіку багатьох країн світу – усе це вносить свої корективи. З огляду на це, виникає необхідність в розвитку окремих наукових напрямів, які мають забезпечити вирішення існуючих проблем. Однією з таких є економічний аналіз, який забезпечує суб'єктів господарювання необхідними даними, отриманими у результаті дослідження організації, структури та стану господарського життя або певної сфери економічної діяльності, завдяки чому існує можливість узагальнити передовий досвід та виявити невикористані резерви, що і слугують основою для вирішення економічних проблем. Економічний аналіз – це синтез низки економічних наук, що сформувався протягом тривалого часу. Тож розуміння сучасної ролі економічного аналізу у забезпеченні належного економічного зростання не є можливим без розгляду історичних аспектів його розвитку, як науки. Розвиток економічного аналізу пов'язаний з виникненням людства, коли почали з'являтися перші процеси та явища, пов'язані з господарською діяльністю суспільства. Так, ще у Давній Греції почали використовувати перші методи аналізу господарської діяльності, які можна вважати передумовою та прототипом методів сучасного економічного аналізу [1]. З огляду на це, основна причина виникнення економічного аналізу, як науки, це розвиток економіки держав, у зв'язку з чим виникла нагальна потреба у здійсненні аналітичних функцій щодо господарської та управлінської діяльності, які і забезпечували активізацію аналізу як практичної діяльності. Разом з тим, виникнення економічного аналізу є характерним для більш давніх часів, ніж період Античності, коли економічна діяльність ще не була настільки розвинена. Відомо, що ще у період неоліту (нового кам'яного віку) почали розвиватись різні галузі відтворювального господарства, такі як землеробство, скотарство, будівництво, образотворче мистецтво тощо. У цей час виник поділ праці, розвивалась система обміну між різними родами, общинами та племенами. Тому вже у цей час з'являлись перші прояви обліку, аналізу та контролю, що здійснювала насамперед жінка. Згодом, саме завдяки економічному розвитку первісних общин утворились перші держави – Єгипет, Індія, Месопотамія та інші. Крім того, розвивались держави (цивілізації) і на європейському континенті, насамперед – Давня Греція та Рим. Економічний аналіз виконував важливу роль у дослідженні господарських операцій, зокрема, мінових товарних, які були поширені у Стародавньому Єгипті, а також у Греції та Римі. Крім того, вже тоді відбувалось зародження оперативного порівняльного аналізу [3]. У Середньовіччя розвиток економічного аналізу був насамперед характерним для європейських держав, пройшовши крізь три основні

періоди – раннього Середньовіччя, зрілого Середньовіччя, пізнього Середньовіччя. Найбільш важливі зміни в економічному аналізі є характерними для зрілого та пізнього Середньовіччя, коли розвивались феодальні відносини та поступово поширювалась наймана праця, що забезпечило розвиток різних галузей господарств. Разом з тим, мали місце деякі недоліки, які стосувались стану економічного аналізу у цей період: наявність вузької інформаційної бази; відсутність єдиних грошових одиниць; обмеженість об'єктів та суб'єктів аналізу; відсутність системного підходу до вивчення економічних процесів та явищ; відсутність регулярного характеру аналітичних процедур; нерозвиненість документації, яка була важливою для здійснення економічного аналізу; статичний характер аналізу.

Аналіз відігравав переважно функцію контролю. Найбільш важливий період розвитку економічного аналізу – це індустріальна та постіндустріальна епоха. Важливими подіями, що відбулися саме у цей період, були: формування світового господарства, міжнародної кооперації та спеціалізації; зародження бухгалтерського обліку; розробка вчень, теорій та методології економічного аналізу; поява економічного аналізу в Україні на початку ХХ ст. тощо. Окрім цього, розвиток економічного аналізу, як самостійної науки, відбувається з 90х років ХІХ ст. Саме у цей час активно розвиваються методики аналізу балансу, розробляються теоретичні проблеми економічного аналізу, методи економічного аналізу впроваджуються у різні галузі господарської діяльності, а після – впроваджуються у сучасні технології [4].

Отже, розвиток економічного аналізу відбувається поступово з давніх часів, коли з'явилися первісні общини, що почали здійснювати господарську діяльність та запровадили поділ праці. В подальшому під впливом розвитку суспільства економічний аналіз ставав все більш важливим, завдяки чому став самостійною наукою, яка сьогодні забезпечує якісний аналіз різних особливостей господарської діяльності шляхом використання розвиненої методології, яка поступово вдосконалюється під впливом розвитку науки і технологій. Тож сьогодні розвиток економічного аналізу не припиняється, а навпаки – посилюється, тому в подальшому важливо систематично проводити наукові дослідження найбільш актуальних питань становлення економічного аналізу.

Список використаних джерел

1. Шестерняк М. М. Сучасний економічний аналіз та його основні види. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. № 20. Ч. 3. 2018. С. 158-162
2. Федоришин Л. І. Витоки розвитку економічного аналізу. Причорноморські економічні студії. Випуск №11. 2016. С. 234-238
3. Лазаришина І.Д. Економічний аналіз: теорія, методологія, практика : дис. ... д-ра екон. наук: 08.06.04. Тернопільський держ. економічний ун-т. Т., 2006. 434 с.
4. Федорович Р., Синькевич Н. Історія становлення та перспективи розвитку економічного аналізу. *Галицький економічний вісник*. Випуск №1 (30). 2011. С. 152-159
5. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
6. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
7. Синькевич Н. І., Ратинський В.В., Співак С.М. Розвиток економічного аналізу в контексті цифрової економіки. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2023. Вип. 4.

УДК: 657.62.338

Пальчак Діана

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІНФЛЯЦІЇ НА БІЗНЕС. ІНФЛЯЦІЙНИЙ РИЗИК

Palchak Diana

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

ECONOMIC ANALYSIS OF THE IMPACT OF INFLATION ON BUSINESS. INFLATION RISK

У сучасних умовах інфляція має значний вплив на бізнес та підприємства, маючи різний вигляд в залежності від їх галузі, розміру та специфіки діяльності. Інфляцію характеризують, як процес при якому зростає загальний рівень цін на послуги і товари, що тягне за собою ряд проблем: втрата купівельної спроможності, знецінення грошей та нестабільність економіки в цілому. Це може статися з різних причин, включаючи надмірний друк грошових коштів; політичну нестабільність, зовнішні дії та негативні економічні події, такі як нафтові кризи. Інфляційні кризи можуть мати серйозні соціальні та економічні наслідки, такі як втрата довіри до валюти, зростання безробіття та зниження рівня життя. Серед основних причин виникнення інфляції можна зазначити: 1) Використання друкарського верстату задля покриття дефіциту державного бюджету, через незбалансованість видатків і прибутку, як наслідок збільшення грошової маси; 2) Відсутність вільного ринку та досконалої конкуренції. Виробники на сучасному ринку зацікавлені в підтримці стабільних або зростаючих цін на товар, задля власної вигоди, використовуючи для цього скорочення виробництва і пропозиції товарів; 3) Проблема з логістикою. Унаслідок всесвітньої пандемії та війни з'явилося порушення ланцюгів постачання, що спричинило різке зростання цін на продукти та сировину, адже з'явилися затримки та обмеження в деяких світових експортних центрах. І якщо з часом світ оголтувся та вирішив це питання, то у зв'язку із теперішньою ситуацією в Україні, внаслідок збройної агресії, для нас це залишається великою проблемою; 4) Нестача робочої сили. Пандемія та війська спричинили дефіцит робочої сили, що потягнуло за собою збільшення обсягу виконуваних задач та підвищення заробітної плати для працівників, що не залишили свої робочі місця. В результаті це збільшило кількість грошей у вільному обігу, що вплинуло на ріст попиту та цін на послуги і товари; 5) Російське вторгнення в Україну. На Україну припадає близько 10% світового експорту пшениці та інших товарів, через проблему з логістикою та знищенням цих продуктів внаслідок бойових дій, на світовому ринку також почала виникати криза, що призвело до зростання цін.

В залежності від певних специфічних ознак виділяють такі види інфляції: 1) За критерієм відкритості (відкрита та прихована). Відкрита інфляція виникає за рахунок зростання цін на товари і послуги на ринках, де відбувається вільне ціноутворення; прихована виникає внаслідок товарного дефіциту, який супроводжується прагненням державних органів стримувати ціни на посередньому рівні. Це досягається шляхом блокування цін; 2) За темпом розвитку (помірна, галопуюча та гіперінфляція). Помірна характеризується повільним, довгостроковим зростанням. Інфляція не перевищує 10% на рік. Цей тип інфляції є найпоширенішим у більшості країн з розвинутою ринковою економікою і вважається нормальним явищем. Галопуюча інфляція характеризується швидким зростанням цін. Її темпи можуть сягати від 20% до 300% на рік. Гіперінфляція характеризується дуже високими темпами зростання понад 1000% на рік у цінах. Її особливість в тому, що ситуація виходить з-під контролю при подорожчанні. Звичайні важелі для нормального функціонального підключення та контролю цін не працюють.

В умовах гіперінфляції гроші починають втрачати здатність виконувати свої функції, знижується їх роль в економіці, відбувається натуралізація економічних відносин, поширюються бартерні операції, дезорганізуються, дезорганізуються фінансово-кредитні механізми, розвиваються стихійні процеси в економіці. Гіперінфляція викликає стагфляцію. Комбінована стагфляція, поєднання стагнації та інфляції, економічний стан, за якого відбувається одночасний спад виробництва, зростання цін і безробіття, поєднання економічної кризи та інфляції; 3) За прогнозуванням (очікувана, неочікувана). Очікуваний рівень інфляції - це зростання цін за певний період часу. Це запланований рівень, очікуваний рівень інфляції в певний момент у майбутньому. Неочікувана інфляція відноситься до тривалого періоду вищих, ніж очікувалося, рівнів інфляції. Якщо очікуваний рівень інфляції становить 10% на рік, а фактичний рівень інфляції за той самий період становить 15%, неочікуваний рівень інфляції становить 5%. Завданням будь-якого підприємства є спостереження за рівнем інфляції та вчасне запобігання її наслідкам, адже це визначає діяльність, вплив на витрати, ціноутворення, попит і споживання, та фінансове планування. Запобігання інфляційної кризи є головним завданням держави для забезпечення стабільності в економіці. Для цього необхідно підтримувати виробництво, що забезпечить збільшення продуктивності та підтримку розвитку виробництва, що призводить до зменшення тиску на ціни. Важливо стимулювати конкуренцію, що сприятиме збереженню розумних цін на ринку, приймати відповідні заходи щодо моніторингу цін, що входить в обов'язки антимонопольного комітету та уряду. Задля запобігання інфляції уряд також повинен регулювати фіскальні показники, тоді як банк має вживати заходи щодо грошової політики: зміна процентних ставок, керування обсягом грошей в обігу, купівля або продаж цінних паперів. Для захисту свого бізнесу від інфляційної кризи підприємці також можуть використовувати певні стратегії, серед головних перегляд цін. Підприємець повинен перевіряти ціни з урахуванням інфляції аби не втратити прибутковість та не підвищувати ризик зростання витрат на виробництво. Наступним кроком стратегій є укладання договорів з постачальниками та клієнтами, що дасть змогу уникнути ризику зміни цін під час інфляційного тиску, Пошук альтернативних постачальників для забезпечення матеріалами, оптимізація витрат, правильне розподілення запасів задля уникнення залежності від зростання цін на сировину, тощо.

Отже, питання ризику виникнення інфляційної кризи залишатиметься актуальним завжди, дотримання стратегій та аналіз причин надасть змогу передбачити кризу та зберегти діяльність підприємства та ринку.

Список використаних джерел:

1. Бея М. Глобальна інфляція: причини, наслідки і шляхи подолання. Аналітичний центр ADASTRA. 2022. <https://adastra.org.ua/blog/globalna-inflyaciya-prichini-naslidki-i-shlyahi-podolannya>
2. Данилишин Б. Інфляційні процеси в Україні і світі та їх перспективи. Блог Богдана Данилишина. 2022. https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/513069_inflyatsiyni_protsezi_ukraini_i_sviti.html
3. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>

УДК: 657.474

Пашкевич Аліна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОДИ ОБЛІКУ ВИТРАТ І КАЛЬКУЛЮВАННЯ

Pashkevych Alina

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

THE METHODS OF COST ACCOUNTING AND COSTING

В сучасному бізнес-середовищі методи обліку витрат та калькулювання є досить важливими. Управління витратами та точне калькулювання стають стратегічно важливими для підтримки прибутковості та конкурентоспроможності підприємств у глобальній економіці. Зростання вартості ресурсів, посилення конкуренції, технологічні зміни та змінені вимоги споживачів підкреслюють актуальність цієї теми.

Облік витрат – це методи та процедури, що використовуються компаніями для відстеження, реєстрації та аналізу витрат, понесених у процесі виробництва та надання товарів і послуг. Ці методи включають систематичну реєстрацію всіх витрат, пов'язаних з виробництвом, включаючи сировину, робочу силу, накладні витрати та інші непрямі витрати.

Залежно від багатьох факторів, таких як: характер технічного процесу, організація виробництва, вид продукції, робіт або послуг, їх складність, тип, характер технічного процесу та вид накладних витрат, промислові підприємства можуть використовувати різні методи обліку витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції.

До основних методів калькулювання собівартості належать:

1. Простий (однопредельний) метод калькулювання собівартості використовується в галузях, де немає незавершеного виробництва або воно є незначним. Прикладами є видобуток вугілля та виробництво електроенергії.

Суть цього методу зводиться до прямого калькулювання. Тобто всі виробничі витрати за статтями калькуляції діляться на кількість виробленої продукції. Результатом є собівартість одиниці продукції.

2. Нормативний метод застосовується на підприємствах різних галузей промисловості масового та серійного характеру виробництва, де виготовляється різноманітна і складна продукція, що складається з великої кількості деталей і вузлів (наприклад, машинобудування, виробництво одягу, взуття, триколісних велосипедів, шин, меблів тощо).

Основою методу є нормативні витрати виробничих ресурсів і нормативні калькуляції, розроблені на основі даних оперативного обліку. Нормативні норми витрат виробничих ресурсів розробляються для кожного виду деталі, вузла або виробу з урахуванням технології та організації конкретного виробництва.

Застосовуючи нормативне калькулювання, фактична собівартість продукції (робіт, послуг) визначається шляхом додавання (віднімання) до нормативної собівартості виявлених протягом звітного періоду відхилень від стандарту та змін у стандартах.

3. Позамовний метод калькулювання собівартості є найбільш придатним для одиничних або дрібносерійних виробництв, що випускають невелику кількість предметів одноразового використання або однорідної продукції.

Цей метод також використовується в інструментальних цехах машинобудівних підприємств для обліку витрат на виробництво спеціальних інструментів, обладнання та інших виробів, що виготовлених на замовлення споживачів. Поштовий метод також використовується в ремонтних майстернях та майстернях технічного обслуговування.

4. Попередельний метод застосовується на підприємствах, де сировина і технологічні характеристики серійно виробленої продукції схожі, в таких виробництвах

здійснюється калькулювання собівартості за фізичними, хімічними і технологічними процесами. Фізичні, хімічні та термічні виробничі процеси є поширеними на таких виробництвах. Попередільний метод також може застосовуватися в галузях, де сировина використовується комплексно.

Особливістю цього методу є те, що об'єктом калькулювання виробничої собівартості є технологічний процес, а в межах цього процесу - певні продукти, які класифікуються за калькуляційними групами на основі принципів однорідності основного матеріалу та складності його обробки.

Отже, дослідивши та проаналізувавши всю інформацію, що стосується методів обліку витрат і калькулювання у висновку можна зазначити, що методи обліку витрат та калькулювання відіграють важливу роль у сучасному бізнес-середовищі. Вони є необхідним інструментом для ефективного управління витратами та забезпечення прибутковості підприємств. Актуальність цих методів постійно зростає в умовах посилення конкуренції, змін на ринку та технологічних інновацій. Важливо вибирати та застосовувати належні методи в залежності від специфіки діяльності підприємства та його цілей. Глибоке розуміння і вміння правильно використовувати ці методи дозволяють підприємствам оптимізувати виробничі процеси, підвищувати ефективність та залишатися конкурентоспроможними на ринку. Таким чином, розробка та вдосконалення методів обліку витрат і калькулювання залишається однією з ключових пріоритетних задач для сучасних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н. А., Подвальна Н. Е., Семенова К. Д. Економічний аналіз: навч. посібник. Одеса: ППЦ «Белка». 2020. 240 с.
2. Королюк Т.М., Співак С.М., Ратинський В.В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 6 (85). С. 88-96.
3. Королюк Т., Хомин П., Співак С. Особливості організації управлінського обліку в системі контролінгу. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С. 71-77.
4. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
5. Синькевич Н. І. Економічний аналіз. Тернопіль : ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. 97 с.
6. Шведа Н.М., Краузе О.І. Електронна комерція: сучасний стан та стратегії розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічна науки». 2024. Вип. 2 (82). URL: <https://www.inter-nauka.com/archive/archive-of-issues-ekonomika>
<https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-2-963>

УДК 336

Поливко Тарас

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ФОНДІВ

Poluvko Taras

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

ANALYSIS OF FIXED ASSETS

Основні фонди – це частина активів підприємства, які використовуються протягом тривалого часу (більше одного року) для виробництва продукції, надання послуг, виконання робіт або для управлінських потреб. Їх вартість переноситься на готову продукцію (послуги) частинами у вигляді амортизації.

Основні фонди – це не просто активи, а й життєва сила будь-якого виробничого підприємства. Їх ефективне використання – запорука успішного функціонування та стійкого розвитку. Саме тому аналіз основних фондів відіграє таку важливу роль у фінансовому аналізі підприємства.

Залежно від призначення та сфери використання, основні фонди поділяються на: виробничі, а саме машини, обладнання, транспортні засоби, виробничі будівлі та споруди; невиробничі: житлові будинки, об'єкти соціально-культурного побуту, спортивні споруди, тощо.

За способом участі у виробничому процесі поділяються на активні: машини, обладнання, інструменти та пасивні: будівлі, споруди, передавальні пристрої. Аналіз основних фондів ґрунтується на системі показників, які характеризують їх кількісний та якісний стан, динаміку та ефективність використання. За кількісними показниками основні фонди класифікуються по вартості (загальна, первісна, залишкова) та по структурі (за видами, групами, віком) і також за показниками динаміки (коефіцієнти приросту, вибуття, оновлення).

Якісні показники характеризують технічний рівень та стан основних фондів, їх енергетичну ефективність та рівень зносу і застаріння. Для ефективності використання основних фондів визначаємо фондівіддачу (обсяг продукції на 1 грн. основних фондів), фондомісткість (вартість основних фондів на 1 грн. продукції), рентабельність основних фондів (прибуток на 1 грн. основних фондів). Для вивчення основних фондів використовуються різноманітні методи, а саме: порівняльний аналіз – для порівняння показників підприємства з аналогічними даними інших підприємств галузі. Горизонтальний та вертикальний аналіз для оцінки динаміки та структури показників основних фондів у часі. Факторний аналіз: вивчення впливу факторів на зміну показників ефективності використання основних фондів. Використовують також спеціальні методи для розрахунку коефіцієнтів фондівіддачі, фондомісткості, окупності інвестицій.

Підприємства використовують ряд заходів для підвищення використання основних засобів та оновлення основних фондів. Здійснюють заміну застарілого та зношеного обладнання на нове, більш продуктивне, модернізацію та реконструкцію оновлення та вдосконалення діючого обладнання. Інтенсифікацію використання для збільшення обсягів виробництва продукції з одиниці основних фондів. Актуальними є підвищення технічного рівня, впровадження нових технологій та методів виробництва, оптимізація структури основних фондів і приведення структури у відповідність до потреб виробництва.

Аналіз основних фондів є невід'ємною частиною комплексного фінансового аналізу підприємства. Він дає можливість оцінити фінансовий стан підприємства, визначити його конкурентні переваги та недоліки, прогнозувати перспективи розвитку,

обґрунтувати управлінські рішення щодо інвестування, модернізації та оптимізації використання основних фондів оцінювати інвестиційну привабливість підприємства для потенційних інвесторів та кредиторів і здійснювати фінансовий аналіз угод щодо придбання, продажу чи оренди основних фондів.

Результати аналізу основних фондів можуть бути корисними для різних груп користувачів, а саме для керівництва підприємством прийняття обґрунтованих рішень щодо управління основними фондами, планування інвестицій, оцінки ефективності виробництва. Для інвесторів та кредиторів необхідна оцінка фінансового стану та перспектив розвитку підприємства, прийняття рішення щодо інвестування чи кредитування. Податкові органи цікавить контроль за використанням податкових пільг та нарахування амортизації. Для інших аналітиків та консультантів проводять оцінку потенціалу підприємства та розроблення рекомендацій щодо його розвитку.

Майбутніми тенденціями в управлінні основними фондами являються інноваційність (впровадження новітніх технологій та обладнання для підвищення ефективності виробництва), екологічність (використання енергоощадного та екологічно чистого обладнання), цифровізація, а саме застосування цифрових технологій для управління активами, оптимізації виробничих процесів та технічного обслуговування, аутсорсинг – передача на аутсорс функцій з управління та обслуговування окремих груп основних фондів та лізинг і використання лізингових схем для фінансування придбання основних фондів.

24 лютого 2022 року стало поворотним моментом в історії України. Повномасштабна війна, розв'язана росією, спричинила значні руйнування та втрати для української економіки, включаючи й основні фонди. За оцінками Київської школи економіки, станом на 1 грудня 2023 року прямі збитки інфраструктури України через війну сягають 138 мільярдів доларів США. Значна частина цих збитків припадає на промислові підприємства, транспортну інфраструктуру, житловий фонд та інші об'єкти основних фондів. В умовах війни значно прискорився знос основних фондів. Це пов'язано з безперервною роботою підприємств в екстремальних умовах, неможливістю проведення планового ремонту та технічного обслуговування, а також руйнуванням об'єктів інфраструктури. Внаслідок бойових дій та окупації частина основних фондів України була втрачена. Це стосується, зокрема, підприємств, розташованих на тимчасово окупованих територіях, а також транспортних засобів, обладнання та інших активів, які були знищені або вивезені до росії. Війна призвела до різкого скорочення інвестицій в основні фонди. Це пов'язано з високими ризиками, невизначеністю економічної ситуації та обмеженими фінансовими ресурсами.

Відновлення основних фондів України після закінчення війни потребуватиме значних зусиль та ресурсів. За оцінками експертів, на це може знадобитися десятки років та сотні мільярдів доларів. Основними пріоритетними напрямками відновлення є відновлення критичної інфраструктури: мостів, доріг, енергетичних об'єктів, водогонів та інших систем, необхідних для життєдіяльності країни, модернізація основних фондів: оновлення обладнання та технологій з метою підвищення їх ефективності та конкурентоспроможності, розвиток нових галузей економіки: інвестування в нові галузі, які мають високий потенціал для зростання та можуть стати драйверами економічного відновлення.

Важливу роль у відновленні основних фондів України відіграватимуть міжнародні партнери. Їхня допомога може бути спрямована на надання фінансових ресурсів, кредитів, грантів, інвестицій, а також на технічну допомогу: постачання обладнання, матеріалів, експертна підтримка та політичну підтримку, створення сприятливих умов для інвестування в Україну. Відновлення основних фондів України – це складне

завдання, але воно є необхідним для відновлення економіки країни та забезпечення її сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Аналітична доповідь "Вплив війни на економіку України". Київська школа економіки, 2023. URL: <https://kse.ua/ua/>
2. Аналіз та оцінка ефективності використання основних фондів підприємств: URL: https://kztdop.ipf.npu.edu.ua/images/Science/BGD_Conferenc/2023/Program-conf-BGD-2023.pdf
3. "Відновлення України: план дій". Центр економічної стратегії, 2022. URL: <https://recovery.gov.ua/>
4. Королюк Т.М., Співак С.М., Ратинський В.В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 6 (85). С. 88-96.
5. Королюк Т., Хомин П., Співак С. Особливості організації управлінського обліку в системі контролінгу. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С. 71-77.
6. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
7. "Оцінка збитків, завданих інфраструктурі України внаслідок війни". Київська школа економіки, 2023. URL: <https://mtu.gov.ua/files/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%>
8. Шведа Н.М., Краузе О.І. Електронна комерція: сучасний стан та стратегії розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічна науки». 2024. Вип. 2 (82). URL: <https://www.inter-nauka.com/archive/archive-of-issues-ekonomika>
<https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-2-963>
9. Шовкун В.М. "Війна та економіка України: наслідки та перспективи". 2023. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>

УДК 336

Рій Діана, Синькевич Надія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ЗА ЕЛЕМЕНТАМИ ВИТРАТ

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

Rii Diana, Synkevych Nadezhda

ANALYSIS OF COST PRICE BY COST ELEMENTS

Аналіз собівартості є важливим інструментом для розуміння та управління витратами у будь-якому бізнесі. Знання точної структури витрат дозволяє компанії оптимізувати свої операції, виявляти та усувати неефективності, а також приймати зважені управлінські рішення щодо ціноутворення, інвестицій та стратегічного розвитку. Ретельний аналіз елементів собівартості надає керівництву глибоке розуміння фінансових процесів у організації, допомагаючи виявляти можливості для зниження витрат та підвищення прибутковості. Цей аналіз є особливо важливим в умовах мінливого ринкового середовища, та викликів, що створила пандемія Covid-19 і військові дії, коли компаніям необхідно швидко реагувати на зміни та підтримувати свою конкурентоспроможність.

Собівартість – це сукупність всіх витрат підприємства, пов'язаних із виробництвом та реалізацією продукції, товарів, робіт і послуг. Вона складається з декількох ключових елементів, які необхідно детально аналізувати для ефективного управління прибутковістю та підвищення конкурентоспроможності, а саме:

Матеріальні витрати - вартість сировини, матеріалів, енергії, палива та інших матеріальних ресурсів, використаних у виробничому процесі. Цей елемент потребує глибокого аналізу з метою оптимізації споживання та вартості.

Витрати на оплату праці - заробітна плата всіх категорій персоналу, включаючи відрахування на соціальні заходи. Належне управління цим елементом дозволяє забезпечити справедливу оплату праці та підвищити продуктивність.

Амортизація - поступове списання вартості основних засобів та нематеріальних активів. Аналіз амортизації допомагає оцінити ефективність використання виробничих потужностей та спланувати інвестиції в оновлення обладнання.

Інші операційні витрати - витрати на оренду, ремонт, збут, адміністрування тощо. Ретельне управління цим елементом дозволяє виявити резерви для скорочення загальновиробничих витрат.

Матеріальні витрати – це одна з ключових статей витрат у багатьох галузях промисловості. Ефективне управління та аналіз матеріальних витрат може суттєво вплинути на фінансові результати підприємства. Важливо проаналізувати структуру та динаміку матеріальних витрат, виявити найбільш витратні компоненти, а також розробити заходи з їх оптимізації.

Аналіз матеріальних витрат передбачає детальне вивчення їх складу, оцінку ефективності використання сировини та матеріалів, пошук можливостей зниження норм витрат та заміни дорогих компонентів більш дешевими аналогами. Особливу увагу слід приділяти аналізу витрат на енергоносії, паливно-мастильні матеріали, а також на придбання комплектуючих виробів та напівфабрикатів. Важливо також урахувати сезонні коливання цін на матеріальні ресурси та розглядати можливості їх закупівлі у більш вигідний період.

Оптимізація матеріальних витрат може передбачати впровадження системи жорсткого нормування витрат, використання сучасних ресурсозберігаючих технологій, вдосконалення логістичних процесів, налагодження тісних партнерських відносин з ключовими постачальниками. Важливим напрямком також є розвиток власного

виробництва ключових компонентів, що дозволяє знизити залежність від зовнішніх постачальників.

Витрати на оплату праці є одним із ключових елементів у структурі собівартості. Вони включають в себе основну заробітну плату, додаткову заробітну плату, доплати та надбавки, премії та інші заохочувальні виплати. Аналіз структури цих витрат дозволяє виявити проблемні ділянки та визначити шляхи оптимізації. Основними показниками, що впливають на величину витрат на оплату праці є ряд факторів, таких як: кількість працівників, рівень їх кваліфікації, система мотивації та заохочення, вимоги ринку праці, рівень мінімальної заробітної плати, інфляція тощо. Аналіз цих факторів дозволяє виявити резерви для зниження витрат на оплату праці без шкоди для ефективності роботи підприємства.

Ефективне управління витратами на оплату праці передбачає використання таких методів, як оптимізація чисельності персоналу, вдосконалення системи мотивації, впровадження сучасних технологій, аутсорсинг окремих функцій, підвищення продуктивності праці тощо. Комплексний підхід до управління дозволяє знизити витрати на оплату праці без негативного впливу на результати діяльності.

Відрахування на соціальні заходи один із найважливіших елементів операційних витрат підприємства. Ретельний аналіз цих витрат допомагає оптимізувати фінансові потоки та покращити загальну ефективність діяльності. Розглядаючи цей аспект, необхідно приділити увагу базам розрахунку, ставкам відрахувань, а також провести регулярний аудит нарахувань, щоб забезпечити їх правильність та своєчасність. Така комплексна оцінка дозволить виявити можливості для скорочення витрат без порушення вимог законодавства. Наприклад, аналіз баз може показати, що частина заробітної плати виводиться в "тіньову" зону, що призводить до недорахування відрахувань. виправлення цього питання дозволить підвищити фінансову дисципліну та збільшити відрахування до соціальних фондів, не збільшуючи при цьому трудових витрат. Крім того, відслідковування динаміки ставок відрахувань дасть змогу завчасно реагувати на зміни та здійснювати ефективне бюджетування.

Одним із важливих елементів собівартості є амортизація, оскільки вона відображає знос основних засобів, необхідних для виробничого процесу. Ретельний аналіз амортизаційних відрахувань дає можливість виявити резерви зниження собівартості та оптимального планування оновлення основних фондів. Аналіз амортизації включає в себе вивчення динаміки та структури амортизаційних відрахувань, їх частки у собівартості, ефективності використання основних засобів. Важливо визначити, чи адекватно амортизаційні нарахування відображають реальний знос обладнання та чи забезпечують необхідні кошти для його оновлення. При цьому слід враховувати зміни у нормах амортизації, термінах використання та вартості основних засобів.

Планування амортизаційних відрахувань має бути узгоджене з виробничою програмою та планами технічного переоснащення. Необхідно розрахувати обсяг амортизаційних відрахувань, виходячи з вартості основних засобів та встановлених норм, а також визначити оптимальні терміни оновлення обладнання з урахуванням виробничих потреб та фінансових можливостей.

Інші операційні витрати включають широкий спектр різноманітних витрат, які не належать до основних елементів собівартості, таких як матеріальні витрати, витрати на оплату праці чи відрахування на соціальні заходи. Сюди можуть входити такі статті, як оренда офісних приміщень, комунальні послуги, витрати на маркетинг і рекламу, витрати на відрядження та представницькі витрати, а також інші адміністративні та управлінські витрати. Розуміння точного складу цих витрат є ключовим для ефективного аналізу та пошуку можливостей для оптимізації.

Для ефективного управління іншими операційними витратами необхідно провести детальний аналіз їхньої структури. Важливо визначити, які статті витрат найбільші за обсягом та оцінити, чи вони є виправданими та необхідними для діяльності компанії. Крім того, аналіз історичної динаміки цих витрат допоможе виявити тенденції та потенційні можливості для економії.

Важливо не лише провести аналіз та визначити можливості для його скорочення, а й постійно контролювати та моніторити ефективність впроваджених заходів. Регулярний аналіз динаміки інших операційних витрат, порівняння фактичних та запланованих показників, а також виявлення нових можливостей для оптимізації допоможуть підтримувати процес безперервного вдосконалення та забезпечити стійке зниження витрат у довгостроковій перспективі.

Методи аналізу собівартості за елементами витрат, для цього використовують наступні, а саме:

-Горизонтальний аналіз собівартості, що передбачає порівняння окремих елементів витрат за кілька звітних періодів. Це дозволяє виявити динаміку зміни кожного елемента витрат та ідентифікувати ключові фактори, що впливають на них. Наприклад, можна проаналізувати, як змінилась частка матеріальних витрат у загальній структурі собівартості протягом кількох років, і на цій основі зробити висновки щодо ефективності управління матеріальними ресурсами.

-Вертикальний аналіз, який полягає у визначенні частки кожного елемента витрат у загальній сумі собівартості за звітний період. Це дає змогу виявити структуру собівартості, зрозуміти, які статті витрат є найбільш вагомими, та спрямувати зусилля на оптимізацію саме цих статей. Наприклад, якщо частка матеріальних витрат становить 60% від загальної собівартості, то зусилля з управління витратами слід зосередити саме на матеріальних ресурсах.

-Аналіз відхилень передбачає порівняння фактичних показників елементів собівартості з плановими або нормативними. Це дозволяє виявити причини зростання або зниження окремих статей витрат та своєчасно вжити необхідних коригувальних заходів. Наприклад, якщо фактичні витрати на оплату праці перевищують планові, то можна проаналізувати причини такого перевищення та вжити заходів з оптимізації витрат на персонал.

Важливо не лише провести аналіз та визначити можливості для скорочення, а й постійно контролювати та моніторити ефективність впроваджених заходів. Регулярний аналіз динаміки інших операційних витрат, порівняння фактичних та запланованих показників, а також виявлення нових можливостей для оптимізації допоможуть підтримувати процес безперервного вдосконалення та забезпечити стійке зниження витрат у довгостроковій перспективі.

Аналіз собівартості за елементами витрат є важливою частиною управління витратами для будь-якого підприємства та є актуальною темою для обговорення. Цей аналіз дозволяє виявити основні "точки витрат", розробити заходи для їх оптимізації та підвищення ефективності операційної діяльності. Детальний розгляд кожного елемента собівартості – матеріальних витрат, витрат на оплату праці, відрахувань на соціальні заходи, амортизації та інших операційних витрат – дозволяє менеджменту приймати зважені управлінські рішення та спрямовувати зусилля на найбільш "проблемні" статті витрат.

Комплексний підхід до аналізу та управління витратами за елементами собівартості дозволить підприємствам досягти значної оптимізації витрат, підвищити рентабельність та конкурентоспроможність. Це, в свою чергу, створить надійну основу для стратегічного розвитку бізнесу в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Дутчак О., Гладун А. Наглядати та виробляти: автоматизація на українських підприємствах. URL: <https://www.cslr.org.ua/avtomatizatsiya-na-ukrayinskih-pidpriyemstvah/>
2. Королюк Т.М., Співак С.М., Ратинський В.В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 6 (85). С. 88-96.
3. Королюк Т., Хомин П., Співак С. Особливості організації управлінського обліку в системі контролінгу. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С. 71-77.
4. Синькевич Н.І. Економічний аналіз: конспект лекцій. URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/24763/1/Ekonomichnyj_analiz_konspekt.pdf&ved=2ahUKEwjnnPCi0ZuGAxUgQvEDHTyODcw4ChAWegQICxAB&usg=AOvVaw395o2H2fCk1IzBQzRMQ-N9
5. Суходольська Д.В. Методика обліку, аналізу та контролю витрат на виробництво і формування собівартості продукції за матеріалами ТзОВ «М'ясокомбінат «Янтар». URL: <https://ir.dpu.edu.ua/items/59893010-8231-4268-b1c5-c182749db4ba>
6. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>

УДК: 336

Рубченко Ангеліна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Rubchenko Angelina

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

METHODS OF ECONOMIC ACTIVITY ANALYSIS

Господарська діяльність – це систематична діяльність суб'єктів господарювання, спрямована на виробництво товарів, надання послуг, обіг ресурсів і товарів, а також інші економічні операції з метою отримання прибутку. Щоб вона досягла ефективного розвитку потрібно провести економічний аналіз. Вивчення методів аналізу господарської діяльності підприємства є важливим, оскільки воно сприяє покращенню прийняття рішень на основі об'єктивних даних, ефективному управлінню ресурсами, виявленню та управлінню ризиками, а також підвищенню конкурентоспроможності підприємства за рахунок аналізу його сильних і слабких сторін в порівнянні з конкурентами. Це значуще в умовах розвитку ринкових засад в нашій економіці, які ускладнюють завдання для прийняття будь-яких рішень компанії,

В теперішніх умовах з урахуванням швидких змін в економіці, технологіях та ринкових умовах необхідно знати основи економічного аналізу господарської діяльності та його методи тому, що вивчення методів аналізу господарської діяльності є основою для компетентного управління, стратегічного планування та забезпечення стабільності та росту підприємства в сучасних економічних умовах.

Метод аналізу має свої особливості, такі як: практичність, адаптивність, гнучкість, системність, точність, повнота, зрозумілість, відкритість, об'єктивність, Метод реалізується через методику. Методологія – це набір аналітичних прийомів і правил вивчення економіки підприємств, які тією чи іншою мірою відповідають меті аналізу.

Прийоми аналізу господарської діяльності можна поділити на дві групи: якісні та кількісні. Кількісні методи часто використовуються для аналізу конкретних показників та вимірювання змін, тоді як якісні методи(індукція, дедукція, SWOT-аналіз) дозволяють отримати глибше розуміння контексту динаміки та особливості економічних явищ. В практиці аналізу ці два прийоми комбінують.

Найпоширенішими традиційними статистичними методами і прийомами, які використовуються в аналітичній обробці (переважно первинній обробці), є використання абсолютних і відносних величин:

Абсолютні величини в економічному аналізі відображають реальні числові значення певного показника без врахування інших факторів чи контексту. Це може бути конкретний обсяг продажів, сума витрат чи кількість працівників. Вони є основою для подальшого економічного аналізу.

Відносні величини - це величини, які дозволяють аналізувати та інтерпретувати абсолютні показники в контексті, робити порівняння між різними періодами, ринками чи підприємствами(наприклад, відсотки, коефіцієнти, індекси тощо). Вони є важливим інструментом для глибокого розуміння економічних явищ та процесів.

Середні величини – це інтермедіарні величини між абсолютними та відносними. Без розрахунку середніх значень неможливо досліджувати процеси та виявляти їх закономірності, вивчати явища на основі різноманітних сукупностей, вивчати явища зі змінною динамікою та зрозуміти центральні тенденції. Вони допомагають отримати більш комплексне розуміння даних, ніж абсолютні показники, і менш деталізоване, ніж відносні.

Порівняння є дуже поширеним методом аналізу. Це, звичайно, починає розв'язувати багато аналітичних завдань і визначає напрям аналітичних досліджень. Іншими словами, порівняння як метод дослідження зосереджується на спільних рисах і відмінностях одного показника від іншого (планових і фактичних показників, базових і фактичних показників, аналогічних показників минулих років і фактичних показників тощо) здійснюється шляхом порівняння з іншими показниками для визначення.

Метод групування використовується для класифікації даних чи об'єктів за певними однорідними ознаками чи критеріями. Це допомагає в зрозумінні структури даних та характеристик груп. Групування може використовуватись для сегментації ринку, аналізу продажів та інших аспектів економічного аналізу.

Балансовий метод дозволяє оцінити, як компанія фінансує свою діяльність, як розподіляються її активи, та як вони залучені в різні інвестиційні проекти. Тут порівнюються активи, пасиви та власний капітал. Наприклад, при оцінці ліквідності, аналізу капітальної структури, оцінці ефективності управління запасами тощо. Він є основою для багатьох рішень в управлінні підприємством.

Індексний метод аналізу використовується для вимірювання змін в різних економічних показниках, таких як ціни, витрати, обсяги виробництва, обороти тощо. Цей метод дозволяє аналізувати динаміку змін за певний період часу в порівнянні з базовим періодом.

Часто використовують статистичні методи та побудови таблиць. У таблицях аналізуємо: абсолютні показники, відносні, іншу вихідну інформацію, розрахункові показники, факторні показники, результативні, послідовні дії факторного аналізу, знаходимо баланс відхилень, зведені результати аналізу. Таблиці дозволяють зорганізувати інформацію таким чином, щоб було легко розуміти зв'язки, зробити порівняння та виявити закономірності.

Методи аналізу господарської діяльності підприємства є важливим інструментом для забезпечення його стійкості та конкурентоспроможності на ринку. Аналіз господарської діяльності допомагає управлінню підприємством приймати обґрунтовані рішення, стратегічно планувати та ефективно використовувати ресурси. Володіння прийомами і методами економічного аналізу дає низку переваг для індивіда, команди чи організації, забезпечуючи надійність та стабільність в сучасному бізнес-середовищі.

Список використаних джерел:

1. Корольок Т., Співак С., Ратинський В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 85. №6. С. 88-96.
2. Корольок Т., Хомин П., Співак С. Особливості організації управлінського обліку в системі контролінгу. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С. 71-77.
3. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
4. Синькевич Н.І. Економічний аналіз: конспект лекцій. URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/24763/1/Ekonomichnyj_analiz_konspekt.pdf&ved=2ahUKEwjnnPCi0ZuGAXUgQvEDHTyODcw4ChAWegQICxAB&usg=AOvVaw395o2H2fCk1IzBQzRMQ-N9

УДК: 336

Сивак Тетяна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
**ЗНАЧЕННЯ АНАЛІЗУ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ В ПІДВИЩЕННІ
ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

Syvak Tatiana

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
**THE IMPORTANCE OF PRODUCT COST ANALYSIS IN INCREASING THE
EFFICIENCY OF THE ENTERPRISE**

Аналіз собівартості продукції, робіт та послуг має важливе значення, оскільки може пояснити тенденції зміни даного показника, розрахувати вплив на приріст собівартості, виконання плану, визначити резерви і дати оцінку роботи підприємства стосовно використання можливостей зниження собівартості продукції. А також в умовах жорсткої конкуренції та мінливої ринкової кон'юнктури, підвищення ефективності діяльності підприємства є ключовим фактором його успішного розвитку. Одним із найважливіших інструментів досягнення цієї мети слугує аналіз собівартості продукції, тому одним із основних завдань є дослідження значення аналізу собівартості продукції в підвищенні ефективності діяльності підприємства.

При дослідженні використовуються такі методи як порівняльний аналіз. Для аналізу використовується звітність підприємства, де є дані про собівартість продукції (аналіз проводять за статтями витрат, в розрізі видів продукції, проводять порівняння з планом та попередніми періодами); характеризують обсяги виробництва та продажів; дані про рентабельність продукції; динаміка витрат на виробництво. Для порівняння також використовуються дані про собівартість аналогічної продукції конкурентів, які можна отримати з відкритих джерел (наприклад, звітність, публікації).

Статистичний аналіз є одним із основних, що дозволяє визначити статистичні дані, а саме середньогалузеві показники собівартості продукції; динаміку цін на ресурси (матеріали, енергія, робоча сила); інші статистичні дані, що характеризують економічне середовище. Статистичні дані свідчать про те, що аналіз собівартості продукції може мати значний вплив на фінансові результати підприємства. Можна навести приклад, що за даними дослідження, проведеного консалтинговою компанією McKinsey, зниження собівартості продукції на 1% може призвести до збільшення рентабельності продажів на 2-3%.

Собівартість - це сукупність витрат, які необхідно використати для виробництва одиниці продукції [5]. Вона включає в себе прямі та опосередковані витрати. Відображаючи рівень витрат на виробництво собівартість комплексно характеризує ступінь використання всіх ресурсів підприємства, а також рівень техніки, технології та організації виробництва. Чим краще працює підприємство (інтенсивніше використовує виробничі ресурси, успішніше вдосконалює техніку, технологію та організацію виробництва), тим нижчою є собівартість продукції. Тому собівартість – один з найважливіших показників ефективності виробництва.

Сучасна економіка вимагає від підприємств постійного підвищення ефективності, щоб утриматися на конкурентному ринку та забезпечити стабільний прибуток. Одним із ключових інструментів у досягненні цієї мети є аналіз собівартості продукції.

Собівартість продукції має тісний зв'язок з її ціною. Це проявляється в тому, що собівартість є базою ціни товару й водночас так сказати «обмежувачем» для виробництва (тобто ніхто не випускатиме продукцію, коли ринкова ціна нижча за її собівартість).

Планування й облік собівартості продукції здійснюються за елементами витрат і статтями калькуляції, а тому і аналіз собівартості продукції теж здійснюється передусім за цими напрямками. Витрати підприємства відшкодовуються за рахунок двох таких власних джерел: собівартості, прибутку. Через собівартість відшкодовуються такі витрати підприємства, які мають зв'язок з виробництвом, тобто забезпечують просте відтворення всіх факторів виробництва: предметів, засобів праці, робочої сили та природних ресурсів.

Аналіз собівартості дозволяє виявити слабкі місця в процесі виробництва та шляхи їх оптимізації. Шляхом порівняння фактичної собівартості з плановою, можна виявити відхилення та недоліки в процесі виробництва. Наприклад, якщо витрати на матеріали вищі, ніж було заплановано, це може вказувати на проблеми з управлінням запасами або якістю матеріалів. А також дозволяє виявити надлишковість у виробництві або недоліки, які можуть призводити до втрат. Це може бути зв'язано з непродуктивними робочими процесами, перевитратами або відходами. Загалом, аналіз собівартості не лише допомагає виявити проблеми в процесі виробництва, але і надає можливості для розробки та впровадження стратегій оптимізації, що призводить до підвищення ефективності виробництва та зниження витрат.

Значення аналізу собівартості продукції обумовлюється тим, що він спрямовується на виявлення нових внутрішніх резервів її зниження, а значить - на збільшення прибутку підприємства і підвищення рентабельності його роботи [4]. Завдання, що ставляться перед аналізом собівартості продукції, різноманітні. Найважливішими серед них є: встановлення динаміки собівартості продукції за ряд останніх періодів, оцінка виконання планового завдання по її зниженню, встановлення причин, що зумовили утворення відхилень фактичної собівартості продукції від її планової величини, вивчення складу і структури собівартості продукції за певними ознаками, здійснення факторного аналізу окремих економічних елементів затрат, визначення впливу важливих факторів на загальну величину одержаної економії чи допущених перевитрат.

Отже, в результаті проведеного аналізу можна дійти до висновку, що собівартість продукції на підприємстві залежить від великої кількості різноманітних чинників, а саме від таких як: асортименту продукції та її якості, продуктивності праці, ефективності виробництва, а також обсягу виробництва. Собівартість продукції відображає переважну частину вартості продукції і є залежною від зміни виробничих умов та умов реалізації продукції. Також зниження собівартості гарантує не тільки збільшення прибутку підприємства, але й надає державній владі додаткові можливості для подальшого підвищення суспільного виробництва і підвищення матеріального добробуту робітників.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н. А., Подвальна Н. Е., Семенова К. Д. Економічний аналіз: навч. посібник. Одеса: ППЦ «Белка». 2020. 240 с.
2. Копильченко К. І., Калініченко З. Д. Оцінка факторів, що впливають на собівартість продукції. URL: http://www.confcontact.com/2016-ekonomika-i-menedzhment/2_kopylchenko.htm
3. Значення аналізу собівартості продукції в підвищенні ефективності діяльності підприємства URL: <https://studfile.net/preview/5740281/page:20/>
4. Аналіз собівартості продукції (послуг). URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1061710/mod_resource/content/1/%D0%A1%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96

[%D1%97%20%28%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B3%29_%D0%9C%D0%91%D0%93.pdf](#)

5. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 312 с
6. Королюк Т., Співак С., Ратинський В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2023. Том 85. №6. С. 88-96.
7. Королюк Т., Хомин П., Співак С. Особливості організації управлінського обліку в системі контролінгу. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С. 71-77.
8. Синькевич Н. І., Ратинський В.В., Співак С.М. Розвиток економічного аналізу в контексті цифрової економіки. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2023. Вип. 4.

УДК: 336

Сисак Марія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОДИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Sysak Maria

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

METHODS OF ECONOMIC ANALYSIS

Важливим завданням для сучасного бізнесу є здатність приймати швидкі та обґрунтовані рішення в умовах постійних змін та нестабільності ринку. Методи економічного аналізу надають можливість оцінити ефективність бізнесу, ідентифікувати потенційні ризики та можливості, а також прогнозувати тенденції розвитку. Зростаюча конкуренція, швидкі зміни технологій та вимоги споживачів роблять цю тему надзвичайно актуальною. У сучасних умовах глобальних викликів, таких як пандемія COVID-19, військових дій, вміння аналізувати економічні показники може виявитися критичним для виживання бізнесу. Тому, ця тема не лише актуальна, але й необхідна для керівників будь-якого рівня та сфери діяльності.

Метод економічного аналізу - це системне, комплексне, взаємопов'язане вивчення господарської діяльності підприємства з метою її об'єктивної оцінки, забезпечення необхідною інформацією прийняття оптимальних управлінських рішень, контролювання і регулювання економічних процесів.

Метод економічного аналізу діяльності підприємств, як і будь-якої іншої науки, визначається змістом та особливостями предмету, які, у свою чергу, зумовлюються тими конкретними цілями, вимогами та завданнями, що постали на даному етапі розвитку економіки або проглядаються в перспективі. Предмет відповідає на запитання, що ми вивчаємо, а метод - як вивчаємо, якими способами та з допомогою яких саме засобів.

Під методом економічного аналізу розуміють науково обґрунтовану систему теоретико-пізнавальних категорій, принципів, способів та спеціальних прийомів дослідження, що дають змогу приймати обґрунтовані управлінські рішення і базуються на діалектичному методі пізнання. Особливості діалектичного методу полягають у тому, що всі явища, котрі досліджуються, розглядаються в їх взаємозв'язку та русі, зміні та розвитку, при цьому розвиток розуміють як боротьбу протилежностей на засаді об'єктивних законів реальної дійсності.

З технічної точки зору, метод економічного аналізу складається з декількох етапів та компонентів. Він розпочинається зі збору та обробки відповідної інформації, такої як фінансові звіти, дані про ринок, витрати та прибуток. Наступним етапом є застосування різних методів аналізу, таких як фінансовий аналіз для оцінки фінансової стійкості та рентабельності, SWOT-аналіз для ідентифікації сильних та слабких сторін підприємства, а також вартісний аналіз для визначення оптимальних цінових стратегій. Після проведення аналізу формуються висновки та рекомендації, які допомагають приймати обґрунтовані рішення щодо стратегічного розвитку підприємства. Такий підхід до економічного аналізу дозволяє забезпечити об'єктивну оцінку ситуації та визначити оптимальні напрямки дії для досягнення поставлених цілей.

Узагальнюючи, метод економічного аналізу є важливим інструментом для управління та прийняття рішень у бізнесі. Він допомагає оцінювати ефективність діяльності підприємства, ідентифікувати можливості для оптимізації виробничого процесу та ризики, що стоять перед ним. Метод економічного аналізу дозволяє зосередитися на ключових показниках та факторах, які впливають на фінансову стійкість та прибутковість підприємства. Крім того, він надає можливість прогнозувати

тенденції ринку та розвивати стратегії для адаптації до змін у навколишньому середовищі. Таким чином, метод економічного аналізу є невід'ємною частиною процесу управління, спрямованого на досягнення успіху та стійкого розвитку підприємства.

Отже, ефективне використання методів економічного аналізу дозволяє знижувати ризики, підвищувати прибутковість та конкурентоспроможність підприємства, а також сприяє його стійкому розвитку в умовах змінного ринкового середовища.

Пропозиції щодо методу економічного аналізу можуть включати: проведення додаткових досліджень для вивчення нових тенденцій у сфері економічного аналізу та впровадження найбільш ефективних способів; організацію навчальних курсів та семінарів для персоналу з метою підвищення їхніх знань та навичок з економічного аналізу; залучення зовнішніх консультантів або аудиторів для об'єктивного оцінювання ефективності економічних стратегій та процесів в організації; використання сучасних програмних засобів та аналітичних інструментів для автоматизації процесів збору та обробки даних; постійне оновлення та адаптація методів економічного аналізу відповідно до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства з метою забезпечення його конкурентоспроможності та стійкості.

Список використаних джерел:

1. Методи і методика економічного аналізу. URL: <https://ea.ptngu.com/html/lec/lec1-3.html>
2. Синькевич Н. І., Ратинський В.В., Співак С.М. Розвиток економічного аналізу в контексті цифрової економіки. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2023. Вип. 4.
3. Синькевич Н.І. Економічний аналіз: конспект лекцій. URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/24763/1/Ekonomichnyj_analiz_konspekt.pdf&ved=2ahUKEwjnnPCi0ZuGAXUgQvEDHTyODcw4ChAWegQICxAB&usg=AOvVaw395o2H2fCk1IzBQzRMQ-N9

УДК: 658:331

Собко Олександр

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АНАЛІЗ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

Sobko Oleksandr

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

ANALYSIS OF LABOR RESOURCES

Трудові ресурси є головним ресурсом кожного підприємства. Забезпеченість підприємства ними та ефективне їх використання впливають на результати діяльності та ефективність виробництва. Питання забезпеченості трудовими ресурсами досить актуальне, особливо за сьогоднішніх обставин, що склалися.

До завдань аналізу трудових ресурсів можна віднести: дослідження забезпеченості підприємства достатньою кількістю трудовими ресурсами; оцінка продуктивності праці та ефективності працівників; розробка стратегій мотивації та збереження персоналу; оцінювання використання трудових ресурсів під час виробничої діяльності підприємства.

Трудові ресурси – це сукупність людської праці, частина працездатного населення, що необхідна для здійснення корисної діяльності. В якості вимірника прийнято вважати чисельність людей, зайнятих в процесі виробництва. До категорії «трудові ресурси» належить працездатне населення віком від 15 до 65 років (жінки), чоловіки від 15 до 70 років.

Трудові ресурси є найбільшою частиною виробничих ресурсів та вагомим фактором для розвитку економіки. Вони є основою будь-якої організації та ключовим її ресурсом. Від якості трудових ресурсів залежить міцність та ефективність підприємства, його конкурентних переваг. Фірма, яка збирається скласти гідну конкуренцію, просуватися на ринку та зміцнити своє становище, максимально ефективно використовує свої трудові ресурси та створює для цього умови для найбільш повної віддачі персоналу, використовуючи методи мотивації працівників [1].

Продуктивність праці є основним показником ефективності використання трудових ресурсів. Продуктивність праці – це показник, який характеризує ефективність використання трудових ресурсів, роботу кожного працівника, показуючи одночасно співвідношення між обсягом виготовлених благ та кількістю праці, яку було затрачено. Цьому показнику притаманна динамічність, через що він постійно змінюється під дією величезної кількості чинників, одні з яких підвищують продуктивність праці, а інші її знижують.

Велике значення надається зростанню продуктивності праці, адже це спричиняє підвищення ефективності використання трудових ресурсів, що зі свого боку сприяє: підвищенню конкурентоспроможності продукції; формуванню корпоративного іміджу підприємства; зміцненню фінансового становища підприємства; збільшенню обсягу виходу й реалізації продукції та зниженню її собівартості та ціни.

Чинники, які впливають на зростання продуктивності праці, поділяються на дві групи: зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх, можна, віднести: загальноекономічні (рівень інфляції, професійно-кваліфікаційний рівень, науково-технічний прогрес, державна політика, рівень життя населення та інше); галузеві (стабільність попиту, введення та освоєння нових виробництв, спеціалізація галузі та інше). Однак на всі перелічені чинники підприємство неспроможне активно впливати, воно повинне їх враховувати у своїй діяльності, найперше під час розроблення перспективних програм розвитку.

До внутрішніх чинників, на які може впливати підприємство належать: соціально-економічні (мотивація працівників, створення умов праці, удосконалення системи оплати праці та інше); матеріально-технічні (застосування нового виду сировини, освоєння і застосування нових технологій, економія ресурсів, удосконалення обладнання); організаційні (покращення умов праці, вдосконалення системи управління, ефективне використання працівників, забезпечення ритмічності постачання та продажу товарів та інше) [2].

Крім того, на продуктивність праці впливають ще два не менш вагомих чинника - інтенсивність та напруженість праці. Інтенсивність праці становить собою швидкість витрати людської енергії. Вона вимірюється витратами нервової та м'язової енергії в одиницю робочого часу. А ось напруженість праці становить собою ступінь інтенсивності праці. В основному відображає навантаження на емоційну сферу працівника та його центральну нервову систему.

Рис. 1. Трудовий потенціал України у 2021 та 2024 роках [3]

З початком повномасштабного вторгнення ситуація в Україні кардинально змінилася. Релокація та вимушена міграція призвели до змін на ринку праці. Кількість працездатного населення, що виїхало з України різко зросла.

Сьогодні економіка країни суттєво відчуває нестачу кадрів, скорочення професіоналів, які отримали спеціальну підготовку. Втрату фахових спеціалістів відчувають багато сфер. До прикладу, лише у сфері охорони здоров'я нестача фахівців становить 8%.

Крім цього ще однією із загроз трудового потенціалу є зростання людей з інвалідністю. Зрозуміло до поки війна продовжується, кількість тільки зростає. Проте, ситуація може змінитися і залежить це передусім від того коли закінчиться війна і як буде розвиватися Україна. Залежить це також і від того, яка кількість мігрантів повернуться назад і чи не спровокує зняття обмежень щодо виїзду чоловіків за кордон ще більшої міграції. Треба розуміти, що країні потрібний достатній рівень трудових ресурсів для відновлення економіки, через що їй доведеться упроваджувати відповідні рішення [4].

З врахуванням сьогоднішніх викликів, особливо в контексті конфлікту та міграції, стає очевидною необхідність планування щодо забезпечення та управління трудовими ресурсами. Доля економіки країни насамперед залежить від наших громадян, які готові повернутися, щоб розвивати Україну.

Список використаних джерел:

1. Паршин Ю.І., Паршина О.А. Основи економічного аналізу: навч. посіб. – Дніпро: «ФОП Дробязко С.І.», 2020.

2. Карпенко Н.М., Галан О.Є. Управління продуктивністю праці на підприємстві: фактори, етапи, інноваційні технології. Фаховий електронний науково-практичний журнал «Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління». №6, 2022. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-07-02/2022-6-07-02>
3. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/10/699925/>
4. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf>
5. Королюк Т., Співак С., Ратинський В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2023. Том 85. №6. С. 88-96.
6. Королюк Т.М. Облік як інформаційне забезпечення процесу контролінгу. Збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі», 15-16 грудня 2022 року. Т.: ФОП Паляниця В.А., 2022. С. 81-82.
7. Краузе О. І., Юрик Н. Є. Соціальна відповідальність суб'єктів ринку праці. Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека». 2023. №4 (34). URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-4-8859>
8. Краузе О., Рожно Н. Соціальна відповідальність роботодавців. *Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі: Збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Тернопіль, 9 травня, 2023 р.). Тернопіль, ФОП Паляниця В.А., 2023. С. 9-10. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/41169>
9. Шведа Н.М., Краузе О.І. Електронна комерція: сучасний стан та стратегії розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічна наука»*. 2024. Вип. 2 (82). URL: <https://www.inter-nauka.com/archive/archive-of-issues-ekonomika>
<https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-2-963>

УДК 658:331

Соловей Тетяна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АНАЛІЗ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ

Solovei Tatiana

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

ANALYSIS OF LABOR PRODUCTIVITY

У сучасному світі продуктивність праці визначає конкурентоспроможність підприємств і країн у глобальній економіці. Зростання робочих потужностей, технологічний прогрес та швидкі зміни у суспільстві вимагають постійного удосконалення робочих процесів. В цьому контексті покращення продуктивності стає необхідною умовою для досягнення ефективності та стійкого розвитку. Такі тенденції змушують організації вдосконалювати методи управління, впроваджувати нові технології та навчати персонал для оптимізації виробничих процесів. Тільки шляхом систематичного вдосконалення та інновацій можна забезпечити ефективне використання ресурсів та збільшення конкурентоспроможності на ринку.

Продуктивність праці – найважливіший якісний показник використання трудових ресурсів підприємства і головний фактор зростання обсягів виробництва продукції [1].

Сучасні технології розвитку виробництва зумовлюють швидку зміну умов праці, тому важливо постійно розглядати та впроваджувати нові методи покращення продуктивності. Одним із таких методів є впровадження цифрових технологій у виробничі та управлінські процеси. Це може включати в себе автоматизацію рутинних виробничих процесів за допомогою роботів та штучного інтелекту, впровадження системи "Інтернету речей" для моніторингу та оптимізації виробництва, а також використання спеціалізованого програмного забезпечення для ефективного управління проектами та комунікацією в командах.

Покращення навичок персоналу є ще одним важливим аспектом для підвищення продуктивності в будь-якій організації. Якщо працівники володіють більш широким спектром навичок і знань, вони здатні виконувати свої обов'язки більш ефективно. Це включає навчання новим технологіям та програмному забезпеченню, розвиток м'яких навичок, таких як комунікація та керування часом, а також спеціалізовані навички, які відповідають конкретним вимогам займаних посадами працівників. Постійна підтримка у розвитку навичок персоналу не лише сприяє їхньому особистому зростанню, а й забезпечує більшу конкурентоспроможність організації в цілому.

Також важливим фактором є гнучкі графіки роботи які дозволять працівникам працювати в ті години, коли вони найбільш продуктивні або коли це найбільш зручно для них особисто. Це може включати в себе роботу з ранку до вечора, вдень або навіть працювати з віддалених місць за допомогою технологій зв'язку. Гнучкі графіки робочого часу дозволяють підприємствам залучати і утримувати талановитих працівників, а також підвищують загальну задоволеність персоналу, що в свою чергу може позитивно позначитися на їхній продуктивності та здоров'ї.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що у сучасному світі продуктивність праці є визначальним фактором конкурентоспроможності як підприємств, так і країн в цілому у глобальній економіці. Зростання робочих потужностей, швидкий технологічний прогрес та зміни в суспільстві вимагають постійного удосконалення робочих процесів. У цьому контексті покращення продуктивності стає необхідною умовою для досягнення ефективності та стійкого розвитку. Організації змушені постійно вдосконалювати методи управління, впроваджувати нові технології та навчати персонал для оптимізації виробничих процесів. Покращення навичок персоналу,

впровадження цифрових технологій та гнучкі графіки робочого часу - усі ці аспекти сприяють підвищенню продуктивності праці та покращенню конкурентоспроможності організацій.

Список використаних джерел:

1. Аналіз продуктивності праці на підприємстві. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/21725/
2. Методика аналізу продуктивності праці. URL: <https://studfile.net/preview/9888556/page:22/>
3. Фактори і резерви підвищення продуктивності праці. URL: <https://buklib.net/books/26089/>
4. Економічний аналіз. Аналіз продуктивності праці. URL: https://pidru4niki.com/19570411/ekonomika/analiz_produktyvnosti_pratsi
5. Краузе О.І. Корпоративна культура соціальної відповідальності бізнесу [Сучасний маркетинг: візія, технології, інновації]: монографія / за ред. д.е.н., доц. В.А. Фаловича.- Тернопіль: Бескиди, 2023.- 179 с.]. - С.203-210.
6. Краузе О. І., Юрик Н. Є. Соціальна відповідальність суб'єктів ринку праці. *Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека»*. 2023. №4 (34). URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-4-8859>
7. Синькевич Н. І., Ратинський В.В., Співак С.М. Розвиток економічного аналізу в контексті цифрової економіки. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2023. Вип. 4.
8. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>

УДК 657

Сушинський Віталій, Штокайло Олександр, Співак Сергій

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

**ОБЛІК ТА КОНТРОЛЬ ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Sushunskiy Vitaliy, Shtokaylo Oleksandr, Spivak Serhii

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

**ACCOUNTING AND CONTROL OF OPERATING EXPENSES OF TRADING
COMPANIES**

Ефективний контроль витрат на комерційних підприємствах дійсно важливий для їх успіху. Витрати становлять значну частину загальних витрат підприємства, і їх оптимізація може значно підвищити фінансову ефективність.

Одним з важливих аспектів контролю витрат є ретельний аналіз і контроль всіх етапів ланцюжка поставок, від закупівлі товару до продажу. Ефективне управління запасами, управління товарними запасами та Оптимізація логістичних процесів можуть допомогти зменшити витрати на утримання складу та транспортування товарів.

Також важливо впроваджувати сучасні інформаційні технології в бухгалтерський облік та аналіз витрат. Спеціалізовані програмні рішення дозволяють автоматизувати багато повсякденних процесів і отримувати оперативну інформацію про витрати. Це дозволяє приймати швидкі та обґрунтовані адміністративні рішення. Також необхідно враховувати фактори, що впливають на вартість товарів, такі як курси валют, податкові ставки та цінова політика постачальників. А також розробляти стратегії, спрямовані на мінімізацію ризиків і максимізацію ефективності.

Сутність і класифікація витрат важлива для правильної організації бухгалтерського обліку на комерційних підприємствах. Витрати можуть бути класифіковані за різними критеріями: функціональної приналежності, походженням, тимчасовим характером і т. д. В основному витратами вважаються грошові або матеріальні ресурси, які витрачаються на виробництво товарів або послуг.

В Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” наведено визначення цієї категорії “витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов’язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення між власниками)” [1, с. 341].

С.Ф. Голов, В.І. Єфименко трактують витрати як зменшення активів або збільшення зобов’язань в ході господарської діяльності з метою отримання прибутку в майбутньому періоді (неспоживчі витрати) або отримання доходу в звітному періоді (споживчі витрати) [2, с. 215], яке в цілому відповідає нормативному визначенню.

Повна і достовірна інформація про склад витрат торгового підприємства є запорукою ефективного управління. Недостатня інформація може призвести до невирішених економічних проблем і ускладнити процес управління.

Загалом класифікацію витрат підприємств торгівлі описано у “Методичних рекомендаціях з формування складу витрат та порядку їх планування в торговельній діяльності”, затверджених наказом № 2002-5-22 Міністерства економіки та європейської інтеграції України № 145 [3].

Щоб вирішити цю проблему, вам потрібно розглянути кілька можливостей:

1. Розширення статей витрат: Збільшення деталізації статей витрат підвищує рівень деталізації та точності інформації про витрати. Наприклад, розділіть витрати на категорії за функціональним призначенням (покупка товарів, реклама, заробітна плата і т. д.). Це допоможе вам точно зрозуміти, куди спрямовуються ресурси вашої компанії.

2. Автоматизація бухгалтерського обліку: використання спеціалізованих програмних засобів для розрахунку собівартості може значно полегшити процес збору та аналізу інформації. За допомогою автоматизованих систем ви зможете швидше і ефективніше відстежувати витрати і формувати звіти для прийняття адміністративних рішень.

3. Аналіз та контроль витрат: періодичний аналіз та контроль витрат дозволяє виявити витрати, які з часом можуть виявитися непотрібними або неефективними, та вжити заходів для їх оптимізації.

4. Інвестиції в розвиток людських ресурсів: керівні організації можуть інвестувати в навчання з управління витратами на робочу силу, щоб забезпечити знання та навички, необхідні для ефективного управління ресурсами підприємства.

Ці заходи можуть сприяти поліпшенню контролю та управління витратами у торговельних підприємствах та забезпечити більш ефективне використання їх ресурсів.

Об'єднання класифікаційної ознаки за підгалуззями з класифікацією за ланками торгівлі може виявитися не завжди доцільним, особливо якщо розглядати це з погляду деталізації та аналізу витрат. Замість того, щоб об'єднувати класифікаційні ознаки, можна розглянути роздільний підхід, де класифікація за підгалуззями та за ланками торгівлі застосовується окремо. Це дозволить забезпечити більшу гнучкість та точність в аналізі витрат.

Наприклад, класифікації підгалузей можуть бути корисними для окремого аналізу витрат для кожної конкретної галузі, але вони можуть відрізнитися за своєю природою та специфікою. У той же час класифікація за торговими зв'язками допомагає в аналізі окремих витрат і реалізації товарів на кожному етапі ланцюжка поставок.

Такий індивідуальний підхід корисний, оскільки дозволяє краще враховувати унікальні аспекти кожної торгової компанії та її бізнес-процесів.

Наше дослідження ясно показує необхідність вдосконалення систем контролю витрат в компаніях роздрібної торгівлі. Очевидно, що традиційна бухгалтерська інформація не забезпечує достатньої підтримки для ефективного управління в умовах ринкової економіки

У цьому напрямку важлива розробка нових методологій обліку витрат на звернення, адаптація до сучасних вимог користувачів і перехід до складних багатофункціональних підсистем управління, такі методології повинні забезпечити систему необхідних рішень в області зниження витрат на дистрибуцію і сприяти досягненню очікуваного збільшення обсягу продажів і прибутковості.

Слід також зазначити, що кожна галузь бухгалтерського обліку повинна базуватися на певних принципах, методах та концептуальних засадах для забезпечення їх взаємодії та загальної ефективності. Це означає, що нові методології бухгалтерського обліку повинні ретельно розроблятися та впроваджуватися з урахуванням усіх цих аспектів.

В результаті вдосконалення системи контролю витрат торгових компаній допоможе підвищити конкурентоспроможність і забезпечити більш ефективне використання ресурсів.

Оцінка вхідної бухгалтерської інформації є важливим кроком для забезпечення ефективного управління торговими компаніями. Для цього ви можете використовувати різні показники, які характеризують якість, ефективність використання і рентабельність цієї інформації. Ось деякі з них:

- Якість бухгалтерської інформації;
- точність і достовірність фінансових звітів;
- чіткість та повнота інформації;
- вчасність подання фінансової звітності;
- відповідність стандартам бухгалтерського обліку.

- Ефективність використання інформації:
- здатність інформації допомагати в ухваленні управлінських рішень;
- рівень задоволеності користувачів інформацією;
- швидкість та ефективність аналізу та обробки інформації.
- Економічність:
- вартість збирання та обробки інформації;
- відношення витрат на управління до загального обсягу оборотів підприємства;
- ефективність використання ресурсів на підтримку облікової системи.

Проаналізувавши інформацію з використанням цих показників, можна зробити висновки про її якість і використання на різних рівнях організації торгових підприємств. Це допоможе вдосконалити систему бухгалтерського обліку та забезпечити більш ефективне управління.

Структурована концептуальна основа методології обліку витрат на дистрибуцію в торгівлі відображає сукупність взаємопов'язаних елементів, які формують безперервний процес виконання функцій обліку, аналізу та управління витратами на дистрибуцію на підприємствах торгівлі. Цей метод охоплює багато аспектів, таких як збір інформації, аналіз, оцінка якості, прогнозування та прийняття управлінських рішень.

Для цього методу потрібна достатня кількість інструментів для відображення інформації в необхідному розділі аналізу. Це дозволяє менеджерам отримувати обґрунтовані дані для прийняття рішень на всіх рівнях управління та контролювати бізнес-процеси системи переміщення товарів. Використовуючи цю технологію, торгові компанії можуть ефективно контролювати витрати на дистрибуцію, забезпечувати раціональне використання ресурсів і досягати бажаних результатів. Такий підхід дозволяє компаніям бути конкурентоспроможними і адаптуватися до змін ринкових умов.

Список використаних джерел:

1. Верига Ю.А. Бухгалтерський облік: нормативно-правові документи. Коментар: Навч. пос. (для студ. вищ. навч. зал.) / Ю.А. Верига, Г.І. Зима – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 656 с.
2. Голов С.Ф., Єфименко В.І. Фінансовий та управлінський облік. – К.: ТОВ “Автоінтерсервік”, 1996. – 544 с.
3. Корольок Т., Співак С. (2022). Сутність, значення та обліковоінформаційне забезпечення процесу контролінгу. Галицький економічний вісник, 5–6 (78–79), 58-64. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/40828/2/GEB_2022v78-79n5-6_Korolyuk_T-Essence_importance_and_accounting_58-64.pdf

УДК 657

Теслюк Денис, Роман Капустяк, Співак Сергій

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

**ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ СТРАТЕГІЧНОЇ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВА**

Teslyuk Denys, Kapustyak Roman, Spivak Serhii

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

**ACCOUNTING OF THE CONCEPT OF STRATEGIC DEVELOPMENT OF THE
ENTERPRISE**

У сучасному бізнес-середовищі суб'єкти господарювання повинні виконувати завдання захисту економічних інтересів і забезпечення стабільного розвитку в довгостроковій перспективі. Одним з напрямків, що дозволяють компанії забезпечити економічну незалежність і можливість своєчасного реагування на наслідки дестабілізації економічного і політичного процесу, є стратегічне управління.

Стратегічна концепція розвитку підприємства повинна формуватися з урахуванням змін умов ведення бізнесу і необхідності враховувати стан і динаміку зовнішнього середовища. Функціональні особливості такої бізнес-структури визначають зростаючу потребу в адекватній інформаційній підтримці для планування, моніторингу та прийняття ефективних управлінських рішень, як на мікро-, так і на макрорівні.

Серед основних систем, що формують інформаційне середовище господарюючих суб'єктів, виділяється бухгалтерський облік. Однак інформація, сформована відповідно до вимог закону в його системі, має зворотню силу і в основному задовольняє інформаційні потреби про загальний фінансовий стан підприємства. Водночас бухгалтерський облік ґрунтується на формалізованих показниках, тому інформація про якісні характеристики діяльності підприємства, вплив факторів зовнішнього середовища не надається і фактичний рівень конкурентоспроможності підприємства не може бути вимірний.

Система бухгалтерського обліку формує певний набір показників, необхідних внутрішнім і зовнішнім користувачам, а також для детального вивчення фактів господарського життя підприємства, а також всебічної оцінки його розвитку. Отже, дані бухгалтерського обліку мають стратегічну спрямованість, вони необхідні для забезпечення апарату управління інформацією для прийняття рішень щодо реалізації стратегії.

Роль системи бухгалтерського обліку в стратегічному розвитку підприємства полягає в забезпеченні управлінського апарату обліковою та аналітичною інформацією, необхідною для визначення напрямку дій в рамках стратегії розвитку підприємства з мінімальними витратами зусиль на її підготовку та забезпеченні високої гнучкості обліково-аналітичного процесу в цілому. на випадок змін у довгостроковій стратегії [1, С.133].

Тому завданнями, що стоять перед системою бухгалтерського обліку, є комплексна оцінка діяльності компанії, яка одночасно контролює найбільш важливі напрямки, аналіз звітів та іншої інформації про діяльність компанії і фактори зовнішнього середовища, формування банку даних для виявлення довгострокових тенденцій з метою прогнозування перспективи його розвитку.

Вирішальною особливістю такої системи обліку є формування інформаційної бази для стратегічного обліку. Стратегічний облік-це підсистема стратегічного корпоративного управління, яка забезпечує інформаційну підтримку процесу прийняття рішень шляхом збору, реєстрації, аналізу, зберігання та передачі інформації

про зовнішнє та внутрішнє середовище для забезпечення конкурентоспроможності в короткостроковій та довгостроковій перспективі. У нестабільному економічному середовищі забезпечення конкурентоспроможності підприємства в мінливу епоху стане головною гарантією ефективного функціонування підприємства, а Стратегічний управлінський облік стане однією з основних інформаційних баз, від якої залежить своєчасність, достовірність і безвідмовність прийняття управлінських рішень [1, с.2.132].

Система стратегічного обліку забезпечує зв'язок і координацію між усіма компонентами системи управління конкурентоспроможністю підприємства, доповнює і розширює її можливості.

В рамках стратегічного напрямку дані бухгалтерського обліку повинні надавати не тільки інформацію для прийняття довгострокових управлінських рішень, а й оперативну бухгалтерську інформацію про об'єкти в зовнішньому і внутрішньому середовищі, що істотно впливає на успішність реалізації стратегії.

Забезпечують процес прийняття обґрунтованих стратегічних рішень об'єкти бухгалтерського обліку повинні включати в себе не тільки компоненти фінансового та управлінського обліку, облікову політику, а й елементи, що відображають сукупну інформацію про стратегії розвитку, організаційних структурах, показниках ефективності за видами діяльності, комплексне відображення діяльності компанії, наприклад, центр відповідальності.

Система бухгалтерського обліку повинна відповідати потребам стратегічного управління, використовуючи дані бухгалтерського обліку для аналізу ринкового середовища, надання інформації, пов'язаної з обраною стратегією розвитку, моніторингу досягнутих результатів, забезпечення зворотного зв'язку для узгодження зі стратегічними цілями і надання інформації про довгостроковий вплив різних видів діяльності.

У методологічний інструментарій стратегічного обліку доцільно включити моніторинг конкурентоспроможності підприємства на основі аналізу тенденцій, оцінку підприємства (бізнесу), методи розрахунку, бюджетування, стратегічного аналізу і т. д. важливо дотримуватися принципів послідовності та інтеграції з бухгалтерським обліком, особливо з фінансовим і управлінським обліком.

Головне, щоб отримувана в результаті стратегічна бухгалтерська інформація представляла собою конкретні рекомендації для моніторингу та координації обраної бізнес-стратегії. Враховуючи завдання, покладені на систему обліку Стратегічною концепцією розвитку підприємства, приділяючи особливу увагу достовірній звітності по всіх складових господарської діяльності підприємства і т. д.; формуванню інформації про поточний стан підприємства, динаміці розвитку і майбутньої фінансової ситуації на основі оптимального суми найбільш важливих показників.

Оцінка впливу окремих факторів на формування, використання і оборот активів і капіталу. Забезпечення внутрішнього контролю за діяльністю компанії. Формування вихідної інформаційної бази для підготовки планів розвитку підприємства.

Узагальнюючи важливість стратегічного обліку, ми враховуємо, що на його основі формується система стратегічного аналізу і створюються умови для застосування стратегічного менеджменту. За допомогою інструментів стратегічного управлінського обліку здійснюється відбір, аналіз і постійний моніторинг показників зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства. Це важливо для забезпечення своєчасного коригування існуючих стратегічних планів розвитку, зміни конкурентних переваг компаній та підвищення ефективності бізнесу. Тому перспективним напрямком досліджень є формування методологічної основи для створення системи обліку стратегічного розвитку ринкових структур.

Список використаних джерел:

1. Королюк Т., Співак С., Ратинський В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2023. Том 85. № 6. С. 88–96. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.06.088.
2. Рета М.В. Стратегічний управлінський облік: концептуальні засади та використання в системі підприємства / М.В. Рета // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків: НТУ «ХПІ». – 2014. – № 64 (1106). – С. 127– 134.
3. Королюк Т., Співак С. (2022). Сутність, значення та обліково-інформаційне забезпечення процесу контролінгу. Галицький економічний вісник, 5–6 (78–79), 58-64. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/40828/2/GEB_2022v78-79n5-6_Korolyuk_T-Essence_importance_and_accounting_58-64.pdf

УДК:657

Тофель Юлія

Тернопільський Національний Технічний Університет ім. Івана Пулюя

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Tofel Julia

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

THE HISTORY OF THE EMERGENCE AND DEVELOPMENT OF ACCOUNTING

Бухгалтерський облік був викликаний до життя самою господарською діяльністю людини. З історичних облікових документів, які збереглися до сьогодні, видно, якою повагою користувалися в давнину бухгалтери і як цінувалась їх справа. Облік називали таємницею богів, в яку посвячували лише обраних. І все ж таки, цілковито очевидно і логічно, що розвитку бухгалтерського обліку сприяли прогрес, стабільність, більш повна реалізація суспільних потреб. У зв'язку з цим важливого значення набуває періодизація розвитку бухгалтерського обліку. Вона дозволяє прослідкувати історичну логіку, підійти до усвідомлення прогресу зміни епох. Між тим, в літературі не існує єдиної думки щодо періодизації розвитку бухгалтерського обліку.

Виділяють чотири основні періоди розвитку бухгалтерського обліку. Перший: характеризується виникненням різних способів реєстрації фактів господарського життя у вигляді систематичних і хронологічних записів. Другий: припадає на час революційних перетворень в галузі виробництва, розвитку різних форм товарних операцій та збільшення обсягів торговельних, фінансових та інших операцій не тільки в окремих країнах, але й у всьому світі. В цей період видається досить велика кількість праць з обліку, в основному, в країнах Західної Європи. Третій: становлення бухгалтерського обліку як сфери наукових знань. Протягом цього періоду зусилля більшості авторів були направлені на те, щоб встановити теоретичні основи бухгалтерського обліку, визначити суть тих явищ, вивчення яких складає об'єкт даної науки. Був сформульований ряд визначень бухгалтерського обліку і його цілей. Четвертий: складається з двох стадій. Перша стадія охоплює період до середини ХХ ст., характеризується розробкою базових принципів об'єктивної оцінки майново-правового стану самостійно господарюючого суб'єкту, галузевого напрямку в побудові системи бухгалтерського обліку, розширення державної регламентації національних систем і звітності бухгалтерського обліку. Друга стадія з середини ХХ ст. до наших днів - характеризується розробкою принципів оцінки майново-правового стану господарюючих суб'єктів в умовах зовнішнього ринкового середовища і у зв'язку з прийняттям ефективних господарських рішень для отримання майбутньої економічної вигоди.

Перші сліди розвитку бухгалтерського обліку виявлено в стародавньому Єгипті. Кілька тисяч років тому в Єгипті люди навчилися робити папірус, звідси і витоки обліку, реєстрація фактів господарської діяльності на сувоях папірису. Вперше було винайдено інвентарний рахунок, а також державне рахівництво. Основним обліковим прийомом була інвентаризація. У Вавілонії зародився облік на картках, які робили з м'якої глини у вигляді пластинок. У Біблії є запис царя Соломона: "з ким знаходишся в торгових відносинах, рахуй та оцінуй : що даєш і що одержуєш запиши." У древньому Римі записи в обліку виконувались на лику, дерев'яних дощечках, покритих воском, шкіри, полотна. Велись не просто облікові книги, а існували розвинена, взаємопов'язана їх система. Саме в стародавньому Римі з'явилися перші уявлення про оцінку, пов'язану з системою облікових регістрів. Першою книгою була адверсарія – для щоденних записів фактів господарського життя, пізніше її називали меморіалом. Значно розвинувся бюджетний облік, в провінціях велась книга бреваріум, де відображались як

кошторисні витрати, так і їх виконання. У древній Греції облік вівся на вибілених дощечках, там же вперше з'являються гроші у вигляді монети. Так, гроші спочатку виступали як самостійний об'єкт обліку, далі як засіб в розрахунках, пізніше вони отримали функцію міри вартості. Були спеціальні чиновники, які складали звіти про доходи і видатки держави. В древній Греції вперше виникло поняття матеріальної відповідальності. Вершиною періоду становлення бухгалтерського обліку було широке розповсюдження методу подвійного запису.

Як складова (елемент) методу бухгалтерського обліку, подвійний запис налічує близько тисячі років. Відтоді подвійний запис постійно удосконалював форми і методи реєстрації, накопичення і обробки інформації. У 1494 р. систему подвійного запису описав учений-математик, францисканський чернець, Лука Пачолі. Інформація про подвійний запис міститься у «Трактаті про рахунки і записи», де Лука Пачолі стверджує, що в Головній книзі ніщо не може бути занесене у розділ «Віддати», якщо його немає в розділі «Мати», і навпаки. Тільки завдяки цій вимозі можна забезпечити баланс, тобто однакові підсумки «Віддати» і «Мати». Країни стародавнього світу зробили свій внесок у розвиток облікової культури. Іудея була відома, як держава з розвинутою системою обліку. В Індії, як облікові реєстри, використовувались горнята і камінчики. В Китаї, винахідники паперу, існувала складна облікова система, яка фінансувала прихід видатки і залишок, що забезпечувало контроль за рухом і збереженням цінностей. В період середньовіччя в країнах Західної Європи формування обліку відбувалось в монастирях, широкий розвиток. Це найяскравіше відбувалось у Франції, Італії, Німеччині, Іспанії, Нідерландах. Зразковий облік був в Англії у державному господарстві. Появу терміну «бухгалтер», а звідси і бухгалтерія, історики датують середніми віками.

Становлення і розвиток рахівництва в Україні розпочалось до заснування Київської Русі, продовжилось в період княжої доби, пізніше в період козацької доби. Однак, справжнє реформування і розвиток обліку в Україні розпочалось з отриманням незалежності у 1991 році, розробки і впровадження власного законодавства та стандартів бухгалтерського обліку, його гармонізації з європейськими стандартами, насамперед, у фінансовій звітності, застосуванням цифрових технологій.

Підсумовуючи вказане, робимо висновок, що формування бухгалтерського обліку, як практичної діяльності та науки, які мали свої історичні етапи. На протязі століть господарське життя розвивалося та ускладнювалося, внаслідок чого у людства виникла необхідність в одержанні справедливої інформації стосовно господарського процесу. Тому визначні вчені різних епох зосереджували увагу на питаннях формування і розвитку бухгалтерської практики і науки. У результаті численних, цілеспрямованих і вдалих зусиль науковців і практиків бухгалтерський облік перетворився на науку, що спирається на власну теорію, систему принципів, власний метод і методику конкретних дій.

Список використаних джерел:

1. Білоус О.С. Конспект лекцій з дисципліни «Основи обліку і оподаткування». URL: <https://dl.tntu.edu.ua/bounce.php?course=4346>
2. Бруханський Р.В. Вступ до спеціальності: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 071« Облік і оподаткування»: Тернопіль: ТНЕУ, 2017, 76с.
3. Лега О.В. Професія «бухгалтер»: від минулого до вимог сучасності. *Вчені записки ТНМУ ім. В. І. Вернадського, серія: Економіка і управління*, 2020. №30(69). С. 139-145.

УДК: 336

Турчак Ірина

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
**ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОЦІНКИ
ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА**

Turchak Iryna

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
**USE OF FINANCIAL ANALYSIS METHODS TO ASSESS THE FINANCIAL
CONDITION OF THE ENTERPRISE**

Аналіз фінансового стану підприємства є важливим аспектом не лише для управління з метою визначення досягнутого фінансового успіху та забезпечення сталого розвитку, але й для різних учасників ринку, що мають взаємодію з підприємством. Фінансовий стан відображає ефективність господарської діяльності підприємства, а його оцінка, здійснена за допомогою методів фінансового аналізу на основі фінансової звітності, дозволяє оптимізувати використання фінансових ресурсів. У умовах ринкової економіки фінансовий стан підприємства розкриває не лише його масштаби та вплив на ринок, але й силу факторів розвитку, які зберігають його стабільність.

Фінансовий аналіз є важливим інструментом для менеджерів та інвесторів для прийняття обґрунтованих рішень. Він допомагає зрозуміти ефективність діяльності компанії, її стабільність та перспективи розвитку. У сучасному мінливому бізнес-середовищі важливо вміти аналізувати фінансові дані, щоб передбачати зміни та адаптуватися до них. У зв'язку з посиленням конкуренції та необхідністю залучення інвестицій, правильна оцінка фінансового стану стає ключовим фактором для залучення потенційних інвесторів і кредиторів. Використання методів фінансового аналізу дозволяє ефективніше управляти ресурсами та мінімізувати бізнес-ризик. Таким чином, розуміння та оволодіння цими методами є необхідною умовою успіху сучасного бізнесу.

Методи фінансового аналізу - це сукупність науково-методичних інструментів і принципів дослідження фінансового стану компанії. Для оцінки фінансового стану підприємства використовуються різні методи фінансового аналізу. Методи фінансового аналізу класифікуються за способом дослідження, джерелом інформації, глибиною дослідження та кількістю показників, що використовуються. Найпоширенішим методом є аналіз фінансової звітності, який передбачає детальне вивчення балансу та звіту про прибутки і збитки. Іншим важливим методом є вертикальний і горизонтальний аналіз, який дозволяє виявити тенденції зміни фінансових показників у часі та порівняти їх з іншими періодами і конкурентами. Методи фінансового аналізу також включають аналіз різних показників, таких як ліквідність, прибутковість та ефективність управління активами. Важливо, що фінансові показники також порівнюються з аналогічними або стандартними галузевими показниками. Загалом, поєднання цих методів дає комплексну картину фінансового стану компанії та дозволяє приймати обґрунтовані бізнес-рішення.

Таким чином, використання методів фінансового аналізу для оцінки фінансового стану компанії є невід'ємною частиною ефективного управління та стратегічного планування. Ці методи дають можливість не тільки зрозуміти поточний фінансовий стан компанії, але й виявити тенденції, визначити слабкі та сильні сторони, передбачити майбутні ризики та можливості. Аналіз з використанням низки показників і методик дозволяє керівництву приймати обґрунтовані бізнес-рішення, спрямовані на підвищення ефективності та прибутковості підприємства. Такий підхід важливий не

тільки для внутрішнього управління, але й для залучення зовнішніх інвесторів, кредиторів та партнерів, оскільки надає достовірну інформацію про фінансовий стан компанії. Таким чином, використання методів фінансового аналізу є необхідним елементом для стабільного та успішного управління будь-якою компанією.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н.А., Волчек Р.М., Гайдаєнко О.М. Економічний аналіз: Навч. посібник. /за ред. Волкової Н.А. Одеса: ОНЕУ, ротاپронт. 2015. 305с.
2. Микитюк В.М., Паламарчук Т.М., Русак О.П. Основи економічного аналізу: навч.-метод. посібник /за ред. В. М. Микитюка. Житомир: Рута, 2018. 420 с.
3. Королюк Т., Співак С., Ратинський В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2023. Том 85. №6. С. 88-96.
4. Королюк Т., Хомин П., Співак С. Особливості організації управлінського обліку в системі контролінгу. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С. 71-77.
5. Королюк Т.М. Діджиталізація документообігу в обліку. Збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоekonomічному просторі», 19 травня 2023 року. Т.: ФОП Паляниця В.А., 2023. С. 79-81.
6. Королюк Т.М. Облік як інформаційне забезпечення процесу контролінгу. Збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоekonomічному просторі», 15-16 грудня 2022 року. Т.: ФОП Паляниця В.А., 2022. С. 81-82.
7. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
8. Синькевич Н. І., Ратинський В.В., Співак С.М. Розвиток економічного аналізу в контексті цифрової економіки. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2023. Вип. 4.
9. Синькевич Н.І. Економічний аналіз: конспект лекцій. URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/24763/1/Ekonomichnyj_analiz_konspekt.pdf&ved=2ahUKEwjnnPCi0ZuGAxUgQvEDHTyODcw4ChAWegQICxAB&usg=AOvVaw395o2H2fCk1IzBQzRMQ-N9

УДК 657

Якубішин Ольга

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ ДИСТРИБ'ЮТОРСЬКИХ КОМПАНІЙ

Yakubishyn Olha

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

WAYS TO IMPROVE THE ORGANIZATION OF INVENTORY ACCOUNTING IN DISTRIBUTION COMPANIES

Сучасний бізнес, особливо в умовах динамічного ринкового середовища, стикається з необхідністю ефективного управління запасами. Один із найважливіших аспектів управління матеріальними цінностями є організація обліку запасів. Це ключовий елемент у забезпеченні стабільності виробництва, зниженні фінансових втрат та підвищенні конкурентоспроможності підприємства. Елементи, які включаються до складу запасів, залежать від особливостей підприємства. Вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємства різних сфер діяльності, відіграють важливу роль при визначенні результатів господарської діяльності та при висвітленні економічної інформації про фінансовий стан суб'єктів господарювання. Спроможність ефективно управляти запасами визначає успіх бізнесу в умовах високого конкурентного ринкового середовища. Головна мета обліку запасів – це забезпечення точної та достовірної інформації про кількість, вартість та стан запасів на підприємстві. Для ефективного управління ресурсами, уникнення втрат та оптимізації витрат.

Проблемам організації обліку товарних операцій присвячена значна кількість наукових праць як зарубіжних так і вітчизняних вчених, зокрема, Ф. Ф. Бутинця, Н. Н. Грабової, В. Н. Добровського, Ю. В. Бакуна, І. О. Бланка, Г. В. Блакити, І. О. Гладій, О. М. Дзюби, Т. О. Тарасової, А. В. Янчева, І. Г. Волошан та інших. Однак, поряд з важливими науковими результатами, на сьогоднішній день залишаються невирішеними проблеми теоретичних та методологічних аспектів обліку товарних операцій на підприємствах торгівлі.

Державою встановлені відповідні правові норми, що регулюють всі операції, які пов'язані з бухгалтерським обліком товарів. Вони містять основні положення та норми, що ґрунтуються на обов'язковому їх дотриманні. Законодавчо такі норми закріплені у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1]. Він визначає принципи організації, ведення обліку, а також складання та подання фінансової звітності відповідним органам. Основним нормативним документом, що визначає методологічні основи обліку запасів, зокрема і товарів, виступає Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». В ньому наводяться основні терміни, визнання та оцінка запасів, розкриття інформації про запаси в примітках до фінансової звітності, а також додаток з прикладами [2].

Стан товарних запасів істотно впливає на показники господарсько-фінансової діяльності підприємства: обсяг обороту роздрібною торгівлю та витрати на продаж товарів, а, отже, і прибуток від продажу, стан матеріально-технічної бази, величину оборотних коштів, рівень забезпеченості власними оборотними засобами [3].

Заходи щодо вдосконалення фінансово-господарської діяльності полягають у здійсненні комплексу заходів: удосконалення менеджменту, підвищення ефективності продажів, організація та впровадження нових напрямів продажу,

конкурентоспроможності товарів та послуг, зниження витрат виробництва, покращення фінансово-економічних результатів діяльності [3].

Для ефективного управління товарними запасами необхідно забезпечити максимальну відповідність обсягу, структури, розміщення та руху товарних запасів з метою нарощування товарообігу при мінімальних витратах в умовах створення стабільного асортименту товарів. Прискорення товарообігу дозволить знизити товарні втрати, скоротити потребу у банківських кредитах, складських площах, технологічному обладнанні, а, отже, підвищити рентабельність торгової діяльності загалом. Дистриб'юторському підприємству можна запропонувати два основні варіанти вдосконалення товарообігу: 1) скорочення закупівлі тих товарів, які не користуються поточним попитом; 2) збільшення закупівлі продукції, яку можна досить швидко та вигідно продати. Як шляхи прискорення товарообігу можна виділити наступні пропозиції: удосконалення товароруку та нормалізація розміщення товарних запасів; повне та ритмічне виконання планів господарської діяльності; удосконалення організації торгівлі, впровадження прогресивних форм та методів продажу; мінімізація запасів господарських матеріалів. Оптимізація управління запасами на підприємствах має ґрунтуватися на грамотному плануванні товарних запасів, яке являє собою складний процес, що включає аналіз їх стану та тенденцій зміни, обґрунтування необхідної величини товарних запасів, оцінку їх з погляду відповідності вимогам, що висуваються та здійснення економічних організаційно-технічних заходів щодо їх підтримки відповідно до цих вимог. При цьому ключовими ланками у плануванні є обґрунтування рекомендованої величини товарних запасів у днях та сумі за зазначеними структурними одиницями підприємства та розрахунок норматив товарного запасу у сумі. Через встановлення необхідної величини досягаються цілі та завдання планування. Вони полягають у визначенні оптимальної кількості товарних запасів, які мають забезпечити безперебійну торгівлю товарами при мінімальних витратах на створення, зберігання та керування ними у всіх структурних одиницях підприємства. Одним із найефективніших методів оптимізації управління товарними запасами є використання в компанії корпоративної інформаційної системи, основною перевагою якої є можливість роботи в реальному часі, "прозорість" і відповідно, оптимізація бізнес-процесів, можливість прогнозування результатів діяльності компанії, керування компанією на якісно новому рівні.

У результаті можна дійти висновку, що ефективність використання товарних запасів залежить насамперед від уміння керувати ними, покращувати організацію торгівлі, підвищувати рівень комерційної та фінансової роботи, на що й мають бути спрямовані зусилля досліджуваного підприємства.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996- XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14> (дата звернення 11.08.2021).
2. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку Мінфін України; Наказ, Положення від 20.10.1999 № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення 02.02.2023).
3. Нестеренко О. О. Облік та внутрішній аудит товарних операцій у підприємствах роздрібної торгівлі: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Харків, 2011. 217 с.
4. Бурлан С.А., Панченко І.М. Облікове забезпечення управління товарними запасами на підприємствах оптової торгівлі. Ефективна економіка. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7422>

СЕКЦІЯ
«СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ
ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ»

УДК 657

Вельган Мар'ян

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
**ОСОБЛИВОСТІ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДЛЯ
СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Velhan Marian

Ternopil Ivan Puluje National Technical University
**PECULIARITIES OF THE SIMPLIFIED TAXATION SYSTEM FOR SMALL
BUSINESSES**

Спрощена система оподаткування в Україні є важливим інструментом для підтримки малого бізнесу та стимулювання його розвитку. Використання спрощеної системи оподаткування спрощує ведення обліку, але існують певні обмеження, такі як обмеження на види діяльності, які не можуть бути оподатковані за цією системою, обмеження на обсяг доходу та кількість найманих працівників. Незважаючи на ці обмеження, спрощена система оподаткування є популярною серед суб'єктів малого підприємництва.

До суб'єктів малого підприємництва відносяться:

- а) юридичні особи – це організації, що мають будь-яку форму організації та власності;
- б) фізичні особи, які зареєстровані як фізичні особи-підприємці.

Спрощена система оподаткування надає простіші процедури обліку та сплати податків, сприяючи їхньому розвитку та стимулюючи підприємницьку активність: вона зменшує перешкоди, з якими зазвичай зіштовхуються малі бізнеси, спрощуючи їхню взаємодію з податковими органами; це дозволяє підприємствам зосередитися на своїй основній діяльності, не витрачаючи багато часу та ресурсів на складні податкові процедури; завдяки цій системі підприємці можуть швидше реагувати на зміни в економічному середовищі та більш ефективно планувати свою діяльність; вона сприяє збільшенню конкурентоспроможності малих підприємств, допомагаючи їм ефективніше управляти своїми фінансами та ресурсами; спрощена система оподаткування створює сприятливі умови для розвитку нових бізнесів та стимулює інноваційний розвиток в економіці країни.

Спрощена система оподаткування стає більш вигідною у таких випадках: бізнес є високоприбутковим, тобто підприємець має низькі витрати, що дозволяє сплатити менше податку, ніж при застосуванні загальної системи оподаткування; обсяг виручки за рік є порівняно невеликим; підприємство користується земельними ділянками, що надає певні пільги щодо плати за землю; основні споживачі послуг підприємства також оподатковуються за спрощеною системою або є населенням, що може унеможливити потребу у реєстрації як платника ПДВ; власник обмежений по кількості працюючих (1-2 група) та обсягах доходу; немає потреби у здійсненні бартерних розрахунків.

Малі підприємства опираються на принципи самостійності, особистого ризику та фінансової відповідальності власника та його родини для досягнення максимального прибутку. Вони працюють у відповідності до конкретних критеріїв, встановлених та підтверджених діючим законодавством. Малі підприємства повинні забезпечувати

точний фінансовий облік та складати податкові декларації, що може виявитися складним і трудомістким процесом.

Суб'єкти малого підприємництва, які обирають спрощену систему оподаткування, повинні бути відповідальними за дотримання всіх вимог, що стосуються ведення обліку та податкової звітності, встановлених законодавством України. Вони зобов'язані правильно оформляти та подавати необхідні документи, відображати усі доходи та витрати в обліку згідно з вимогами податкового законодавства. Також важливо, щоб вони ретельно вивчали всі податкові норми та правила, що стосуються цього режиму оподаткування, і своєчасно вносили будь-які необхідні корективи до своєї діяльності відповідно до змін у законодавстві.

Малі підприємства мають свої особливості в обліку, включаючи необхідність відображення господарських операцій у тому місяці, коли вони відбулися. Щодо методів обліку, існують два основні варіанти: простий облік та спрощений облік, і малі підприємства можуть вибрати той, що найкраще відповідає їхнім потребам.

Спрощена система оподаткування – це особливий податковий механізм, який дозволяє замінити оплату окремих податків і зборів, визначених у Податковому кодексі України, сплатою єдиного податку, а також вести простіший облік та звітність.

Існує лише чотири групи єдиного податку: перша та друга групи призначені виключно для фізичних осіб-підприємців і мають фіксовані ставки оподаткування, які залишаються постійними протягом року, незалежно від рівня доходу або прибутку. Третя група може застосовуватися як до фізичних осіб-підприємців, так і до юридичних осіб, оподатковуючи дохід, а не прибуток суб'єкта господарювання. Четверта група призначена виключно для сільськогосподарських виробників, як фізичних, так і юридичних осіб. Ставка оподаткування залежить від нормативної оцінки землі та площі земельних ділянок, і сума податку залишається сталою незалежно від доходу або прибутку даного суб'єкта господарювання.

Оподаткування малого підприємництва визначається податковими платежами, які є основним джерелом фінансування місцевих бюджетів. З метою оподаткування платники податків повинні вести облік доходів, витрат та інших показників, що стосуються визначення об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань. Цей облік здійснюється на основі первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, а також інших документів, що враховуються при обчисленні та сплаті податків і зборів, ведення яких передбачено законодавством.

Терміни сплати єдиного податку відрізняються для платників різних груп. Платники першої і другої груп мають обов'язок щомісяця сплачувати податок до 20-го числа місяця. У той час як платники третьої групи Єдиного податку користуються квартальним звітним періодом, тобто сплачують податок протягом 10 календарних днів після граничного терміну подання декларації, який настає після декларування свого доходу.

Спрощена система оподаткування сприяє легалізації малого бізнесу, оскільки складність обліку, процедур сплати податків та можливість зловживань з боку державних представників при застосуванні податкового законодавства утримують частину малого бізнесу у тіньовому секторі. З іншого боку, ця система спрямована на стимулювання підприємницької активності, оскільки зменшення вимог до обліку та звітності знижує перешкоди для нових учасників ринку, зокрема фізичних осіб-підприємців.

Отже, суб'єкти малого підприємництва, як активний та гнучкий сектор економіки регіону, займають важливе значення у створенні конкурентного середовища для підприємницьких структур. Крім того, вони вирішують проблеми безробіття, сприяють підвищенню благополуччя населення, насиченню ринку товарами та послугами,

розвитку інфраструктури, а також сприяють економічному та соціальному прогресу регіонів.

Список використаних джерел:

1. Корольок Т., Співак С., Ратинський В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 85. №6. С. 88-96.
2. Корольок Т., Хомин П., Співак С. Особливості організації управлінського обліку в системі контролінгу. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С. 71-77.
3. Корольок Т.М. Діджиталізація документообігу в обліку. Збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоekonomічному просторі», 19 травня 2023 року. Т.: ФОП Паляниця В.А., 2023. С. 79-81.
4. Корольок Т.М. Облік як інформаційне забезпечення процесу контролінгу. Збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоekonomічному просторі», 15-16 грудня 2022 року. Т.: ФОП Паляниця В.А., 2022. С. 81-82.
5. Хомин П., Співак С., Корольок Т. Податкова політика на тлі облікової проблематики. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 82. №3. С. 47-51.
6. Шведа Н.М., Краузе О.І. Електронна комерція: сучасний стан та стратегії розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічна науки». 2024. Вип. 2 (82). URL: <https://www.inter-nauka.com/archive/archive-of-issues-ekonomika>
<https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-2-963>

УДК 657.37

Свистун Віктор

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УМОВАХ ЕЛЕКТРОННОЇ ОБРОБКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Svystun Viktor

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

ORGANIZATION AND METHODOLOGY OF ACCOUNTING AND TAXATION OF LABOR REMUNERATION IN THE CONDITIONS OF ELECTRONIC PROCESSING OF ECONOMIC INFORMATION

В сучасних умовах господарювання впровадження інформаційних систем і технологій є необхідною умовою успішного функціонування підприємства. Оскільки, ведення обліку персоналу, нарахування та виплати оплати праці є важливим елементом системи обліку та управління підприємством, оскільки, з однієї сторони, допомагає сформувати суму витрат підприємства на оплату праці і відповідно визначити собівартість наданих послуг, з іншої сторони, дозволяє максимально ефективно використовувати наявні трудові ресурси підприємства. Проблеми оплати праці в сучасних умовах господарювання стають усе більш гострими й актуальними ще й у зв'язку з тим, що для дуже значної кількості підприємств регулярність і розмір виплат визначають не тільки перспективи розвитку самих організацій, але і забезпечують фактичне «виживання» їхнього персоналу. Низький рівень оплати праці руйнує єдність процесу розвитку - економічного зростання і добробуту населення, знижує якість робочої сили, звужує внутрішній ринок, обумовлює примітивізацію потреб, руйнує трудовий потенціал, сприяє розвитку тіньових процесів і відтоку кваліфікованих талановитих енергійних молодих людей за кордон. З іншої сторони надмірний рівень заробітної плати для власника підприємства пов'язаний з перевитратами і зниженням прибутковості.

Застосування комп'ютерної техніки та спеціальних програмних продуктів дозволяє змінити зміст та організацію праці облікового персоналу шляхом зменшення кількості ручних операцій, які використовуються при обробці первинної документації, систематизації облікових показників та заповнення реєстрів та звітних форм.

Необхідність застосування комп'ютерної техніки все частіше торкається підприємств малого та середнього бізнесу. Це пов'язано з появою різноманітного програмного забезпечення, яке дозволяє обробляти внутрішню бухгалтерську інформацію, як в цілому по підприємству, так і по окремих об'єктах бухгалтерського обліку та формувати податкову та статистичну звітність для надання до відповідних органів. Особливого розвитку набуває формування електронного документообігу, що спрощує процес формування і подання звітності до контролюючих органів у електронному вигляді та дозволяє більш раціонально використовувати робочий час бухгалтера.

Існує кілька підходів до розроблення спеціального програмного забезпечення автоматизованих бухгалтерських систем. Один з них — створення спеціалізованої мови програмування високого рівня, за допомогою якої відносно легко створюються програми-модулі для автоматизованого розв'язування конкретних облікових задач. При цьому користувач купує у розробника програму-платформу (інтерпретатор), що є ядром пакета, та потрібні йому програми-модулі, які, знаючи мову програмування, легко адаптувати до вимог будь якого замовника. Концепція, покладена в основу таких автоматизованих бухгалтерських комплексів, називається концепцією відкритої архітектури. Типовим її представником є система «X-DOOR» фірми SoftTAXI. Система «X-DOOR» — це набір типових користувацьких задач-додатків, розроблених за модульним принципом, які призначені для автоматизації бухгалтерського обліку в торгівлі. Для реалізації користувацьких додатків (модулів) існує дві програми-платформи: X-DOOR і RTX-DOOR.

Програма-платформа X-DOOR передбачає індивідуальну роботу користувача з додатками до неї, а RTX-DOOR – це високопродуктивна, 32- розрядна мережева програма, призначена для масового користувача, і в додатки якої користувач може вносити незначні зміни [1].

Додатки до платформ – це модулі: «Первинні документи», «Бухгалтерський облік», «Заробітна плата», «Відділ кадрів», «Відвантаження товару», «Складський облік», «Податкова накладна», «Партнери», «Реалізатори». Як вже зазначалось, особливістю інформаційних систем обліку, в яких використано таке програмне забезпечення, є покладена в їхню основу концепція відкритої архітектури, яка дає змогу за наявності відповідних модулів першочергово автоматизувати на об'єкті «вузькі» ділянки обліку. До переваг такого підходу можна віднести можливість адаптування окремих програмних продуктів до потреб конкретного споживача, а також внесення до них з плином часу відповідних змін. Але для виконання такої роботи у штаті установи має бути фахівець, який володіє спеціалізованою мовою програмування, що для більшості об'єктів управління є проблемою [2]. У невеликих фірмах на бухгалтера часто покладають багато додаткових обов'язків, серед яких і ведення кадрового обліку. У конфігурації «ІС:Бухгалтерія 8» документообіг розділів кадрового обліку та обліку оплати праці пов'язані: кадрові дані є підґрунтям обліку оплати праці. Слід зазначити, що можливості ведення кадрового обліку в більшості облікових програм є достатньо обмеженими, оскільки не всі програми передбачають можливість ведення кадрового обліку в повному обсязі [3]. Загалом упровадження автоматизованої системи на підприємстві дозволяє: 1) полегшити виконання службових обов'язків адміністративно управлінського персоналу; 2) скоротити витрати праці і засоби на збір інформації, її аналіз та оперативно формувати різні форми звітності; 3) отримувати більш достовірну, точну, детальну інформацію, що повною мірою відповідає потребам управління; 4) вирішувати якісно нові управлінські завдання.

Безперечно, на сьогодні одним з найбільш затребуваних і перспективних напрямів є бухгалтерія, що базується на «хмарні» технології. Використання «хмарних» технологій для ведення бухгалтерського обліку має багато переваг : зменшуються витрати на закупівлю серверного обладнання, апаратних і програмних рішень; можливі оперативні зміни конфігурації корпоративної ІТ-інфраструктури залежно від поточних потреб; висока доступність системи з будь-якого місця за наявності мережі Інтернет. Однак є і недоліки у використанні он-лайн серверів, а саме залежність від наявності мережі Інтернет, не надійність зберігання даних, відсутність можливості самостійно конфігурувати потужності обладнання [4]. Отже, «хмарні» технології мають значні перспективи використання в обліку. Є нагальна потреба у розробці детальних методик застосування хмар і віртуальних робочих місць для вирішення конкретних облікових задач, створення віртуальних офісів з відповідними централізованими сховищами первинної і звітної документації тощо.

Список використаних джерел:

1. Гужва В. М. Інформаційні системи і технології на підприємствах: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2019. 400 с.
2. Ревенок В.І., Мамчур О.С. Основні аспекти інформаційних систем з обліку нарахування заробітної плати. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (17). С. 22-25.
3. Ткаченко Н. А. Особливості документального оформлення операцій з обліку праці та її оплати. *Облік і фінанси АПК. Науково-виробничий журнал*. 2021. № 3 С. 79-83.
4. Фролов В. Впровадження "хмарних" технологій в практику бухгалтерського обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2020. № 12. С. 45-49.
5. Хомин П., Співак С., Королюк Т. Податкова політика на тлі облікової проблематики. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 82. №3. С. 47-51.

УДК 658
Хомин Петро

Тернопільський державний технічний університет імені Івана Пулюя
СИСТЕМА ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ ЯК КАЗУС АНТИРОЗВИТКУ

Khomyn Petro

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
ACCOUNTING SYSTEM IN UKRAINE AS A CASE OF ANTI-DEVELOPMENT

На початку ХХ ст. викладач Львівської торговельної школи П. Цьомпа, сучасник Й. Шера, осмисливши недоліки тодішніх звітних балансів і навіть спрощену схему одного з них, епатажно оцінив його як «карикатуру» (рис. 1).

Баланс			
Шахти	К 10.000.000	Акціонерний капітал	К 10.000.000
Втрата	<u>К 10.000.000</u>	Амортизація	<u>К 10.000.000</u>
	К 20.000.000		К 20.000.000

Рис. 1. Баланс акціонерного товариства [1, с. 164]

Резонно зауважуючи: «Цей баланс із 20-ма мільйонами активів і пасивів, звичайно, виглядає дуже імпозантно, проте профани були б дуже розчаровані, коли б їм пояснити, що цей баланс не вартий і геллера. Куплені на 10 млн. шахти є безвартісними, тому що їхня вартість корегувалася через 10 млн. амортизації: повністю зниклі 10 млн. акціонерного капіталу мають своє покриття лише в 10-ти мільйонних втратах» [1, 164].

Однак усупереч цьому нині подібні за змістом Баланси (Звіти про фінансовий стан) ф. № 1 не рідкість, Ба більше, вочевидь вважаються квінтесенцією звітності, позаяк проходять т. зв. аудиторські перевірки, які назагал закінчуються позитивними висновками, хоч їхні баланси теж не варті й гривні. Позаяк подібно до наведеного П. Цьомпою балансу активи в них так само є безвартісними, правда на відміну від цієї карикатури, не тільки через корегування амортизацією, але й новочасний казус – від’ємний капітал, який не снівся вченим минулих століть. Тепер же мільярдні від’ємні підсумки за розділом I «Власний капітал» пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) ф. №1 не муляють очі ні аудиторам, які дають підтверджуючі висновки про нібито достовірність такої звітності, ні урядовцям, котрі теж не помічають, що цей «капітал-мінус» – загалом антиметодологічний звітний нонсенс – виник за рахунок змішування в цьому розділі зареєстрованого (пайового) капіталу (ст. 1400), капіталу в дооцінках (ст. 1405), додаткового (ст. 1410), резервного (ст. 1415) зі ст. 1420, де роками фігурує непокритий збиток. Хоча він, укупі з наступними, тобто неоплаченим (ст. 1425) і вилученим (ст. 1430) капіталами, анулює всі попередні. Стосовно чого вочевидь і «профани не дуже розчаровані» тим, що таким камуфляжем зводиться нанівець псевдоімпозатність капіталу, полегшуючи рейдерські захоплення їхньої власності. Не дивлячись на недавню репетицію її рейдерства цими ж персонажами під егідою нелегітимної «прихватування» заводів, фабрик, шахт тощо, нібито de jure узаконених як народні, а de facto – оманливим маревом для більшості наших громадян. Отож очевидно тільки вкрай упереджений дальтонізм заважає розгледіти цей аномальний нонсенс під аспектом алгебраїчним і фінансовим. Адже від’ємний результат, тобто збиток, за резонним зауваженням П. Герстнера, німецького вченого, автора п’яти правил для оцінки пасиву, стільки ж для оцінки активу й одного – для оцінки взаємозв’язку між ними. Перше з яких гласить: «Чим більша сума резервів у порівнянні зі статутним капіталом, тим міцніший фінансовий стан підприємства», так само, як

«прибуток, отриманий протягом року, не може сповна включатися цілком до фінансового результату, оскільки його частина вже увійшла у перші місяці звітного року до складу капіталу» [3, с.187].

Тут же, ясна річ, збиток уже давно увійшов у капітал, перетворивши його в *fata morgana*, попри наївне перенесення з року в рік абстрактних сум, які не мають жодного матеріального забезпечення в активі. Особливо тоді, коли загальна сума необоротних і оборотних активів не перебиває навіть статті 1515 «Інші довгострокові зобов'язання», тим паче, якщо останні зростають синхронно зі сумою збитку підприємств. Однак на практиці всупереч наративу: «Що менше сума позикових коштів стосовно власних, тим міцніше і надійніше фінансове становище підприємства» (Мінімальну межу становить повна відсутність позикових коштів, максимальну – приблизна рівність позикових та власних коштів)» [там же], співвідношення цих складових у ситуації «капітал-мінус» здебільшого діаметрально протилежне. Зумовлені ж ці казуси давньою, кратно посиленою вже в наш час повною залежністю бухгалтерів від свавілля адміністрації. Разом з тим нерідко менеджери зневажливо ставляться до бухгалтерської звітності. Подібно до Г. Емерсона, котрий скептично, не приховуючи іронії, писав: «Баланс включає традиційну бухгалтерську методологію, яку головний бухгалтер, переконаний до глибини душі, що його облікова система бездоганно відповідає всім законам істини, починає з натхненням нав'язувати свої облікові вимоги всьому оперативному апарату. Але ...не розуміє, що люди практичної живої справи відносяться до всього цього канцелярського гачкотворства з найбільшою зневагою», мовляв, ця методологія «має той недолік, що ніякого відношення між тим, що є, й тим, що мало би бути, не встановлює» [4, с. 207-210]. Тому врешті-решт треба зрозуміти, що мав на увазі знаменитий французький філософ П.-Ж. Прудон, стверджуючи: «Бухгалтер і є справжнім економістом, в якого кліка мнимих учених украли його ім'я». Йі цілком згідно з афоризмом Гегеля «історія повторюється...» те саме відбулося зі звітністю: ті, хто ніяк не міг осилити методики її складання через надто вбогі знання в цій царині, змінили назву бухгалтерська на ерзац «фінансова». Що подібне до того, якби обрізати поли каптана. В результаті вийшла «камізьлька», що викликає асоціацію зі статистичними звітами про виконання бюджетів, а ніяк не про звітні форми підприємств, які «структуруючи цілі та вимірюючи досягнення цих цілей у простих поняттях, сприяли розвитку підприємництва» [2, с. 267]. Звичайно, нерідко методом спроб і помилок, які дорого обходяться суспільству, передусім же підприємствам і, на жаль, повторюються. Приміром, пасаж О. Рудановського: «Баланси ... неповні, темні, неточні. Одним словом, всюди рутини, халатність, невігластво і двоєдушність, що вправляються в обдурюванні або третіх осіб, або господаря, особливо коли останній представлений державою», ніби фото з часів «прихватизації».

Втім, усвідомлюючи неможливість охоплення проблеми звітності в повному обсязі, доводиться завершувати тези древньоримським афоризмом *fecit quod potaj, faciant eliora potentes* – я зробив, що міг, нехай ті, хто можуть, зроблять краще.

Список використаних джерел

1. Цьомпа П. Нариси економетрії і побудована на національній політекономії теорія бухгалтерського обліку. Пер. з нім. Я. Гончарук, І. Конич, Г. Башнянин, І. Яремко. Львів, Каменярь, 2001. 223 с.
2. Burns N. The behavioral aspects of accounting data for performance evaluation. Papers, critiques and proceeding of the Accounting Symposium held on September, 1968. №25.
3. Gerstner P. Bilanzanalyse. Wirtschaftsleben, 1926(a).
4. Emerson H. Twelve Principles of Efficiency, 1913. P. 448.

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна
Національний науково-дослідний інститут праці та соціального захисту, Румунія
Вроцлавський економічний університет, Польща
Вроцлавський науково-технічний університет, Польща
Дубницький технологічний інститут, Словаччина Школа прикладних наук Кешана
Юсуфа Чапраза, Тракійський університет, Туреччина

Збірник тез доповідей

IV Міжнародної науково-практичної конференції

«РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В ГЕОЕКОНОМІЧНОМУ
ПРОСТОРИ»

22-23 травня 2024 р.

Розвиток соціально-економічних систем в геоелектронічному просторі: збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 22-23 травня, 2024 р.). Тернопіль, ФОП Паляниця В.А., 2024. 136 с.

ISBN 978-617-7875-79-5

Підписано до друку 04.06.2024. Формат 60×90, 1/16.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура TimesNewRoman.
Умовно-друк. арк. 9,5. Наклад – 100 прим.
Замовлення № 04062024

Друк ФОП Паляниця В. А.
Свідоцтво ДК №4870 від 20.03.2015 р.
м. Тернопіль, вул. Б. Хмельницького, 9а, оф.38.
тел. (0352) 528–777.